

ความเป็นมาและพัฒนาการของรายการมองต่างมุม

รายการมองต่างมุม เป็นรายการที่เกิดขึ้นในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งของประเทศไทย เมื่อประมาณกลางปี 2534 ซึ่งเป็นช่วงหลังจากที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คณะ รสช.) ได้ทำการปฏิวัติและยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 และต่อมาคณะ รสช. ก็ได้จัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้นมาบริหารประเทศภายใต้การนำของนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ถึงกระนั้นก็ยังได้ชื่อว่า เป็นยุคของรัฐบาลเผด็จการ เพราะคณะ รสช. ยังคงควบคุมและกำกับดูแลอยู่เบื้องหลัง

รายการมองต่างมุม จึงนับเป็นรายการโทรทัศน์รายการแรกและรายการเดียวที่กล้าริเริ่ม และ เปิดศักราชในเรื่องสิทธิเสรีภาพในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน รวมทั้งการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล คณะ รสช. และนักการเมืองทั้งในแง่บวกและลบ โดยใช้สื่อมวลชนของรัฐ คือ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เป็นช่องทางเผยแพร่ และเป็นรายการโทรทัศน์รายการเดียวที่พยายามจุดประกายเสรีภาพสื่อมวลชน ด้วยการสร้างมิติใหม่ในวงการโทรทัศน์ไทย

เอกลักษณ์ที่สำคัญของรายการมองต่างมุม ก็คือ

- เป็นรายการทอล์คโชว์รายการแรก ที่เปิดโอกาสให้วิทยากรและผู้ชมที่ร่วมในรายการ สามารถแสดงความคิดเห็นต่างๆ ได้โดยอิสระ

- ไม่มีการกำหนดหัวเรื่องหรือเนื้อหามาก่อนล่วงหน้า
- เป็นเวทีประชาธิปไตยที่มุ่งให้ประชาชนได้มีโอกาสตั้งกระทู้ซักถามปัญหาผ่านวิทยากร ไปสู่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- เป็นสื่อกลางที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมรายการมีความคิดเห็นที่แตกต่าง และมีการยอมรับความคิดเห็นที่ต่างต่างนั้นได้
- เป็นรายการโทรทัศน์ที่มุ่งเสนอแนวความคิดในการเป็นสื่อสารสองทาง และสามารถสะท้อนความคิดเห็นของประชาชน (Feedback) ไปสู่ผู้บริหารหรือรัฐบาลได้ในเวลาเดียวกัน (ชูศักดิ์ รongสวัสดิ์ 2537 : 11)

และที่สำคัญยิ่งก็คือ รายการที่เกิดขึ้นนี้ เป็นรายการที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับการปกครองในช่วงนั้น กล่าวคือ รายการมองต่างมุมเป็นรายการที่มีรูปแบบซึ่งพยายามเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงออกถึงความมีสิทธิเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย ท่ามกลางการปกครองหรือการบริหารประเทศในขณะนั้นที่มีลักษณะเป็นการปกครองแบบเผด็จการ โดยมีทหารเป็นผู้กุมอำนาจ จึงเป็นเรื่องน่าแปลกที่รายการนี้สามารถเกิดขึ้นได้

จากการวิเคราะห์ในเรื่องนี้อาจเป็นเพราะว่า รัฐบาลชุดนี้เป็นรัฐบาลที่มาจากความไม่ชอบธรรม คือเป็นรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย โดย รสช. ทำการปฏิวัติยึดอำนาจมา ฉะนั้น การที่ยินยอมให้รายการนี้เกิดขึ้นและออกอากาศได้ ก็เพื่อพิสูจน์และเพื่อเป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้ประชาชนได้เห็น ว่า ถึงแม้รัฐบาลชุดนี้ไม่ได้มาตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยก็ตาม แต่ก็ยังสามารถแสดงความเป็นประชาธิปไตยได้ยิ่งกว่า โดยการยึดเอารายการมองต่างมุม ซึ่งมีฐานะเปรียบเสมือนเครื่องมือชนิดหนึ่งของรัฐบาลเป็นตัวบ่งชี้ว่ารายการที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรัฐบาล

หรือเรื่องอื่น ๆ ก็สามารถกระทำได้อย่างอิสระ โดยไม่ถูกปิดกั้นจากรัฐบาลและยังสามารถเผยแพร่ทางสื่อของรัฐ คือ ช่อง 11 ได้อีกด้วย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลชุดนี้เป็นรัฐบาลที่บริหารงานแบบโปร่งใส และพร้อมที่จะให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่

นายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวเรื่องนี้ไว้ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2539 ณ วัดสวนแก้ว ว่า

"...การแสดงความคิดเห็นของประชาชนถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ไม่ใช่ที่รัฐมอบให้กับประชาชน คือ ไม่ได้คิดว่าจะมอบให้ก็ได้ ไม่มอบให้ก็ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้เราเป็นเจ้าของสิทธิ ขึ้นอยู่กับว่าเรามีความห่วงหาพัน และมีความสามารถในการปกป้องเสรีภาพตรงจุดนี้ได้มากน้อยแค่ไหน ไม่ใช่เรื่องที่รัฐบาลจะมาสั่งได้ สิทธิเสรีภาพของทุกๆ สิ่ง ทุกๆ อย่าง หากไม่มีการห่วงหาพันป้องกัน ปกป้อง ก็เป็นกรรมของสังคมไทย

ผมมีสิทธิที่จะเลือกฟัง เลือกอ่าน เลือกดูรายการทางสื่อมวลชนที่ผมชอบ เลือกไม่ฟัง เลือกไม่อ่าน ไม่ดูรายการทางสื่อมวลชนที่ผมไม่ชอบ

รัฐบาลจึงไม่มีสิทธิใช้อำนาจถอดรายการตามอำเภอใจ ไม่ว่าจะด้วย

เล่มที่ เหลี่ยมกลเม็ดหรือข้ออ้างใด ๆ ทั้งสิ้น..."

(มติชน : ประจำวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2539, หน้า 21)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รายการมองต่างมุม ได้ชื่อว่าเป็นรายการทอล์คโชว์ทางโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมมากรายการหนึ่ง ซึ่งเห็นได้จากที่ช่อง 11 มีนโยบายหลักในเริ่มแรกที่มีการก่อตั้งว่า เป็นสถานีโทรทัศน์ที่สร้างขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางด้านการศึกษาดังถึง 60% (จันทิมา เขยสงวน สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2539) หลังจากที่มีการจัด

รายการนี้มาช่วงระยะเวลาหนึ่ง รายการนี้ได้มีส่วนทำให้ช่อง 11 เป็นที่รู้จักของประชาชนมากขึ้น โดยได้มีการสำรวจความนิยมในรายการที่วิซ่องหลังข่าววันอาทิตย์ โดยสถาบันวิจัยเอกชน (คิมาร์) ซึ่งได้สรุปข้อมูลไว้ว่า รายการมองต่างมุม เป็นรายการที่มีผู้ชมมากที่สุดในช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้สามารถวิเคราะห์ในเบื้องต้นได้ว่าสาเหตุที่คนติดตามดูรายการมองต่างมุมมาก เป็นเพราะประชาชนคนไทยที่ติดตามรายการนี้ เป็นผู้ที่มีจิตใจของความเป็นประชาธิปไตย (ชูศักดิ์ รongสวัสดิ์ 2537 : 16-17)

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่รายการนี้ได้ออกอากาศมาประมาณ 4 ปีเศษ ก็ได้มีการข่าวทางหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการปรับปรุงผังรายการใหม่ในช่อง 11 พร้อมทั้งมีการเสนอข่าวในทำนองว่า อาจมีการถอดถอนรายการมองต่างมุมออกจากผังรายการด้วย โดยเริ่มตั้งแต่เดือน เมษายน 2539 เป็นต้นไป (รายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาการถอดถอนรายการ สามารถอ่านเพิ่มเติมได้จาก หลักไท : ประจำวันที่ 2 มีนาคม 2539, หน้า 46-47)

ในที่สุด รายการมองต่างมุมก็ได้ปิดตัวเองไป เมื่อเริ่มวันอาทิตย์ที่ 11 กุมภาพันธ์ 2539 โดย ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง พิธีกรดำเนินรายการได้จัดและเสนอรายการนี้เป็นครั้งสุดท้าย ณ วัดสวนแก้ว จ.นนทบุรี ซึ่ง ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ได้อ่านแถลงการณ์ก่อนเริ่มรายการว่า "...รายการมองต่างมุมได้ผ่านร้อนผ่านหนาวมา 5 รัฐบาล เชื่อว่าทุกคนคงได้เห็นคุณค่าของมองต่างมุมต่อเส้นทางประชาธิปไตยในสังคมไทย โดยส่วนตัวเชื่อมั่นในปรัชญาพื้นฐานของแนวคิดเสรีของรายการ รู้สึกรักและผูกพันรายการนี้มาก แต่ขอชี้แจงด้วยความลำบากใจว่า บัดนี้มีความจำเป็นที่ทำให้รายการมองต่างมุมไม่สามารถดำเนินรายการต่อไปได้..." (สยามโพสต์ : ประจำวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2539, หน้า 1)

การปิดรายการมองต่างมุมอย่างกระทันหัน ทำให้เป็นที่น่าสนใจของ สื่อมวลชนและประชาชนเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งมีการมองไปว่ารัฐบาลภายใต้ การนำของ นายบรรหาร ศิลปอาชา ซึ่งมีนายปิยะฉัตร วัชรภรณ์ รัฐมนตรี ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์ และช่อง 11 ใช้อำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองคุกคามและปิดกั้นสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน

ทั้งนี้ นายไพโรจน์ พลเพชร ผู้จัดการสมาคมสิทธิเสรีภาพของประ- ชาชน (สสส.) ให้สัมภาษณ์ทางหนังสือพิมพ์ว่า "...รัฐบาลมักใช้อำนาจควบคุม หรือกำกับให้สื่อไปในทิศทางที่ตนเองต้องการ การทำให้เสรีภาพในการแสดง ออกของสื่อไม่สามารถมีเสรี มีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิในการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารของประชาชน"...(ข่าวสด : ประจำวันที่ 25 มีนาคม 2539, หน้า 1, 16)

นายแพทย์เปรมศักดิ์ เพียยุระ ส.ส.ขอนแก่น พรรคความหวังใหม่ได้ ยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรี กรณีถอดถอนรายการมองต่างมุมออกจากช่อง 11 โดยระบุว่า "...ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ว่า รัฐบาลภายใต้การนำของ นายบรรหาร ศิลปอาชา ไม่มีความเป็นธรรม เพราะรายการนี้ เป็นเหมือนสมบัติ ของสาธารณชนที่เปิดโอกาสให้บุคคลที่มุมมองแตกต่าง ได้มาถกเถียงหาทางออก อย่างสร้างสรรค์ เพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชนได้ตรวจสอบภาครัฐอย่างเปิดเผย และโปร่งใสมากที่สุด ดังนั้น หากจะมีการยุบรายการมองต่างมุมจริง ก็สมควร เปิดโอกาสให้สาธารณชนได้ตรวจสอบ และใช้วินิจฉัยที่เป็นกลางพิจารณาตัดสินว่า สมควรยุบรายการนี้หรือให้มีต่อไป..." (แนวหน้า : ประจำวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2539, หน้า 13 และไทยโพแนนเชียล : ประจำวันที่ 10-11 กุมภาพันธ์ 2539, หน้า 11)

คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ ประธานมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ ได้ให้สัมภาษณ์ทางหนังสือพิมพ์ว่า "...รายการมองต่างมุมประสบความสำเร็จด้วยดี ประชาชนให้ความยอมรับค่อนข้างสูง รายการดังกล่าวเป็นแนวคิดที่จะให้เป็นเวทีเสรีของประชาชน ผ่านมาแล้วหลายรัฐบาล แต่ดูเหมือนว่า รัฐบาลชุดนี้ใจแคบเกินไป ไม่สามารถทนกระแสวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อได้..."

...เมื่อเราถูกถอดออกจากช่อง 11 อาจจะหาช่องอื่นๆ มาทำรายการแนวนี้ต่อไป... แต่ยังไม่เสียดายอยู่ที่ว่ารายการนี้เกิดมาจากยุคของ รสช. แต่ต้องมาถูกปิดในยุคของรัฐบาลที่เรียกตัวเองว่าประชาธิปไตย รัฐบาลชุดนี้เมื่อสมัยเป็นฝ่ายค้านบอกว่ารายการนี้ดี สื่อมวลชนเป็นกลไกที่ดีในการตรวจสอบรัฐบาล แต่เมื่อมาเป็นรัฐบาลเสียเอง กลับออกมาบอกว่าสื่อมวลชนต้องการล้มรัฐบาล..."
(แนวหน้า : ประจำวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2539 หน้า 1,8)

การวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ ในช่วงนั้น ได้มีการเสนอข่าวผ่านสื่อมวลชนอย่างกว้างขวาง ทั้งทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะข่าวนั้นจะออกมาในรูปของการปิดตัวเองของรายการมองต่างมุม หรือการถูกถอดออกจากผังรายการช่อง 11 โดยผู้มีอำนาจก็ตาม แต่สิ่งที่ได้เห็นก็คือไม่มีใครสามารถต่อสู้ให้รายการนี้คงอยู่หรือกลับมาเสนอต่ออีกได้ ไม่ว่าจะ เป็น รัฐบาล ประชาชน หรือสื่อมวลชน

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในช่วงการบริหารประเทศของรัฐบาลซึ่งมี นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีและผู้นำประเทศ ภายใต้การกำกับดูแลของคณะ รสช. นั้นทางผู้บริหารของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 คือ นายวิจิตร วุฒิอำพล

ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่ง เป็นผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 ได้คิดคำรียากมีการจัดรายการสนทนาที่แตกต่างไปจากรายการสนทนาปัญหาบ้านเมือง ที่นำเสนออยู่ในขณะนั้น โดยรายการที่จัดนี้จะเป็นรายการที่ผู้มาร่วมในรายการ สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยไม่ถูกจำกัด และรายการนั้นต้องเป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยด้วย

จึงได้มีการหารือกันระหว่างผู้บริหารภายในสถานี และบุคคลภายนอกที่มีความคิดแบบเดียวกัน ซึ่งก็ได้มีการนำรายการตัวอย่างของต่างประเทศมาดูเพื่อประกอบเป็นแนวในการจัด ได้แก่ รายการ Question Time ของ BBC ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นรายการทอล์คโชว์ที่ได้รับความนิยมรายการหนึ่งในขณะนั้น หลังจากนั้นก็ได้มีการพิจารณาเพื่อกำหนดตัวพิธีกรดำเนินรายการ ซึ่งในการนี้ ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 (นายวิจิตร วุฒิอำพล) มีความเห็นว่า ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ซึ่งขณะนั้นกำลังเป็นพิธีกรดำเนินรายการ "เกษตรสนทนา" ที่กำลังเผยแพร่ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 อยู่เป็นประจำ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นรายการ "เวทีชาวบ้าน") เป็นผู้ดำเนินรายการมองต่างมุม เพราะเป็นผู้มีความสามารถในการดำเนินรายการได้ดี มีไหวพริบ ปฏิภาณและมีลูกเล่นดี

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

นอกจากนี้ คณะทำงานทั้งฝ่ายช่อง 11 และฝ่ายมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ได้ช่วยกันพิจารณาดังชื่อรายการเพื่อให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของรายการ ซึ่งมีทั้งชื่อว่า "มองต่างมุม" และ "ต่างมุมมอง" และอื่นๆ ในที่สุดก็ได้เลือกใช้ชื่อรายการว่า "มองต่างมุม" เหตุผลเพราะถูกหลักไวยากรณ์ตามหลักพจนานุกรมไทย และอาจกล่าวสรุปได้ว่ารายการมองต่างมุม เป็นรายการที่รับแนวความคิด

มาจากรายการ Question Time ของ BBC ประเทศอังกฤษนั่นเอง

รายการ "มองต่างมุม" เริ่มออกอากาศเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2534 ในยุครัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นรัฐบาลที่ได้รับการแต่งตั้งและกำกับดูแลโดยบุคคลคณะหนึ่ง ที่เรียกตนเองว่า คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือมีชื่อย่อว่า "คณะ รสช." และได้ปิดรายการเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2539 ในยุครัฐบาลของนายบรรหาร ศิลปอาชา ซึ่งเป็นรัฐบาลที่มาจากกาเลือกตั้ง รวมระยะเวลาที่รายการนี้ออกอากาศเป็นเวลาประมาณ 4 ปี 7 เดือน

หนังสือพิมพ์มติชน และวัฏจักร ได้เสนอข่าวว่า "รายการมองต่างมุม" ได้ออกอากาศไปแล้วทั้งหมด 238 ตอน ผ่านสมัชการปกครองของรัฐบาล 5 ยุคด้วยกัน คือ 1. ยุครัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน (อานันท์ 1) 2. ยุครัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร 3. ยุครัฐบาล นายอานันท์ ปันยารชุน (อานันท์ 2) 4. ยุครัฐบาล นายชวน หลีกภัย และ 5. ยุครัฐบาล นายบรรหาร ศิลปอาชา (รัฐบาลชุดปัจจุบัน)

ใช้สถานที่ถ่ายทำโดยแยกเป็นในกรุงเทพฯ 158 ครั้ง ในต่างจังหวัด 80 ครั้ง รวมทั้งหมด 44 จังหวัด (แบ่งเป็นภาคกลางและภาคตะวันออก 13 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 11 จังหวัด ภาคเหนือ 10 จังหวัด และภาคใต้ 10 จังหวัด)

มีวิทยากรเข้าร่วมตอบกระทู้ทั้งสิ้น 845 คน เป็นนักการเมือง 380 คน นอกนั้นเป็นบุคคลจากสาขาอาชีพต่าง ๆ ประมาณ 500 คนเศษ (แยกเป็นนักวิชาการ 192 คน ข้าราชการ 80 คน นักธุรกิจ 67 คน สื่อมวลชน 57 คน ผู้นำศาสนาต่าง ๆ 26 คน เอ็นจีโอ ผู้นำชุมชน ศิลปินนักร้องนักแสดง นักเขียน

และทนายความ 70 คน วุฒิสมาชิก 18 คน เด็ก 12 คน

มีประชาชนเข้าร่วมในรายการประมาณ 69,900 คน เฉลี่ยประมาณ 300 คน ต่อ 1 ตอน (มติชน : ประจำวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2539, หน้า 4 และวัฏจักร : ประจำวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2539, หน้า 8)

สำหรับวัตถุประสงค์ของรายการได้กำหนดไว้ว่า เป็นรายการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีเต็มที่ โดยต้องการเน้นความมีส่วนร่วม และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับผู้ชมอย่างแท้จริง และต้องการให้ เป็นรายการสนทนาที่แสดงมุมมองต่าง ๆ ทั้งในแง่สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และ เรื่องอื่น ๆ หรือเรื่องราวที่เป็นเหตุการณ์ปัจจุบันและอยู่ในความสนใจของประชาชน

คุณจันทิมา เขยสงวน ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 และหัวหน้าฝ่ายจัดและควบคุมรายการ ได้กล่าวถึงความเป็ นมาและวัตถุประสงค์ของการจัดรายการมองต่างมุมว่า

"... ผู้อำนวยกา รช่อง 11 ในขณะนั้น คือ นายวิจิตร วุฒิอาพล ได้คิด อยู่ตลอดเวลาว่า จะต้องทำประชาสัมพันธ์เชิงรุก และจัดหารายการที่ประชาชน สนใจ เพื่อให้หันมาดูรายการของช่อง 11 เพราะขณะนั้น ช่อง 11 เพิ่งก่อร่าง สร้างตัวขึ้นมาใหม่ ๆ และรายการส่วนใหญ่เป็นรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา

สถานี ได้เชิญอาจารย์เจิมศักดิ์ ซึ่งขณะนั้นได้เข้ามาช่วยสถานีอยู่ แล้วในบางรายการ มาช่วยคิดค้นรูปแบบ (Format) ของรายการให้เป็นที่ น่าสนใจ มีสีสันดึงดูดใจ ทันสมัย และสามารถโต้ตอบกับผู้ชมและผู้ที่มาร่วมรายการ ได้ทันที อาจารย์เจิมศักดิ์ ได้นำเทปรายการมาม้วนหนึ่ง เป็นรายการของ BBC

อังกฤษชื่อรายการ Question Time ซึ่งรูปแบบ คือ การรับคำถามจากสารพัดทิศ โดยมีผู้ดำเนินรายการที่รอบรู้ ขณะเดียวกัน ก็มีการเชิญวิทยากรที่สามารถตอบปัญหาได้สารพัดแบบเข้ามาร่วมในรายการ ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของประชาชนเป็นอย่างมาก และเป็นรายการที่ติดอันดับและเชิดหน้าชูตาของสถานี...

... คณะทำงาน จึงคิดว่ารายการที่จะจัดขึ้นใหม่นี้ เป็นการเปิดแนวทางใหม่ ให้แก่ สทท.11 ที่จะทำรายการที่แปลก และมีสีสัน และให้ความรู้อีกส่วนหนึ่งพอดีได้ อาจารย์เจิมศักดิ์มาทำ และอาจารย์เองก็มีพรสวรรค์ในการเป็นผู้ดำเนินรายการแบบนี้ เพราะว่ามีมุขตลก แล้วก็มุขที่จะเชิญชวนให้ผู้ชมติดตามรายการได้ตลอดเวลาในหัวข้อที่น่าสนใจ เพราะฉะนั้นก็เลยเรียกผู้ชมได้อย่างหนาแน่นในตอนต้น...

... รายการประเภทนี้ยังไม่ค่อยมีในช่องอื่นๆ ก็รู้สึกว่าเป็นรายการที่ทำให้ช่อง 11 ก้าวสู่วงการของผู้ชมทั่วไปได้ ใคร ๆ ก็ต้องติดตามดูรายการมอต่าง มุมทุกวันอาทิตย์ เพราะว่าทั้งสนุก ทั้งเผ็ดมัน แล้วก็ให้ความรู้ด้วย โดยเฉพาะผู้ที่สนใจการเมืองหรือสนใจเหตุการณ์ปัจจุบันของสังคมไทย ก็จะติดตามดูตลอด...

สำหรับชื่อรายการนั้น ท่านผู้อำนวยการวิจิตร ท่านไปประทับใจชื่ออยู่ชื่อหนึ่งตอนนั้นท่านเพิ่งกลับจากรัสเซีย ชื่ออะไรจำไม่ได้ แต่ว่าคล้ายๆ กับว่าเป็นจตุรัสแย้งความคิดอะไรท่านองนั้น คือ เป็นความคิดคนละรูปคนละแบบ แต่ว่าประเด็นของการวิเคราะห์ก็เป็นประเด็นเดียวกัน และมองไปคนละด้าน ท่านก็มาบอกว่าอะไรก็ไม่รู้ รายการชื่อต่างมุมมองหรืออะไร ก็ต้องเป็นชื่อคล้าย ๆ กับที่เราฟังแล้วสามารถวิเคราะห์ได้ คือต่างคนต่างคิด แล้วก็ตีปัญหาไม่ตกว่าของใครถูกของใครไม่ถูกต้อง 100% เพราะฉะนั้นก็คือตั้งปัญหาเปิดไว้ แต่ว่าที่แต่ละคนแสดงความคิดเห็นนี้ ต่างก็มีเหตุผลของตนเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่ว่ามาเถียงอย่างไม่มีเหตุผลก็รับไม่ได้กัน เพราะนักวิชาการที่เชิญมาเขาต่างก็มีเหตุผล ทางผู้ชมก็เป็น

ผู้มีการศึกษาและมีเหตุผลทั้งนั้น เพราะได้ติดตามเรื่องและเกาะติดเหตุการณ์มาตลอด...

...อีกประเด็นหนึ่งของมูลเหตุการทำรายการมองต่างมุม ก็คือ เรา อยากให้เป็นการพัฒนาความรู้ด้านประชาธิปไตยโดยแก่ประชาชนทั่วไปด้วย และอยาก จะขอตั้งเวลาส่วนนี้ของสถานี ให้เป็นไปในรูปของการให้สาระประโยชน์แก่ สาธารณชน หมายถึงผู้ชมทั่วไปและนิสิตนักศึกษา รวมทั้งผู้ที่สนใจเรื่องของการเป็น ประชาธิปไตยของชาติ" (จันทิมา - เศษสงวน สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2539)

นอกเหนือจากการที่ได้ศึกษาถึงความเป็นมา และวัตถุประสงค์ของ รายการมองต่างมุมแล้ว เพื่อให้มองเห็นภาพของพัฒนาการได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึง ได้พิจารณาโดยองค์ประกอบของรายการที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป คือ

1. รูปแบบรายการ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอ
2. การตั้งกระทู้และการคัดเลือกคำถาม
3. วิทยากรดำเนินรายการ
4. พิธีกรดำเนินรายการ
5. ผู้ชมที่มาร่วมรายการ
6. กระบวนการผลิตรายการ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. รูปแบบรายการ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอ

1.1 รูปแบบรายการ

รูปแบบของรายการ "มองต่างมุม" มีลักษณะเป็นการสนทนาหรือที่เรียกว่า "ทอล์คโชว์" ผู้ที่มาร่วมรายการซึ่งเป็นวิทยากรรับเชิญ เป็นบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิ บุคคลสำคัญหรือผู้ที่น่าสนใจ ที่มีความหลากหลาย ต่างสาขาอาชีพ ได้แก่ นักการเมือง หัวหน้าส่วนราชการ นักวิชาการ สื่อมวลชน เป็นต้น จำนวน 3-4 คน มานั่งสนทนา โดยมีพิธีกรเป็นผู้ดำเนินรายการ ซึ่งนั่งอยู่ตรงกลาง ขนาบด้วยวิทยากรทั้งสองข้างและพิธีกรนี้จะทำหน้าที่ซักถามแทนผู้ตั้งคำถาม ซึ่งมาจากผู้ชมที่มาร่วมในรายการ

นอกเหนือจากฝ่ายพิธีกรและวิทยากรแล้ว รูปแบบรายการยังเปิดโอกาสให้ผู้ชมที่เข้าร่วมในรายการแสดงความคิดเห็นได้ หลังจากที่วิทยากรทั้งหมดได้แสดงความคิดเห็นในแต่ละคำถามจบแล้ว โดยพิธีกรจะเป็นผู้ชี้เรียกผู้ชมให้ตอบและซักถามได้

ส่วนประกอบของรูปแบบรายการอีกอย่างหนึ่งก็คือ การทำโຕະที่ใช้ประกอบฉากในรายการ ซึ่งเป็นโຕະที่ให้วิทยากรและพิธีกรนั่ง เป็นโຕະที่ออกแบบให้มีลักษณะเป็นรูปเครื่องหมายคำถาม เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของรายการ

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องของรูปแบบรายการนี้ จากการวิเคราะห์เนื้อหาของเทปโทรทัศน์ที่สุ่มตัวอย่างมาจำนวน 50 ตอน ตั้งแต่เริ่มมีรายการจนกระทั่งปิดรายการ ปรากฏว่า โดยส่วนใหญ่รูปแบบรายการยังคงเหมือนเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

1.2 วิธีการนำเสนอ

โดยทั่วไปการนำเสนอจะเริ่มรายการด้วยไตเติ้ลจากนั้นเป็นการสรุปหัวข้อคำถามที่น่าสนใจของวันนั้นโดยผู้บรรยายซึ่งไม่ใช่พิธีกร ต่อด้วยการแนะนำวิทยากรที่มาร่วมรายการ แล้วจึงนำสู่ภาวิทยากรและพิธีกร

หลังจากนั้น ก็เป็นการดำเนินรายการของพิธีกร โดยเริ่มจากการตั้งคำถามที่มาจากผู้ชม ซึ่งผู้ชมที่เป็นเจ้าของคำถามอ่าน และให้วิทยากรตอบคำถามนั้น วิทยากรแสดงความคิดเห็นในคำถามนั้นหมดทุกคนแล้ว พิธีกรก็จะเปิดโอกาสให้ผู้ตั้งคำถามหรือเจ้าของคำถาม แสดงความคิดเห็นก่อนเป็นอันดับแรก และต่อด้วยผู้ชมที่มาร่วมในรายการ หลังจากนั้นก็ให้ผู้ชมตั้งคำถามข้อใหม่ เรียงตามลำดับกันไปทีละคำถามจนหมดเวลา

การตั้งคำถามและการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ในแต่ละครั้งที่มีการจัดรายการ จะใช้เวลาทั้งสิ้นไม่เกิน 1 ชั่วโมง และก่อนหมดเวลาเล็กน้อย พิธีกรจะให้ผู้ชมที่มีคำถามซึ่งผ่านการคัดเลือกโดยคณะทำงานคัดเลือกกระทู้ แต่ไม่มีโอกาสนำเสนอออกอากาศ อ่านกระทู้คำถามที่เหลือให้ฟังในรายการ จากนั้น พิธีกรจะแจ้งให้ผู้ชมทราบถึงการจัดรายการครั้งต่อไป ว่าจัดวันไหน สถานที่ใดและมีใครบ้างเป็นวิทยากร เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์รายการให้คนติดตามชม พร้อมทั้งขอบคุณผู้สนับสนุนการจัด และท้ายสุดก็เป็นการกล่าวลาผู้ชม

จากงานวิจัยของชูศักดิ์ รองสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงวิธีการดำเนินรายการหรือวิธีการนำเสนอไว้ว่า

"การดำเนินรายการจะเริ่มจากการแนะนำวิทยากรที่มาร่วมตอบกระทู้ ซึ่งการแนะนำวิทยากรนี้จะมีลักษณะเด่น กล่าวคือ มีการเจาะลึกเบื้องหน้าเบื้องหลังของวิทยากรในด้านต่าง ๆ ทั้งชีวิตส่วนตัวและการดำเนินอาชีพ สิ่งแวดล้อมประจำวัน เช่น สิ่งที่วิทยากรทำประจำเป็นปกตินิสัย การใช้ชีวิตประจำวัน การมีสัตว์เลี้ยง ครอบครัวที่น่ารัก ความใกล้ชิดระหว่างลูกกับพ่อแม่ ความคิดเห็นของผู้ใกล้ชิดเกี่ยวกับตัววิทยากร ลักษณะเฉพาะตัว และอื่น ๆ ซึ่งจะเรียกความสนใจและเสียงหัวเราะของผู้ร่วมรายการตั้งแต่เริ่มต้น และข้อมูลเหล่านี้ขณะทำงานจะไปเจาะและค้นหา จากนั้นจึงเรียบเรียงให้ อาจารย์เจิมศักดิ์ หรือบางครั้ง อาจารย์เจิมศักดิ์ จะเป็นผู้เรียบเรียงด้วยตนเอง

เมื่อแนะนำวิทยากรจนครบทั้ง 4 คน ผู้ดำเนินรายการก็จะอ่านชื่อเจ้าของกระทู้แรกและเมื่อเจ้าของกระทู้อ่านคำถามจบ อ.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ก็จะโยนคำถามให้วิทยากรแต่ละท่านตอบจนครบทั้ง 4 คน การป้อนคำถามให้วิทยากรนั้นผู้ดำเนินรายการจะมีเทคนิคในการป้อนคำถามที่ไม่ซ้ำกันเช่นกระทู้แรกวิทยากรคนที่ 1 กระทู้ที่ 2 จะเริ่มจากวิทยากรคนที่ 3 หรือ 4 หรือ 2 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเด็นคำถามของกระทู้ด้วย เมื่อวิทยากรตอบครบทั้ง 4 คนแล้ว ผู้ดำเนินรายการจะกลับไปถามความคิดเห็นเจ้าของกระทู้ และต่อด้วยความคิดเห็นของผู้ร่วมรายการอื่น ๆ ตามความเหมาะสมว่าจะให้มีจำนวนกี่คน

การดำเนินรายการจะเริ่มจากกระทู้แรกจนถึงกระทู้สุดท้าย ภายในเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง บางครั้งสามารถยกกระทู้ตอบกันได้เพียง 4-5 กระทู้เท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหา และประเด็นความสนใจของผู้ร่วมรายการรวมทั้งบรรยากาศที่เหมาะสมด้วย เมื่อใกล้หมดเวลาผู้ดำเนินรายการ จะขอให้เจ้าของกระทู้ที่ยังไม่มีการตอบอ่านกระทู้ที่ยังเหลืออยู่ เพื่อให้ผู้ชมได้ทราบว่ายังมี

กระทู้ดี ๆ ที่น่าสนใจ ต่อจากกระทู้สุดท้ายอีกหลายกระทู้ เป็นการทิ้งท้ายรายการให้
 ผู้ชมไปคิดต่อถึงประเด็นปัญหาเหล่านั้น จากนั้นผู้ดำเนินรายการจึงกล่าวปิดรายการ
 โดยจะแจ้งชื่อวิทยากรที่จะมาร่วมรายการในคราวต่อไป รวมทั้งสถานที่ที่จะบันทึก
 รายการครั้งต่อไปด้วย" (ชูศักดิ์ รongสวัสดิ์ 2537 :. 15-16)

จากการวิเคราะห์ถึงวิธีการนำเสนอของรายการมองต่างมุม โดย
 ศึกษาจากเทปโทรทัศน์ สามารถพิจารณาลักษณะเด่นที่สำคัญ ได้ดังนี้

ไตเติลรายการ

ตั้งแต่เริ่มมีรายการจนกระทั่งปิดรายการ ผู้ผลิตได้จัดทำไตเติลรายการ
 ออกมา 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 ไตเติลเป็นภาพวงกลม มีเส้นผ่าครึ่งตรงกลางลงมาตาม
 แนวตั้ง โดยแบ่งเป็น 2 ซีก โดยซีกด้านซ้ายเป็นพื้นสีขาว และซีกด้านขวาเป็นพื้น
 สีดำ จากนั้นได้นำภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองไทย มาตัดสลับทั้งซีก
 ซ้ายและซีกขวา ประมาณ 5-8 ภาพ โดยมีเพลงประกอบรายการด้วย ไตเติล
 ชุดนี้ใช้นำเสนอมาเป็นระยะเวลาประมาณ 2 ปี คือ ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม
 2534 จนถึงประมาณเดือนสิงหาคม 2536

แบบที่ 2 เป็นภาพที่แสดงออกมาในรูปของเครื่องหมายคำถามซึ่งเป็น
 การเน้นสัญลักษณ์ของรายการ แล้วปรับเปลี่ยนเป็นภาพของปิรามิด ซึ่งทั้งสอง
 ภาพนี้ ได้ใช้เทคนิคของการสร้างภาพมาช่วยพลิกแพลง ทำให้ดูมีสีสัน ทันสมัย

และดึงดูดความสนใจ แม้กระทั่งเพลงประกอบ ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนให้มีท่วงทำนองที่เร้าใจขึ้นกว่าเดิม และได้ใช้ไตเติ้ลนี้มาโดยตลอด จนกระทั่งปิดรายการ

การสรุปหัวข้อคำถาม เด่น ๆ

หลังจากที่เสนอภาพไตเติ้ลในช่วงท้ายรายการแล้ว จะมีการสรุปหัวข้อคำถามเด่น ๆ โดยเสียงผู้บรรยายที่มีลีลาค่อนข้างเร้าใจ ทั้งชายและหญิง สลับกันมาทำหน้าที่ในแต่ละสัปดาห์ ซึ่งอาจถือเป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ เพื่อดึงดูดผู้ชมให้สนใจติดตามเนื้อหารายละเอียด

อย่างไรก็ตาม การสรุปหัวข้อคำถามเด่น ๆ นี้ ผู้จัดได้ใช้เป็นเทคนิคประกอบการนำเสนอ นับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงระยะเวลาประมาณ 2 ปี ก็ยกเลิกไป การสรุปหัวข้อคำถามนี้ นับเป็นจุดเด่นและเป็นเสน่ห์ของรายการอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการกระตุ้นให้ผู้ชมสนใจติดตามรายการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ตัวอย่างจากเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ 1 กุมภาพันธ์

2534
ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- มีการพูดกันมากว่านายกรัฐมนตรีต้องมาจากสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่
- รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ร่างเพื่อใคร
- ทำไมเศรษฐกิจต้องเสรี
- ตัดเงินเดือนพนักงานรัฐวิสาหกิจทำไม
- และปัญหาอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกมาก

ตัวอย่างที่ 2 ตัวอย่างจากเทพโทรทัศน์ เมื่อวันที่อาทิตย์ 1 มีนาคม 2535

- กับปัญหาที่ว่าถูกต้องแล้วหรือที่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ใช้สมบัติราชการเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว
- ทำอย่างไรสังคมจึงจะยอมรับและปฏิบัติต่อสตรีให้เท่าเทียมกับบุรุษ
- ชนบทไทยได้อะไรจากการเลือกตั้ง
- การหยั่งเสียงประชามติล่วงหน้าจะมีผลต่อการเลือกตั้งครั้งนี้อย่างไร
- นักการเมืองที่ถูกบีบทรัพย์ควรได้รับการนิรโทษกรรมหรือไม่

การแนะนำวิทยากร

ก่อนเข้าสู่การตั้งคำถามจะมีการแนะนำวิทยากรที่มาร่วมรายการโดยระยะต้นๆ ของการจัดรายการได้ใช้วิธีการแนะนำซึ่งโดยผู้บรรยายและถัดมาพิธีกรจะแนะนำซ้ำอีกครั้งหนึ่ง แต่เป็นการแนะนำสั้นๆ โดยกล่าวชื่อและตำแหน่ง หรือ ภูมิหลังเพียงเล็กน้อย ต่อมา พิธีกรได้ปรับเปลี่ยนการแนะนำวิทยากรให้ โดยใช้วิธีนำเสนอด้วยการแนะนำประวัติ อาชีพ คุณลักษณะพิเศษ ฯลฯ เป็นภาษาร้อยแก้วธรรมดา ซึ่งเป็นแบบไม่เป็นทางการและมีการสอดส่องแทรกด้วยมุขตลก เป็นวิธีการที่ดูแปลกน่าสนใจ และดูเป็นกันเอง จึงเป็นที่ถูกอกถูกใจของวิทยากรและผู้ชมที่เข้ามาร่วมในรายการเป็นส่วนใหญ่ โดยสังเกตเห็นได้จากสีหน้าที่มีรอยยิ้ม และการปรบมือด้วยความชื่นชม ของผู้ชม ซึ่งศึกษาจากเทพโทรทัศน์

การแนะนำด้วยวิธีนี้ ได้เริ่มใช้มาตั้งแต่เริ่มออกอากาศรายการมานานัก จากนั้นก็ได้เริ่มพัฒนาคำพูดและสำนวนเรื่อย ๆ และได้ใช้วิธีการนี้มานานพอสมควร คือ ถึงประมาณต้นปี 2538 จึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่อีก รวมระยะเวลาที่ใช้การแนะนำแบบร้อยแก้วซึ่ง เป็นภาษาธรรมดาประมาณ 3 ปีเศษ

สำหรับตัวอย่างที่พิธีกรใช้ในการแนะนำวิทยากรในรายการมองต่างมุม นั้น ผู้วิจัยได้นำตัวอย่างจากเทปโทรทัศน์มานำเสนอ รวม 2 ตัวอย่าง คือ

ตัวอย่างที่ 1 ตัวอย่างจากเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2534 โดยมีวิทยากรผู้ร่วมรายการดังนี้

1. นายบัญญัติ เกสรทอง (อดีตประธานสภาผู้แทนราษฎร จากพรรคชาติไทย)
2. นายสุทัศน์ เงินหมื่น (อดีตรัฐมนตรี จากพรรคประชาธิปัตย์)
3. ดร. ครุณี หิรัญรักษ์ (คณบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
4. อาจารย์แก้วสรร อติโพธิ์ (อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

โดยมี ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง เป็นผู้ดำเนินรายการ

สำหรับข้อความที่ ดร.เจิมศักดิ์ แนะนำวิทยากรนั้น ไม่มีการกล่าวถึงชื่อ แต่ได้มีภาพของวิทยากรปรากฏขึ้นแทนขณะอ่านข้อความแนะนำ โดยเรียงลำดับดังต่อไปนี้

"มุมมองแรกนั้น เป็นมุมมองของ นักการ เมืองอาวุโส จากพรรคชาติไทย ซึ่งเคยเป็นประธานรัฐสภาคนล่าสุดของสภาที่มาจากประชาชน

มุมมองที่สอง เป็นมุมมองของอดีต รัฐมนตรีหนุ่ม ผู้มีความภูมิใจในความเป็นคนบ้านนอก ยืนยันว่า ยังสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ และลงสมัครที่จังหวัดอุบลราชธานี เหมือนเดิม

มุมมองที่สามนั้น เป็นมุมมองของคณะศิษย์ จากคณะที่นักศึกษาไฟฝันอยากจะทำจะเข้าเรียนมากที่สุดในขณะนี้ นอกจากจะเป็นมุมมองของผู้ที่อยู่ในแวดวงสื่อมวลชนแล้ว ยังเป็นมุมมองของผู้ที่ร่วมก่อตั้ง สมาคมภาพยนตร์แห่งประเทศไทย

และมุมมองสุดท้าย เป็นมุมมองของนักนิเวศศาสตร์ ที่มีความกล้า ไม่เพียงแต่กล้าคิดเท่านั้น แต่ยังกล้าพูด กล้าวิจารณ์ และกล้าเขียนอีกด้วย และปัจจุบันนั้น เป็นนักวิชาการที่ ชาวท่าพระจันทร์ ภาคภูมิใจ"

ตัวอย่างที่ 2 ตัวอย่างจากเทพโทรทัศน์ เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ 3 พฤษภาคม 2535 โดยมีวิทยากรที่ร่วมรายการดังนี้

- ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**
1. คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ (อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี)
 2. นายปิยะฉัตร วัชรภรณ์ (รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี)
 3. นายมีชัย วีระไวทยะ (อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี)
 4. ดร.มนตรี เจนวิทย์การ (อดีตผู้อำนวยการ อ.ส.ม.ท.)

ซึ่งดำเนินรายการโดย ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง เช่นกัน การแนะนำมีทั้ง การบอกถึงวัตถุประสงค์ในการจัดรายการในวันนั้น สถานที่ และประวัติส่วนตัวของวิทยากร ดังนี้

"เนื่องในโอกาสครบรอบ 59 ปี ของกรมประชาสัมพันธ์ มองต่างมุมได้นำท่านผู้ชมมายังหอประชุมของกรมประชาสัมพันธ์ ที่ถนนราชดำเนินแห่งนี้ เพื่อบันทึก 4 มุมมอง ของผู้ฟังผู้อยู่ในวงการประชาสัมพันธ์และสื่อมวลชน ที่จะมามองต่างมุมกันในวันนี้

มุมมองแรกนั้น เป็นมุมมองของอดีตรัฐมนตรี ผู้เคยรับผิดชอบกรมประชาสัมพันธ์ เป็นมุมมองของมหาบัณฑิตทางด้านสื่อสารมวลชน เพราะเคยอาสาสมัครทำงานพัฒนา ในหมู่บ้านชุมชนชนบทมาแล้ว เป็นผู้ที่สามารถในการสื่อกับชาวบ้านได้อย่างคงที่ ไม่เปลี่ยนแปลง แม้ตนเองจะเป็นคุณหญิง หรือเป็นรัฐมนตรีเคยดูแลการใช้สื่อของประเทศ เป็นมุมมองของผู้ที่นำทีมประชาธิปไตยครองชัยชนะพื้นที่นครศรีธรรมราช ดินแดนนักการเมืองอาชีพ เป็นผู้ที่มีความรักและไว้ใจทหารหนุ่มหล่อ แต่ยังคงใช้นามสกุลของบิดาที่คนได้รักและเคารพ

มุมมองถัดไปนั้น เป็นมุมมองของรัฐมนตรีในรัฐบาลปัจจุบัน ผู้ที่ได้รับความไว้วางใจเป็นพิเศษ ให้บริหารงานการประชาสัมพันธ์แห่งชาติ เป็นมุมมองของนักกฎหมาย อดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้แม่นยำในกฎหมาย และยุทธวิธีในการต่อสู้ในรัฐสภา เป็นมุมมองของนักรบที่ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยมานาน และกำลังจะคว้าอุดมการณ์ ออกบริหารสื่อของชาติ ของประชาชน ให้เป็นสื่อสองทาง ที่ให้มีเสรีภาพอย่างแท้จริง

มุมมองถัดไปนั้น เป็นมุมมองของอดีตรัฐมนตรี ผู้ที่เคยรับผิดชอบกรม

ประชาสัมพันธ์ ในสมัยที่มองต่างมุมได้จุดเกิดขึ้นในสังคมไทย เป็นมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ ผู้รอบรู้ปัญหาของสังคม การเมือง และชายซึ่งในความสำเร็จของการประชาสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาประเทศ เป็นมุมมองของอดีตดีเจนักจัดรายการเพลงทางวิทยุ - ที่สูงได้ด้วยคุณภาพ เคยแสดงเป็นร้อยโทโกโบริ แห่งละครโทรทัศน์ที่โด่งดังมาก่อน ก่อนที่จะมาเป็นคู่กรรมกับโรคเอดส์ เป็นผู้มีโลกทัศน์กว้างไกล เคยกระตุ้นสังคมให้เห็นว่า เอดส์ไม่ใช่ปัญหาทางการแพทย์ แต่เป็นปัญหาความอยู่รอด หรือล้มละลายของสังคม

มุมมองสุดท้ายนั้น เป็นมุมมองของนักรัฐศาสตร์ระดับคุุฎบัณฑิต ผู้มีส่วนวนเผ็ดร้อน หลาย ๆ คนเชื่อว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ทางทฤษฎีที่ดีที่สุดของไทยคนหนึ่ง แต่ขณะเดียวกัน ก็สร้างความปวดร้าวให้คนบดที่ตนเคยสังกัดได้มากพอสมควร เป็นมุมมองของอดีตคอลัมนิสต์ หนังสือพิมพ์หลายฉบับ ทั้งภาษาไทยและเทศ ผู้เคยเขียนคอลัมน์จนเป็นเหตุให้บก.ต้องเพชฌุคติความ เป็นมุมมองของอดีตรองโฆษกรัฐบาล และผู้อำนวยการ อ.ส.ม.ท. ที่ต้องใช้ประสบการณ์มาประเมินความน่าเชื่อถือที่ว่า เรียบมาหลายตลบ และเป็นลูกเขยที่น่ารักจนคุณหญิงแม่ยาย เอ็นดู ยอมเป็นที่ปรึกษาให้"

เพื่อให้เห็นการพัฒนาของรายการ ผู้ผลิตก็ได้มีการปรับปรุงและตกแต่งในเรื่องของวิธีการนำเสนอ ให้ดูมีสีสันน่าสนใจมากขึ้นอีก กล่าวคือ การแนะนำวิทยากรของพิธีกร ก็เปลี่ยนจากการแนะนำด้วยภาษาร้อยแก้วธรรมดา มาเป็นการแนะนำด้วยภาษาร้อยกรอง ซึ่งนายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ศิลปินแห่งชาติและกวีรางวัลไรท์ เป็นผู้แต่งหรือประพันธ์ให้กับรายการมองต่างมุมโดยเฉพาะ มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติของวิทยากรในเรื่องส่วนตัว หน้าที่การงาน สิ่งที่ชอบและไม่ชอบเกร็ดเล็กเกร็ดน้อย แบบเดิม ทั้งนี้ ดร.เจิมศักดิ์ และคณะทำงานเป็นผู้หาข้อมูลมาให้ ดังตัวอย่างที่เสนอให้เห็นดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 ตัวอย่างจากเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2538 ที่จังหวัด
สระบุรี ประกอบด้วย

- 1) นายสมชาย สุนทรวัฒน์ (ส.ส. สระบุรี พรรคประชาธิปัตย์)
- 2) นายวัชรินทร์ ฉันทะกุล (ส.ส. บุรีรัมย์ พรรคชาติไทย)
- 3) นายบุญเลิศ ช้างใหญ่ (บรรณาธิการข่าว น.ส.พ. มติชน)
- 4) นายพงษ์เทพ กระโดนชำนาญ (ศิลปินนักร้อง)

"มุ่มมองแรก เป็นมุ่มมองของ ส.ส. สระบุรี
ปริญญาตรีอเมริกา รุ่นเก่าแก่ อดีตนายกเล็กเมืองหนองแค
สืบสายแร่สระบุรีไม่มีคลาย อดีตประธานหอการค้าสระบุรี
อดีตเลขาธิการมนตรีมีเป้าหมาย หุ่นไม่ตก คนไม่ร้อง ท้องไม่ลาย
คุณสมชาย สุนทรวัฒน์ ประชาธิปัตย์ครับ

มุ่มมองถัดไป เป็นมุ่มมองของคนดีบุรีรัมย์
เป็นผู้นำทางด้านพืชผล ประสบการณ์ด้านเกษตรเป็นสากล
มุ่งขจัดความจนบนบานี่ เป็น ส.ส. บุรีรัมย์ พรรคชาติไทย
มีหัวใจหนักแน่นปานแผ่นหิน ไม่เชื่อเรือค่าน้ำจะดำดิน

คุณวัชรินทร์ ฉันทะกุล กล่าวสั้นครับ

มุ่มมองถัดไปวันนี้ เป็นมุ่มมองของ บก. ข่าวมติชน
มีสายเลือดเข้มข้นคนสื่อสาร ทั้งคมปาก คมปากกา กล่าววิจารณ์
ไม่เคยล้มรัฐบาลประการใด จบจุฬาปริญญาโทเศรษฐศาสตร์
ใส่สะอาดมาดมั่นไม่หวั่นไหว เพลงลูกทุ่งเสียงทองไม่รองใคร
คุณบุญเลิศ ช้างใหญ่ ไม่เล็กครับ

มูมมองสุดท้ายในวันนี้ เป็นมูมมองของกวีศรีชาวไร่
 มีบทเพลงจากหัวใจไม่สิ้นสุด รักในความยุติธรรมความเป็นมนุษย์
 ไม่เคยหยุดเลิกล้มอุดมการณ์ เกิดโคราชอยู่โคราชรักโคราช
 ร่วมพิทักษ์ธรรมชาติอย่างอาอาหาญ เป็นนักร้อง นักรักนักรักทำงาน
 คุณพงษ์เทพ กระโดนชำนาญ ชำนาญครับ"

(คุณเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กวีรางวัลซีไรต์ และศิลปินแห่งชาติเป็นผู้ประพันธ์)

ตัวอย่างที่ 2 ตัวอย่างจากเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2539 ที่จัด
 สวนแก้ว (ครั้งสุดท้าย) ประกอบด้วย

- 1) นายอานันท์ ปันยารชุน (อดีตนายกรัฐมนตรี)
- 2) นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ (นักคิด นักเขียนนักวิจารณ์สังคม)
- 3) พลตรีจำลอง ศรีเมือง (อดีตหัวหน้าพรรคพลังธรรม)
- 4) นายอุทัย พิมพ์ใจชน (อดีตหัวหน้าพรรคเอกภาพ)

(ครั้งนี้คุณเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นผู้อ่านคำประพันธ์เอง)

มูมมองของอดีตนายก สองสมัย รักประชาธิปไตยใจแน่วแน่
 รักมองต่างมูมยังอย่างจริงแท้ เพราะกล้าแลกกล้าอมมองต่างกัน

เป็นนายกที่กล้าออกรายการ หวังคนไทยได้ตื่นสำรวมสร้างสรรค์
 ร่วมอาลาอาลัยใจผูกพัน ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน

มูมมองของปัญญาชนคนสยาม ไม่เคยคร่ำไม่ว่าจะหน้าไหน
 ถ้าผิดมากก็ต้องตลอดศอกกลับไป ผู้ทำให้สังคมไทยได้คึกคัก
 ปฐมฤกษ์เบิกร่องมองต่างมูม คาดเชือกสวมนวนุ่มหุ้มหมัดหนัก

มองต่างมุมยกสุดท้ายอาจได้พัก อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ไม่พักด้วย

มุมมองของนายพลคนกินผัก เป็นเสาหลักพลังธรรมล้ำบุศสมัย
เป็นมหานครวัดเคร่งครัดวินัย เก้าอี้ กท.ใหม่ยังไม่ได้จอง
เคยมามองต่างมุมเมื่อครั้งแรก จึงไม่แปลกที่ครั้งล้าจะมาฉลอง
มองต่างมุมที่ใครๆ ไม่กล้ามอง พลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นเรื่องครับ

มุมมองของลูกเมืองชลคนใจกล้า อดีตประธานสภาเกษตรกรที่
อดีตหัวหน้าพรรคเอกภาพอดีตรัฐมนตรี คนกล้าตีเผด็จการรัฐบาลไทย
แต่มาแพ้ลูกก้านัน ในวันนี้ โอกาสมีวันหน้ากล้าสู้ใหม่
มุมมองอันสะท้านสะเทือนไม่เหมือนใคร มุมมองของคุณอุทัย พิมพ์ใจชน"

ข้อสัง เกศ เกี่ยวกับวิธีการนำเสนอ

(1) จากตัวอย่างของการนำเสนอวิธีการแนะนำตัววิทยากรของ
พิธีกรในรายการมองต่างมุม ไม่ว่าจะ เป็นแบบร้อยแก้ว หรือร้อยกรองก็ตาม จะ
เห็นได้ว่า ผู้ผลิต ทั้ง ดร.เจิมศักดิ์ และคณะทำงาน ได้ใช้ความพยายามในการ
หาข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลส่วนตัวของวิทยากรแต่ละคนมาได้อย่างเจาะลึก

(2) นอกเหนือจากการที่ผู้ผลิตรายการ ได้ไปทำการหาข้อมูลเกี่ยวกับ
วิทยากรมาแล้ว ทำให้ผู้ชม ได้ทราบถึงประวัติย่อในด้านต่าง ๆ ของวิทยากรได้
มากพอสมควรแล้วก็ตาม สิ่งที่เห็นจากการได้ศึกษาอีกก็คือ สีลาการเรียบเรียง
ถ้อยคำ และลีลาการอ่านของพิธีกร ดูเหมาะสมกลมกลื่น พร้อมทั้งแฝงด้วยความ
น่ารัก และน่าขันในบางช่วงบางเวลา ซึ่งลงตัวกันได้เป็นอย่างดี

(3) นอกจากนี้ ถ้ามองลงไปที่ตัวรายการ ก็อาจเป็นตัวชี้อะไรบางอย่าง ซึ่งได้จากการแนะนำตัววิทยากรด้วยวิธีนี้ เช่น จากการแนะนำวิทยากรในตัวอย่างที่สอง จะมองเห็นถึงความแตกต่างของเรื่องการศึกษา ความต่างของพรรคการเมืองที่วิทยากรบางคนสังกัด ความต่างของประสบการณ์ในหลาย ๆ ด้าน และอาจได้เห็นความต่างของนโยบายการบริหารสื่อเดียวกัน รวมทั้งความเห็นที่อาจแตกต่างกัน เป็นต้น เพื่อจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้ชมทราบอย่างหนึ่งว่าการเลือกวิทยากรมาครั้งนี้ ก็เพื่อต้องการให้มุมมองต่างมุมมองกันตามวัตถุประสงค์ของรายการ

ดังนั้นการแนะนำภูมิหลังของวิทยากรนั้น นอกจากจะกระตุ้นความสนใจด้วยวิธีการนำเสนอแล้ว การให้รายละเอียดของวิทยากรยังให้ผลลัพธ์ในทางอ้อม คือเป็นการประกาศให้เห็นถึงความหลากหลายของวิทยากรที่มาร่วม ที่จะนำไปสู่การมีทัศนคติต่างมุมมองกัน

(4) สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ ข้อมูลที่คณะทำงานไปหา และนำมาเรียบเรียงเป็นถ้อยคำทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองนี้ ทำให้เป็นการสร้างคุณค่าให้กับตัววิทยากร แสดงให้เห็นความเอาใจใส่และให้เกิดเกียรติแก่วิทยากรของทางรายการ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจและประทับใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งกับวิทยากรและผู้ชมรายการ และหาได้ยากในรายการอื่น ๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สปกคผู้สนับสนุนรายการ

สิ่งที่เพิ่มขึ้นมาอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ ช่วงกลาง ๆ ที่มีการนำเสนอรายการ คือประมาณกลางปี 2536 ได้เริ่มมีการหาผู้สนับสนุนรายการมาประจำ-

สัมพันธ์เผยแพร่ด้วยโดยหาสปอนเซอร์ ซึ่งมีทั้งตัวสินค้าและสปอตของรัฐวิสาหกิจ แต่สปอตนั้นต้องมีลักษณะที่สร้างสรรค์สังคม หรือไม่เป็นการโฆษณาในเชิงธุรกิจ นอกจากนี้ มีการขึ้นตัวหนังสือ หรือตัวอักษรนิ่ง (ซีจี) ในระหว่างรายการเป็นระยะ ๆ ด้วย

ในตอนแรกจะมีสปอต 2-3 สปอต และได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และมากที่สุดคือ 6 สปอต สปอตนี้ จะนำเสนออยู่หลังไตเติ้ลรายการ

การหาผู้สนับสนุนรายการนี้ เป็นภาระของมูลนิธิสิ่งสร้างสรรค์ โดยที่ช่อง 11 ไม่ได้ไปเกี่ยวข้องกับ ทั้งนี้ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการ ซึ่งในเรื่องนี้คุณจันทิมา เชบสงวน หัวหน้าฝ่ายจัดและควบคุมรายการ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

"...การหาสปอตผู้สนับสนุนรายการ ไม่เรียกว่าเป็นการโฆษณาเพื่อหวังผลทางธุรกิจ เป็นการโฆษณาแบบที่เรียกว่า เป็นการขอบคุณผู้ที่สนับสนุนรายการมากกว่า เพราะรายการนี้มีค่าใช้จ่ายสูงมาก เพราะฉะนั้น ก็จำเป็นต้องอยู่เองที่จะต้องหาจากตรงนี้เข้ามาชดเชยเพื่อให้รายการเดินไปได้ และมูลนิธิก็ไม่มีรายได้จากส่วนไหน ที่เป็นกอบเป็นกำมากไปกว่าที่จะนำรายได้ประจำอาทิตย์ ประจำเดือนให้มันคงที่แบบนี้..."

"...มูลนิธิก็มีผู้สนับสนุน เพื่อร่วมสร้างสรรค์รายการหลายหน่วยงานด้วยกัน ทำให้เห็นว่ามีเงินเข้าพอสมควร แต่ไม่ทราบว่าเยอะหรือน้อย ไม่เคยทราบว่า มีเท่าไร และทางสถานีเองก็ไม่เคยทราบเกี่ยวกับรายการนี้เลยเหมือนกัน"

(จันทิมา เชบสงวน สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2539)

ฉะนั้น การหาสปอตหรือผู้สนับสนุนรายการของผู้ผลิต ก็เพื่อนำเงินที่ได้รับจากการสนับสนุน มาเป็นค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการมอต่างมุม เนื่องจากมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์เองก็ไม่ได้มีรายได้จากส่วนอื่นมากนัก จึงทำให้มีการนำสปอตของผู้สนับสนุนรายการ มานำเสนอในรายการ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนารายการอย่างหนึ่งสำหรับสปอตที่ปรากฏในรายการ ได้แก่สปอตของโรงแรมอิมพีเรียล คิวินสปาร์ค สปอตขององค์การโทรศัพท์ สปอตของเซลลูล่า 900 สปอตของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต เป็นต้น

หลังจากที่ผ่านขั้นตอนการแนะนำวิทยากรไปแล้ว ก็เข้าสู่ช่วงการดำเนินรายการของพิธีกร ซึ่งจะมีการตั้งคำถามของผู้ชม การตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นของวิทยากร การซักถาม ตามประเด็นของพิธีกรตั้งวิทยากร จนถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ชมที่มาร่วมรายการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้ จะได้ไปกล่าวในหัวข้อต่อ ๆ ไป

สำหรับวิธีการนำเสนอในเรื่องที่กล่าวมาแล้วนี้ ยังคงรักษารูปแบบเดิมอยู่ จะมีเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย ในเรื่องของคำถามที่ต่อเนื่องลง หรือการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินรายการของพิธีกร และการพูดหรือแสดงความคิดเห็นของวิทยากรมากขึ้น เหล่านี้เป็นต้น ก็อาจเป็นเพราะต้องการปรับเปลี่ยนเทคนิคในการนำเสนอมากกว่าที่จะตั้งใจเปลี่ยนแปลงรูปแบบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3 เนื้อหา

การจัดรายการใด ๆ ก็ตาม จะมีการกำหนดหัวข้อเรื่องหรือเนื้อหาของรายการล่วงหน้า โดยเฉพาะรายการที่เปิดโอกาสให้แสดงความ

คิดเห็นในรายการ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ที่มาร่วมรายการได้ทราบ และสามารถมีเวลาเตรียมตัวหาข้อมูลได้ แต่สำหรับรายการ "มองต่างมุม" นี้ เป็นรายการที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอเนื้อหาใด, ก็ตาม ที่เป็นเรื่องราวหลังเหตุการณ์ปัจจุบันที่กำลังอยู่ในความสนใจของประชาชนในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา และอื่นๆ

ฉะนั้นการกำหนดเนื้อหาของรายการไม่มีการเตรียมหัวข้อ หรือประเด็นล่วงหน้าที่จะให้วิทยากร มาเป็นผู้ตอบทราบและวิทยากรก็จะมีโอกาสได้ทราบว่าในวันนั้น (วันบันทึกรายการ) จะมีคำถามหรือกระทู้อะไรที่ตัวเองจะต้องตอบบ้าง ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าแนวคิดด้านเนื้อหาของรายการจะมาจากเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจของประชาชนในช่วงเวลานั้น

สำหรับการเตรียมเนื้อหา คณะทำงานด้านข้อมูลจะเตรียมค้นคว้าข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ ที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ และอยู่ในความสนใจของประชาชนในสัปดาห์ที่ผ่านมา แล้วรวบรวมประเด็นข่าวต่าง ๆ เหล่านั้นขึ้น จากนั้นจึงนำมาถกเถียง และวิจารณ์ในการประชุมคณะทำงาน ข้อมูลทุกวันศุกร์ เวลาบ่าย 3 โมง ที่คณะ เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภายหลังจากประชุมข้อมูลคณะทำงาน จะสรุปประเด็นข่าวที่สำคัญเป็นข้อ ๆ ไว้ แล้วจึงจัดพิมพ์เพื่อนำไปประชุมผู้ร่วมรายการในวันบันทึกรายการต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะของเนื้อหาของรายการมองต่างมุม จะไม่ผูกติดกับหัวข้อหนึ่งหัวข้อใดโดยเฉพาะ แต่จะเปิดโอกาสให้ทั้งคนซักถามและคนตอบมีอิสระทางความคิดอย่างเต็มที่ เช่น สมมติว่ามีการสนทนาซักถามเรื่อง ปัญหาแรงงาน แต่หากในช่วงเวลาที่มีปัญหาแรงงาน สถานการณ์ในช่วงนั้นมีเหตุการณ์การเมือง

เศรษฐกิจ และสังคม ที่อยู่ในความสนใจของสาธารณะชนเกี่ยวข้องกับอยู่ด้วย ก็จะมีการนำหัวข้อต่าง ๆ เหล่านี้มาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยทุกครั้ง ซึ่งวิธีกำหนดเนื้อหาลักษณะนี้เอง ที่ทำให้มีผู้สนใจติดตามรายการมองต่างมุมเป็นประจำ เพราะทราบดีว่าทุกสัปดาห์จะมีกระทู้ประเด็นหลากหลายที่คนสนใจ โดยมีผู้ถามและวิทยากรอภิปรายให้ฟังอาทิ เรื่อง พระประจักษ์ ร่างรัฐธรรมนูญ เชื้อนปากมูลและ เรื่องแจกถุงยางอนามัยในที่ประชุมนายกรัฐมนตรีโลก เป็นต้น (ชูศักดิ์ ร่องสวัสดิ์ 2537 : 13)

สำหรับเนื้อหาสาระที่ปรากฏในรายการนั้น ได้พัฒนาสืบเนื่องมาจากประเด็นคำถามที่ตั้งไว้นั้นเอง โดยเป็นการขยายความแบบเจาะลึกในรายละเอียดของคำถามแต่ละเรื่อง ซึ่งได้มาจากมุมมองที่หลากหลายตามความคิดเห็นที่แตกต่างกันของวิทยากร ถึงแม้คำถาม และเนื้อหาจะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน แต่เกิดจากตัวกำหนดที่ต่างกัน ผู้กำหนดคำถามคือผู้ชมที่มาร่วมรายการกับคณะทำงานที่ทำการคัดเลือกคำถาม ส่วนเนื้อหาจะถูกกำหนดจากวิทยากรและผู้ชมที่แสดงความคิดเห็น ส่วนแนวโน้มหรือทิศทางของเนื้อหาอาจมีพิธีกรเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะของคำถามและเนื้อหาของรายการนี้ ก็มีความหลากหลายอยู่มากในระดับหนึ่ง เพราะคำถามก็ดี เนื้อหาก็น่าสนใจ ไม่ได้ถูกจำกัดให้พูด หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะของการจัดรายการแต่ละครั้ง

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของเทปโทรทัศน์นั้น ปรากฏว่า เนื้อหาส่วนใหญ่จะเน้นไปในเรื่องของการเมืองเป็นหลัก คือ แทบทุกครั้ง จะมีคำถามที่นำไปสู่เนื้อหาและรายละเอียดเกี่ยวกับการเมืองแทบทั้งสิ้น โดยเริ่มตั้งแต่ตอนที่ออกอากาศเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2534 เนื้อหาจะมาจากคำถามที่เกี่ยวกับการเมืองทุกคำถาม เช่น

- ทำอย่างไรจึงจะ ไม่ให้มีการซื้อเสียง
- ข่าวลือเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองอย่างไร
- จะแก้ปัญหาวางไรถึงจะ ไม่มีการย้ายพรรค ฯลฯ

ข้อสังเกต การที่เนื้อหาส่วนใหญ่ เบี่ยงเบนหรือเน้นหนักไปทางการเมืองนั้นอาจ
เนื่องมาจาก

(1) มีเนื้อหาในเทปโทรทัศน์จำนวนไม่น้อย ที่คำถามเป็นเรื่อง
เศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น แต่การแสดงความคิดเห็น หรือการวิจารณ์ ก็ยังพาดพิง
ไปถึงเรื่องการเมืองจนได้ ทำให้มองเห็นได้อย่างหนึ่งว่า สังคมไทยมีความสัมพันธ์
กับการเมืองอยู่มาก และเรื่องการเมืองเป็นเรื่องที่พูดได้ทุกสถานการณ์

(2) การที่เนื้อหาส่วนใหญ่เน้นหนักไปในเรื่องของการเมือง เนื่อง
จากในรายการแต่ละตอน จะมีคำถามทางการเมืองอย่างน้อย 1-2 คำถาม ซึ่ง
อาจวิเคราะห์ได้ว่า สิ่งหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อการพูดถึงเนื้อหา นี้ ก็เนื่องมาจาก
วิทยากรที่เชิญมาจะมีนักการเมืองมาด้วยแทบทุกครั้ง ทำให้ผู้ชมรายการใช้
วิทยากรเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำถาม เพื่อให้นำไปสู่เนื้อหาทางการเมือง

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

2. การตั้งกระทู้และการคัดเลือกคำถาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ก่อนที่มีการตั้งกระทู้ในรายการ จะมีขั้นตอนการดำเนินงานของ
ผู้ผลิตดังนี้คือฝ่ายผู้ผลิต หรือผู้จัดรายการ จะมีคณะทำงานซึ่งทำหน้าที่นี้โดยตรง
เมื่อถึงวันบันทึกเทป และมีผู้ชมที่สนใจเข้ามาร่วมในรายการมาพร้อมแล้ว คณะ
ทำงานด้านรวบรวมข้อมูลจะสรุปเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งได้เก็บรวบรวมมาจากหนังสือ

พิมพ์หรือแหล่งอื่น ๆ ที่คิดว่ากำลังอยู่ในความสนใจของประชาชนในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา ให้ผู้ชมที่ร่วมในรายการทราบ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจร่วมตั้งคำถาม เมื่อคณะทำงานได้รับคำถามแล้วก็นำคำถามนั้น ๆ ส่งให้คณะทำงานคัดเลือกคำถามไปดำเนินการงานต่อเพื่อแยกประเด็น และพิจารณาคัดเลือก ตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดเอาไว้ โดยเลือกคำถามที่คิดว่าน่าเป็นที่สนใจไว้ประมาณ 8-10 คำถาม หลังจากนั้น ก็มาจัดอันดับคำถามและคืนให้ผู้ตั้งกระทู้ นั้น เป็นผู้ตั้งคำถามในรายการเอง

กระบวนการตั้งกระทู้ และคัดเลือกคำถามนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษามาจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เมื่อสมัยที่เคยได้ร่วมทำงานในช่วงระยะแรก ๆ ประกอบกับการศึกษานี้ ก็ได้ไปสอดคล้องกับงานวิจัยของ คุณชูศักดิ์ รongสวัสดิ์ ที่เคยทำการศึกษามาแล้ว ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

"ผู้เข้าร่วมรายการจะได้รับคำชี้แจงจากทีมงานว่า ประเด็นข่าวที่เตรียมไว้ นั้นเป็นเพียงตัวอย่างและจะเป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่ไม่ได้ติดตามข่าวได้ทุกข่าว ผู้ร่วมรายการจะใช้หรือไม่ใช้ประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้นก็ได้ หลังจากมีการสรุปประเด็นข่าวจนเป็นที่เข้าใจกันแล้ว ทีมงานก็จะแจกกระดาษคำถามให้ผู้ร่วมรายการเพื่อเขียนกระทู้ตามที่ผู้ร่วมรายการสนใจ เมื่อได้เวลาพอสมควร ประมาณ 10-15 นาที จึงรวบรวมกระทู้ที่ผู้ร่วมรายการเขียนทั้งหมดไปเข้าห้องคัดกระทู้เพื่อคัดเลือก โดยมีทีมงานซึ่งเป็นคณะทำงานทำการคัดเลือกกระทู้ให้เหลือเพียง 7-9 กระทู้ ทั้งนี้ คณะกรรมการได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดกระทู้ไว้ ดังนี้.-

- จะต้องเป็นกระทู้ที่สั้นกระชับได้ใจความในประเด็นคำถาม
- ไม่เป็นกระทู้คำถามเฉพาะเจาะจงวิทยากรท่านหนึ่งท่านใด
- ไม่เป็นกระทู้ที่มุ่งถามด้านเทคนิคที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจง

- เป็นกระทู้ที่ถามและให้แง่คิด 2 ด้านทั้งบวกและลบ เพื่อผู้รับสามารถตัดสินใจได้

- เป็นกระทู้คำถามที่อยู่ในความสนใจของประชาชนทั่วไป วิทยากรทุกคนตอบได้ และสามารถแสดงความคิดเห็น

การคัดกรองที่จะใช้เวลาประมาณ 15 นาที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ร่วมรายการและจำนวนกระทู้ ยิ่งผู้ร่วมมีจำนวนมาก กระทู้มีมากจะใช้เวลาคัดกรองกระทู้มากขึ้น (ชูศักดิ์ รongสวัสดิ์ 2537 : 13-14)

นอกจากนี้ ก็ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เคยเป็นคณะทำงานคัดเลือกคำถามนี้ เช่น

นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อดีตคณะทำงานคัดเลือกคำถาม และปัจจุบันเป็นโฆษกพรรคประชาธิปัตย์ได้ชี้แจงไว้ว่า

"...เราจะ List (ทำบัญชีรายชื่อ) และให้รายชื่อของหัวข้อข่าวในสัปดาห์นั้น คือข่าวที่พาดหัว โดยคัดจากหนังสือพิมพ์เป็นหลัก ซึ่งเป็นธรรมดา เพราะแต่ละสัปดาห์หนึ่ง จะมีข่าวเด่น ๆ 1 หรือ 2 ข่าว คนจะมุ่งถามประเด็นนั้นค่อนข้างมาก..."

...หลักเกณฑ์การคัดเลือกคำถาม คือเอาจากคำถามซึ่งอยู่ในประเด็นที่อยู่ในความสนใจของประชาชน ถ้าได้คำถามที่มีมุมมอง หรือประเด็นที่แตกต่างมากไปกว่าถามข้อเท็จจริงพื้นฐาน เราพยายามหลีกเลี่ยงคำถามเทคนิค เพราะรายการนี้ไม่ใช่เอาผู้เชี่ยวชาญมาตอบ เขามาตอบในฐานะของแนวคิดไม่ว่าฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้าน นักวิชาการ เราจะเลือกคำถามที่ทุกคนตอบได้ ไม่ได้เลือกคำถามเป้าหมายให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตอบ..."

... คำถามมีเยอะตั้งแต่เริ่มแรกเลย ปัญหาที่ว่า คนที่เข้ามาร่วมขงน้อย อยู่เพราะรายการยังไม่เป็นที่รู้จัก แต่คนที่พร้อมจะมา ไม่มีปัญหาเรื่องตั้งคำถาม จะมีคำถามเยอะ แต่ที่น่าเสียดาย คือ คนเดียวกัน ตั้งคำถามหลายคำถามได้ดี แต่ต้องเลือกให้ถามเพียงคำถามเดียว...

... คำถามที่ซ้ำกัน จะไม่วัดที่ปริมาณของคำถาม แต่จะดูว่าหัวข้อไหน หรือประเด็นไหน น่าจะอยู่ในความสนใจและกระทบในวงกว้างมากที่สุด โดยจะคิดถึงผู้ชมว่า อยากจะให้คนที่มา พูดเรื่องอะไร..."

(อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2539)

ผศ. สุขุม อัครวณิชชัย อาจารย์ประจำคณะ เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในฐานะคณะทำงานคัดเลือกคำถามคนหนึ่ง ก็ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการคัดเลือกคำถาม ไว้ว่า

"... ก่อนจะมีการบันทึกเทป จะมีคณะทำงานไปเตรียมเรื่องประเด็นข่าวที่น่าสนใจรวบรวมไว้ อันนี้เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ที่มีร่วมอัดเทป เพราะบางคนไม่ได้อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน ประเด็นข่าวที่ว่า จะเป็นประเด็นข่าวรวมๆ ที่สำคัญ และจะมีรายชื่อว่าเป็นครั้งที่เท่าไร วิทยากรมีใครบ้าง แต่ตรงนั้น เราก็จะกำชับกับผู้ที่มีมาร่วมรายการว่า ไม่ใช่เป็นประเด็นที่จะให้เขาดังกระทู้ ไม่เกี่ยวเลยเป็นส่วนที่ให้ information (ข้อมูล) ส่วนเขาจะเห็นที่น่าสนใจเขาจะตั้งคำถามก็ได้ แต่ว่าประเด็นข่าวของเรา เป็นประโยชน์บอกเล่า ถ้าเขาจะตั้ง ต้องตั้งคำถาม..."

หลักเกณฑ์การคัดเลือกคำถาม คือ

(1) เราจะดูก่อนว่าคำถามนั้น เป็นของคนต่างจังหวัดหรือของคนกรุงเทพฯ คือเราจะเปิดโอกาสให้คนต่างจังหวัดก่อน

(2) ถ้าเป็นคนคอยโอกาสกับคนอื่นหลายๆ ร้อยคน เราจะให้คนคอยโอกาสก่อนหรือถ้าเป็นเกษตรกรเป็นผู้ใช้แรงงานหรือนักเรียนเราก็ให้ แต่ถ้าเป็นคำถามเดียวกัน และคนอื่นถาม มันก็เหมือนกับที่คนอื่นถาม ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่เราใช้กันอยู่...

...การจัดลำดับคำถามไม่สำคัญ เราจะดูในเรื่องที่มันเป็น issue (ประเด็น) ใหญ่ คิดว่าประชาชนสนใจแน่นอน อย่างเช่น ในช่วงที่มี ส.ป.ก. เรื่องนี้ต้องมาเยอะแต่จะเอา ส.ป.ก. อันไหนเท่านั้นเอง ยกกรณีที่เกิดปัญหาเกี่ยวกับคุณบรรหารจริง ๆ แล้ว ส.ป.ก. มันน่าจะมี แต่คำถาม ส.ป.ก. มาถามปัญหาเทคนิค แล้วใครจะตอบได้ ไม่เอาอยู่แล้ว เราอุทิศสัปดาห์บอกอยู่แล้วว่าปัญหานี้ จะต้องไม่เป็นปัญหาเทคนิคกลไก เพราะว่าคนมาเขาจะตอบไม่ได้ และจะเสียน้ำเปล่า ๆ...

การคัดเลือกคำถามใดจะอยู่อันดับ 1-2-3-4... จากที่เราได้คัดเลือกมา 7-8 คำถาม ในเรื่องนี้เราก็ต้องใช้ judgement (การตัดสินใจ) คือ

- (1) เป็นเรื่อง current (ปัจจุบัน)
- (2) เป็นเรื่องที่คนสนใจกว้างขวาง คือพยายามเดาใจทุกคน เฉพาะรายการนี้ออกไปทั่วประเทศ เราก็ต้องอ่านใจแทนประชาชน...

...ผมคิดว่าที่เราถามก็ไม่ค่อยมีข้อผิดพลาด ในแง่ที่คนดูเขาก็ชอบผมคิดว่าตรงนั้น ก็เป็นตัวบอกเหมือนกันว่าเราไม่ได้ยึดแข็งคิดว่าเราจะเอาอันนั้นแน่นอน ไม่มี บางที่เราอาจอยากจะมีแต่มันไม่มี บางคนเขามองว่าทางทีมงานมีการตั้งคำถามเข้ามาเอง และตั้งคำถามนี้ขึ้นมา อันนี้ไม่มี...

...ปัญหาที่มีมากที่สุด คือ เวลาถ่ายทำกรุงเทพ เวลาพูดก็น้อย และคำถามก็น้อย ที่พระรามเก้าครั้งหนึ่ง คนมาแค่ 30 คน บางทีคนที่มาก็หน้าซ้ำ คือคนที่มาก็มาอยู่เรื่อย ๆ แล้วน้อยคน ถ้าไปต่างจังหวัดคำถามจะเยอะ คนจะมาหลายร้อย

คนตลอด เวลาไปทำต่างจังหวัดจะสบายใจกว่า คำถามก็เยอะ คนก็ไม่ซ้ำหน้า แต่กรุงเทพฯซ้ำหน้า อย่างเช่น เราเห็นว่าวันชัยนี้เขียนกระทู้ดี คำรักก็เขียนดี แต่พวกนี้เป็นขาประจำ เราก็จะไม่เอาคำถามของเขา ซึ่งก็เคยถูกคนพวกนี้ต่อว่า อยู่บ่อย ๆ..." (สุขุม อุตวาวุฒิชัย. สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2539)

จากการวิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้จัดทำรายการทั้งสองสรุปได้ว่า การตั้งกระทู้และการคัดเลือกคำถามนั้น ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมารับผิดชอบ โดยเฉพาะ มีการตั้งหลักเกณฑ์ได้ชัดเจน เน้นคำถามที่อยู่ในความสนใจของผู้ชม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริง ไม่เป็นคำถามเทคนิค แต่วิทยากรสามารถตอบได้

สำหรับทัศนะของบุคคลกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ผู้จัดทำรายการนั้น

ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ กรรมการบริหารพรรคประชากรไทย ได้ให้สัมภาษณ์และแสดงความคิดเห็นในเรื่องการตั้งกระทู้และการคัดเลือกคำถามว่า

"...ตัวดิฉันเคยไปร่วมรายการมองต่างมุม สังเกตได้ว่า การตั้งกระทู้ และการคัดเลือกคำถามนี้ ค่อนข้างจะมีข้อชวนให้สงสัยนะคะว่า ลักษณะของการตั้งกระทู้และการคัดเลือกคำถามนี้ ผู้จัดมีความเป็นกลางมากน้อยแค่ไหน เท่าที่ติดตามดู จะสังเกตเห็นว่าคำถามที่ถูกเลือกขึ้นมา เป็นคำถามที่ค่อนข้างสะท้อนสภาพลบของแต่ละคำถามหรือแต่ละกระทู้ คือคำตอบที่ออกมา นั้น เจตนาของผู้คัดเลือกอยากจะให้เสนอในเชิงลบ คือเป็นเชิงลบที่อาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องการทำให้รายการนี้ ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ และคนดูได้มีความสะใจ..."

...เราจะสังเกตเห็นว่า คนไทยเรานี้ถ้ามีการชมใครมากๆ ก็จะเฉยๆ แต่ถ้าคำมากๆ จะชอบใจ แม้กระทั่งการเสนอข่าว ไม่ว่าจะในรายการมองต่างมุม หรือว่าในข่าวสารทั่วไป ใครก็ตามที่คำคนอื่น จะเป็นข่าว แต่ถ้าชมคนอื่นไม่เป็นข่าว เพราะฉะนั้นลักษณะของการตั้งกระทู้ และการคัดเลือกคำถามของมองต่างมุม ตัวคิดค้นเองมองว่าค่อนข้างเป็นเชิงอย่างนั้น คือต้องการคำถามที่มีลักษณะคำตอบออกมาเป็นเชิง negative (ลบ) ต่อผู้ถูกกระทบ...

...อันที่จริงแล้ว ถ้าจะทำให้รายการนี้เป็นกลางจริง ๆ ควรให้ผู้ร่วมรายการได้เสนอคำถามมาก่อนเลย และถ้าใครเห็นว่าคำถามไหนน่าสนใจมากที่สุดก็ยกมือ โดบเฉพาะผู้ที่มาร่วมรายการ แต่เท่าที่ผ่านมามีรายงานว่า ให้คนเขียนคำถามไป และคณะทำงานจะคัดเลือกคำถามออกมา ซึ่งอันนี้มันเกิดความคลุมเครือไม่แน่ใจว่าคำถามนั้นมาจากผู้ชมจริงหรือไม่ หรือเป็นคำถามที่ผู้จัดรายการเตรียมไว้แล้ว เพียงแต่คนที่ไปร่วมรายการถูกหลอก แล้วบอกว่าคำถามของเราไม่ได้รับการคัดเลือกแต่จริงๆแล้วเป็นคำถามแบบ prepare question คือเตรียมเอาไว้แล้ว...

...เพราะฉะนั้น ถ้าจะแก้ไขตัวรายการตรงนี้ คือ ต้องให้ผู้ร่วมรายการเสนอคำถามเลย และขึ้นกระดานไว้ ยกมือกันว่าคำถามไหนน่าสนใจ เป็นประเด็น สมมติว่าเราเรียงไว้ตามเวลา อาจจะไปได้ก็คำถาม ก็เริ่มตามอันดับความสำคัญ 1-2-3-4... แล้วเราก็เอาอย่างนี้ ก็ถือว่าเป็นคำถามที่เกิดจากความสนใจของผู้เข้าชมรายการจริง ๆ คือให้โหวตกันไปเลย จะได้ fair (ยุติธรรม) อย่างนี้ทุกคนที่เขาไปร่วม สามารถบอกได้เลยว่าเป็นคำถามที่ประชาชนตั้งจริง ๆ ไม่ใช่เป็นคำถามที่คณะผู้จัดเป็นคนดำเนินการ...

...แต่บางครั้งอาจจะเป็นไปได้ที่มีหน้าม้า อันนี้เราก็ต้องยอมรับ คือถ้าหน้าม้าของผู้จัดมาเป็นคนตั้งคำถาม แต่หากประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นคำถาม

ที่ดี และควรนำเสนอ ก็ต้องถือว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะว่าประชาชนทั่วไปเขาสนใจที่พูดประเด็นนี้ หมายความว่า ถ้ามีหน้าม้าของผู้จัดมาเป็นคนเสนอคำถาม แต่คนส่วนใหญ่เห็นชอบด้วย ก็นำคำถามนั้นออกมาถามได้..." (ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2539)

ฉะนั้น ความเห็นของคุณลลิตา อาจสรุปได้ว่า มีความสงสัยว่า ผู้จัดมีความเป็นกลางแค่ไหนในการคัดเลือกคำถาม และมองว่าคำถามที่นำเสนอออกมา มักเป็นคำถามในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก และเสนอให้นำคำถามที่ผู้ชมเสนอ ขึ้นพิจารณาคัดเลือกบนกระดานแล้วให้ช่วยกันจัดลำดับความสำคัญ เพื่อให้ได้คำถามที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้ชมเองจริง ๆ แต่ถ้าเป็นคำถามที่มาจากผู้จัด ก็ขอให้เป็นคำถามที่ผู้ชมตัดสินใจ และให้ความเห็นชอบแล้ว

ดร.มนตรี เจนวิทย์การ ประธานกรรมการ สถาบันฝึกอบรมบริษัท
เงินทุนหลักทรัพย์ จำกัด ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

"...การมองเรื่องการคัดเลือกคำถาม เราต้องมองแบบคนนอก ถ้ามองแบบคนในมอง ผมคิดว่าเราก็พอจะรู้เหมือนกันว่า เขาคัดเลือกคือพูดง่ายๆ ว่า เขาจะให้คนตั้งประเด็นมา แล้วก็มานั่งดูว่าประเด็นไหนควรจะให้ใครถาม ซึ่งมันก็มีจุดตัวอย่างหนึ่ง ก็คือ ทำให้ประเด็นต่าง ๆ ที่มันอาจจะล่อแหลม เช่นไปกระทบกับสถาบันกษัตริย์ ยกตัวอย่าง คำถามนี้ก็จะไม่ออกมา หรือไปกระทบต่อตัวบุคคลในลักษณะที่อาจจะถูกฟ้อง ก็จะได้ไม่ออกมา หรือในประเด็นที่มันกว้างเกินไป คนไทยไม่สนใจ..."

...แต่ขณะเดียวกัน ถ้าคนคัดเลือกเอนเอียง ก็อาจจะมองว่าในจุดนี้เป็นจุดที่ตัวเองอยากพูด ตัวเองอยากให้มันเกิด เป็นประเด็นขึ้นมาทางการเมือง เช่น เรื่องวิทยานิพนธ์ ก็เอาไว้ แล้วก็บอกว่า ให้คนนั้นถาม เป็นต้น ซึ่งอันนี้มันเป็นยุทธวิธีในการทำรายการมากกว่า แต่ถ้ายุทธวิธีที่มันบวกกับความต้องการ มันก็กลายเป็นประเด็นทางการเมืองไปได้ เหมือนกับว่า ชูประเด็นที่ทำให้รัฐบาลเสียหาย...

...แต่ถ้าจะบอกว่าเป็นธรรมไหม ถ้าถามผมก็คงตอบไม่ได้ ในแง่ที่ว่าตัวผมไม่สนใจในแง่ผลกระทบเท่าไร เพราะโดยส่วนตัวแล้ว ผมค่อนข้างจะไม่ได้ตกใจว่าเราไปทำอะไรเขา เนื่องจากเราทำได้ แต่สำหรับคนทั่วไปเขาไม่คิดอย่างนั้น ถ้ามีการถามว่ารายการมองต่างมุมควรจะมีอยู่หรือไม่อยู่ ปกติก็น่าจะตอบว่าอยู่กับไม่อยู่ แต่มันมีอันที่สาม ที่บอกว่า ควรอยู่แต่เปลี่ยนพิธีกร ซึ่งผมคิดว่า เขาไม่ได้เกลียดอาจารย์เจิมศักดิ์ แต่เขาคิดว่าลักษณะการยกประเด็น ถามประเด็น หรือ comment ข้อวิจารณ์ของแกเอง มันทำให้คนมีความรู้สึก ว่า ฝ่ายที่เราไม่ได้เป็นฝ่ายของแก เขาไม่มีโอกาสเท่าที่ควร..."

(มนตรี เจนวิทย์การ. สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2539)

จากการวิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของดร.มนตรี เจนวิทย์การ อาจสรุปได้ตั้งนี้ว่า การตั้งคำถามสมควรมีการกลั่นกรอง ส่วนการคัดเลือกคำถามควรเป็นประเด็นใด ถือเป็นวิธีการหรือเทคนิคของการทำรายการ และคำถามเป็นธรรมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับใครจะมองว่าอย่างไรสำหรับตัวเองยอมรับได้ทั้งนั้น

ในเรื่องการคัดเลือกคำถามนี้ คุณประทีป อังทรงธรรม ชาคะ
ประธานมูลนิธิดวงประทีปได้ให้ทัศนะไว้ว่า

"...ทีมงานที่คัดเลือกคำถาม เขาอาจจะมองอะไรบางอย่าง โดยคิดว่าคำถามนี้ คงจะก่อให้เกิดการพูดคุยกันได้เยอะๆ หรือว่าคำถามนี้อาจจะไปกระทบกับปัญหาจริง ๆ ทางสังคมไทยอะไรบ้าง ยกตัวอย่างจะเห็นว่า ในช่วงระยะหลัง ภาพของรัฐบาลชุดนี้ (รัฐบาลบรรหาร) ไม่ดี. เพราะฉะนั้น คำถามอะไรที่ถูกคัดเลือกขึ้นมาถาม จะมีความรู้สึกคล้าย ๆ กันว่า จงใจที่จะทำให้รัฐบาลชุดนี้มีภาพแย่ลง ซึ่งเขาก็ยอมไม่ได้กัน ก็ไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างนี้...

...แต่เราเองในฐานะประชาชน แรกๆ เราก็รู้สึกว่าดี เราได้รายการที่เรารู้สึกสนใจ เลือกคำถาม เลือกคนที่มาพูด มาใช้ภาษา ใช้ประเด็นที่กำลังอยู่ในสังคม ที่พูดกันว่า สะใจดี แต่พอไประยะหนึ่ง เรามีความรู้สึกว่าสังคมจะไปเหลืออะไรบ้าง จะเหลือความดีงามตรงไหน จะเอาอะไรเป็นหลักยึดของความดีงาม หลักคิดอะไรที่เราคิดว่าควรจะมีโอเค. เช่น กรณีเรื่องเรือคาน้ำ ไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างนี้หรืออย่างนั้น หรืออย่างนั้น..."

(ประทีป อังทรงธรรม ฮาตะ สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2539)

สำหรับความเห็นของคุณประทีป อาจิวิเคราะห์และสรุปได้ว่าผู้จัดมีความคิดอยู่ในใจแล้วว่า ต้องการให้คำถามเป็นเรื่องอะไร และไปในแนวไหน เช่น คำถามที่เกี่ยวกับรัฐบาลชุดนี้ จะออกมาในเชิงลบ เพราะภาพพจน์ไม่ดี แต่ขณะเดียวกัน มีความรู้สึกคำถามนี้มีแต่เรื่องไม่ดีเกือบทั้งนั้น แล้วสังคมไทยจะเหลืออะไรที่ดั่งงามให้ยึดเป็นหลักได้บ้าง เป็นเรื่องที่น่าคิด

นายจักรภพ เพ็ญแข เจ้าหน้าที่การทูต และพิธีกรรายการ "เหตุบ้านการเมือง" ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการคัดเลือกคำถามว่า

"...การคัดเลือกคำถาม ถ้าเสรีจริงๆ ผลเสนอแบบกำปั้นทุบดิน คือต้องจับสลาก เพราะใครจะบอกได้ว่า ประเด็นเรื่องภาษีสักดิ์กว่าเรื่องเชื้อวัวบ้า ใครจะบอกได้ว่าเรื่องที่คินนัการเมืองที่เกาะเสม็ด สักดิ์กว่าเรื่องรวมพรรคการเมือง มันก็สำคัญต่อแต่ละกลุ่มต่างกันไป เพราะฉะนั้นวิธีการมันดูเหมือนเด็ก แต่ถ้าจะให้เสรีที่สุดก็ต้องจับสลากกันไป..."

...โดยก่อนจะเข้ารายการอัดเทป ต้อง brief (สรุป) ก่อนว่าให้ตั้งคำถามมาได้ แล้วทีมงานก็จดประเด็นไป จดเฉพาะประเด็นนะไม่ใช่คำถาม เช่น ถ้าถามว่าเชื้อวัวบ้านี้เป็นเพราะรัฐมนตรีสาธารณสุขไม่สนใจไข้หรือไม่ สมมติว่านั่นคือคำถาม ประเด็นก็คือ เชื้อวัวบ้า หรือมีคนถามว่านายกฯ บริหาร เคยมีข้อค้างหรือยังในการประมูลถนนสายนั้นสายนี้ ควรจะเป็นนายก ๆ ทั่วไปหรือไม่ ประเด็นก็คือ ความบริสุทธิ์ของนายกรัฐมนตรี เป็นต้น หน้าที่ของทีมงานก็คือ เอาคำถามเหล่านั้นมาจดแต่ประเด็น แล้วทำเป็นเศษกระดาษแผ่นเล็ก ๆ แล้วม้วนวางไว้หน้าอาจารย์เจิมศักดิ์ และอาจารย์เจิมศักดิ์ ก็หยิบมา 1 ใบ แล้วบอกว่า กระทั่งต่อไป ผมจับสลากขึ้นมาเป็นคำถามของคุณ... เชิญถามได้ ผมเชื่อว่ามันเป็นกลางที่สุด..."

...ถ้ากรณีประเด็นเดียวกัน มีหลายคนถาม ก็จะต้องตกลงกันว่า จะใช้กฎเกณฑ์อย่างไร เช่น แยกเฉพาะประเด็นนี้ แล้วหยิบขึ้นมา หรือรวมกันหมดทุกคำถามก็ได้ อยู่ที่กฎเกณฑ์ จึงจะถือว่าเป็นธรรมที่สุด เพราะถือได้ว่า เป็นคำถามที่มาจากผู้ร่วมรายการจริง ๆ และทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคัดเลือกเท่าเทียมกัน เพียงแต่อยู่ที่โชคกว่าใครจะได้รับเลือกขึ้นมาเท่านั้น ซึ่งยุติธรรมดี..."

(จักรภพ เพ็ญแข. สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2539)

ความคิดเห็นของคุณจักรภพ สรุปได้ว่า การคัดเลือกคำถามควรทำ ด้วยวิธีการง่าย ๆ แต่เห็นได้ชัดเจน เพื่อให้มีความยุติธรรมที่สุด และทุกคนมี โอกาสเท่าเทียมกัน จึงต้องมีกฎเกณฑ์ที่รัดกุม

ตัวอย่าง จากที่ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ผู้วิจัยขอ สรุปใจความสำคัญ ดังนี้

(1) การตั้งกระทู้และคัดเลือกคำถาม ควรเป็นคำอธิบายที่มาจากผู้ชม ที่มาร่วมในรายการจริง ๆ และควรมีความหลากหลายในทุก ๆ ด้าน แต่สมมติว่า มีคำถามที่มาจากกรเตรียมของทีมงานเอง ถ้าคำถามนั้น เป็นคำถามที่ดีและน่า สนใจ ที่สำคัญเป็นความต้องการ และได้รับความเห็นชอบจากผู้ชมส่วนใหญ่ ก็ สามารถทำได้เพราะถือว่าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

(2) การคัดเลือกกระทู้ พบว่าเน้นหนักไปในเรื่องของการเมืองเป็น หลัก และคำถามนั้นมักเป็นคำถามที่ออกมาในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก โดยเฉพาะ ที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล หรือผู้ที่ถูกกระทบ ทำให้เกิดผลเสียมากกว่าการสร้างสรรค บางครั้งก็มองลึกไปถึงว่า ถ้าคำถามมีแต่เรื่องไม่ดี แล้วสังคมไทยจะ เหลืออะไร เป็นสิ่งดั่งามที่ประชาชนจะได้ยึดเป็นหลักได้

(3) การคัดเลือกคำถามควรมีความยุติธรรม และมีความบริสุทธิ์ใจ เป็นที่ตั้ง คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและประชาชนให้มากกว่าประโยชน์ ส่วนตัว และควรมีกฎเกณฑ์ในการคัดเลือกที่ชัดเจนและเป็นธรรมมากที่สุด โดย เปิดโอกาสให้ผู้ชมมีสิทธิที่จะ ได้รับการคัดเลือกคำถามเท่าเทียมกัน

สำหรับพัฒนาการในเรื่องกระบวนการตั้งกระทู้และการคัดเลือกคำถาม นั้นได้พิจารณาจากหลักเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ โดยวิเคราะห์จากเนื้อหาเทปโทรทัศน์

ประกอบกับการสัมภาษณ์ พบว่า

1) วิธีการคัดเลือก

ผู้จัดยังดำเนินการตามวิธีการเดิม คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ชมในรายการเป็นผู้ตั้งคำถาม และส่งมาให้คณะทำงานคัดเลือก เมื่อจัดอันดับความสำคัญแล้ว ก็แจ้งให้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกทราบพร้อมคืนคำถามไปด้วย

แต่มีข้อสังเกตจากผู้ให้สัมภาษณ์ว่า คำถามทั้งหมดมาจากการตั้งคำถามจากผู้ชมจริงหรือไม่ หรือบางส่วนมาจากการตั้งคำถามของผู้จัดเอง แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าคำถามนั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้ชม และเป็นความต้องการของผู้ชมส่วนใหญ่ ก็สามารถดำเนินการได้ ไม่ถือว่าเสียหาย

2) ความหลากหลายของคำถาม

วัตถุประสงค์เดิม ผู้จัดต้องการให้คำถามมีความหลากหลายครอบคลุมทุกๆด้าน ไม่ว่าจะด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ แต่จากการวิเคราะห์จากเทปโทรทัศน์พบว่า คำถามส่วนใหญ่เน้นหนักไปด้านการเมืองเป็นหลัก และในแต่ละตอนจะมีคำถามเกี่ยวกับการเมืองอย่างน้อย 1-2 คำถาม นอกนั้นเป็นด้านอื่นๆ ยกตัวอย่าง เช่น

- ตัวอย่างเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2534 มีคำถามเกี่ยวกับการเมือง 3 คำถาม คำถามเกี่ยวกับสังคม 1 คำถาม และคำถามเกี่ยวกับกฎหมาย 1 คำถาม

- ตัวอย่างเทพโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2535 มีคำถาม
การเมือง 2 คำถาม การศึกษา 1 คำถาม และเศรษฐกิจ 1 คำถาม

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า บางครั้งการคัดเลือกกระทู้ก็ขึ้นอยู่กับการเชิญ
วิทยากรด้วย ซึ่งมักจะสัมพันธ์กัน เช่น

ตัวอย่างที่ 1 ตัวอย่างเทพโทรทัศน์เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2534 วิทยากรที่ได้
รับเชิญมา คือ

1. อาจารย์ขวัญสุวรรณ อติโพธิ์ (นักวิชาการด้าน
สถาปัตยกรรมศาสตร์)
2. ศจ.ร.อ.กฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา (รองผู้ว่าราชการ
กรุงเทพมหานครฝ่ายโยธา)
3. นายมติ ตั้งพานิช (นายกสมาคมสถาปนิกสยาม)
4. พล.ต.ต.ไพบูลย์ สัมมาทัต (ผู้บัญชาการตำรวจดับเพลิง)

ซึ่งในช่วงนั้นมีข่าวการเกิดเพลิงไหม้หลายครั้ง และวิทยากรทั้ง 4 คน
เป็นผู้ที่มีบทบาท และเกี่ยวข้องกับงานด้านการก่อสร้างอาคารสูงและการดับเพลิง
ซึ่งตอนนี้นั้นจะมีคำถามที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมือง อาคารสูงกับการดับเพลิง
โครงการรถลอยฟ้า และปัญหาที่อยู่อาศัยของคนจน คำถามในวันนั้นจึงเน้นไปที่
ปัญหาสังคมทั้งหมด

ตัวอย่างที่ 2 ตัวอย่างเทพโทรทัศน์เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2536 วิทยากรที่ได้
รับเชิญ คือ

1. พระพยอม กัลยาโณ (เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว จ.นนทบุรี)
2. บาทหลวงบุญเลิศ ธาราฉัตร (ผู้อำนวยการสำนักงาน
แคทอลิกสงเคราะห์ผู้ประสพภัยและลี้ภัยกรุงเทพ)
3. อีหม่ามวินัย สะมะฮูน (เลขาธิการสำนักจุฬาราชมนตรีฯ)
4. นายประเสริฐ ศรีครุวาฬ (ผู้แทนศาสนาซิกข์)

ซึ่งทั้ง 4 ท่าน ถือเป็นตัวแทนจากศาสนาต่างๆ และคำถามนั้นจะเกี่ยวข้องกับศาสนาทั้งหมด เช่นเดียวกัน

จากตัวอย่างทั้งสอง อาจวิเคราะห์ได้ว่า การตั้งคำถามบางครั้ง ผู้ชมก็อาจพิจารณาจากตัววิทยากรประกอบ ว่ามีตำแหน่ง และหน้าที่ความรับผิดชอบอะไร เพื่อให้มีคำถามที่ตรงประเด็นกับผู้ตอบ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและน่าเชื่อถือมากที่สุด

3) จำนวนกระทู้ที่คัด เลือกและออกอากาศ

จากการวิเคราะห์จากเทปโทรทัศน์พบว่า จำนวนคำถามที่คัดเลือกไว้ยังคงจำนวนเดิมอยู่ คือ ประมาณ 8-10 คำถาม แต่จำนวนคำถามที่ออกอากาศมีจำนวนน้อยลง เมื่อเทียบกับระยะต้น ๆ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากแต่เดิมนั้น คำถามที่ตั้งขึ้นมาในช่วงแรก วิทยากรจะตอบได้มากหรือเกือบหมดทุกข้อ เนื่องจากวิทยากรยังใหม่ต่อรายการ จึงให้ความเห็นน้อย แต่ตรงประเด็น และประกอบด้วยพิธีกรยังไม่ค่อยซักประเด็นมากนัก

ในระยะหลัง ปรากฏว่า คำถามที่ออกอากาศ มีจำนวนน้อยลง อาจเป็นเพราะวิทยากรมีความคุ้นเคยมากขึ้น มีการลงในรายละเอียดของเนื้อหา มากขึ้น พิธีกรก็เริ่มซักประเด็น และรื้อคิดประเด็นมากขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะคำถามแรก บางครั้งใช้ระยะเวลาประมาณ 20-30 นาที ทำให้คำถามอื่นมีเวลาตอบน้อยลง จนกระทั่งคำถามสุดท้าย จะเหลือเนื้อหาเพียงบางส่วนที่นำมาออกอากาศเพราะเวลาไม่เพียงพอ ยกตัวอย่าง เช่น

- ตัวอย่างเทปโทรทัศน์ตอนแรก เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2534 มี 10 คำถาม (ตอบหมดทั้ง 10 คำถาม)
- ตัวอย่างเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2535 มี 8 คำถาม (ตอบได้เพียง 4 คำถาม)
- ตัวอย่างเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2536 มี 9 คำถาม (ตอบได้เพียง 3 คำถาม)
- ตัวอย่างเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2537 มี 10 คำถาม (ตอบได้เพียง 3 คำถาม)
- ตัวอย่างเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2538 มี 4 คำถาม (ตอบได้เพียง 2 คำถาม โดยคำถามที่ 3 ออกได้บางส่วน)

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

4) ความเป็นกลางในการคัดเลือกคำถาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากที่ผู้จัดได้ใช้หลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดเลือกคำถาม ตามที่กล่าวไว้ตอนต้น รวมทั้งคำให้สัมภาษณ์ของผู้จัด ได้มีบุคคลรายอื่น ที่ไม่ใช่ผู้จัด มองแตกต่างกัน 2 ฝ่าย คือ

ฝ่ายแรกมองว่า คำถามที่เลือกมาไม่ค่อยเป็นกลาง ในลักษณะของการคัดเลือก มีการแนะนำวิธีการใหม่ เพื่อให้มีความยุติธรรมมากที่สุด และเป็นคำถามที่มาจากผู้ชมจริง ๆ ก็คือ อาจให้ผู้ชมเขียนคำถามขึ้นมา แล้วใส่กล่อง วางไว้หน้าพิธีกร เมื่อถึงเวลา ก็หยิบคำถามขึ้นมาจากกล่องที่ละคำถาม ซึ่งเป็นข้อเสนอข้อเสนอมองของคุณจักรภพ เพ็ญแข

ส่วนคุณลลิตา ฤกษ์สำราญ ก็เสนอให้ผู้ชมเสนอคำถามและเขียนขึ้นกระดาน แล้วช่วยกันเลือกพร้อมจัดอันดับ ก็จะทำให้ได้คำถามที่มาจากความต้องการของผู้ชมจริง ๆ และทุกคนก็มีความเท่าเทียมกันในการคัดเลือกคำถาม เป็นต้น

ฝ่ายที่สองมองว่า คำถามจะใช้วิธีการใดก็ได้ ขอเพื่อให้ได้คำถามนั้นมา ถึงแม้จะผ่านการกลั่นกรองของผู้จัด ก็ถือว่าเป็นการดี เพราะบางครั้ง ก็สามารถป้องกันเรื่องที่จะก่อให้เกิดความเสียหายได้ เช่น คำถามที่อาจกระทบต่อสถาบันกษัตริย์ หรือบุคคลอื่นในทางเสียหาย เป็นต้น

แต่สิ่งที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้สังเกตเห็นเกี่ยวกับการตั้งคำถามที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ คำถามที่คัดเลือกมาส่วนใหญ่มักเป็นคำถามที่ออกมาในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก โดยเฉพาะคำถามที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลหรือนักการเมือง ซึ่งอาจจะมองได้ว่า สังคมไทยชอบฟังเรื่องที่ไม่ดี มากกว่าเรื่องที่ดี เพราะเรื่องที่ไม่ค่อยดีมักเป็นที่กล่าวขวัญ และเป็นที่น่าสนใจของคนโดยธรรมชาติ

บทบาทของกรมประชาสัมพันธ์ในการคัดเลือกคำถาม

จากการที่ผู้วิจัยได้เป็นผู้สังเกตการณ์ในลักษณะของการมีส่วนร่วม ใน

ระยะแรก ๆ นั้น ได้สังเกตว่า โดยปกติ การคัดเลือกคำถาม จะเป็นหน้าที่ของ คณะทำงานคัดเลือกคำถาม ซึ่งอยู่ฝ่ายของมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ เพราะถือว่าเป็น การรับผิดชอบทางด้านข้อมูล แต่ก็มีผู้บริหารของช่อง 11 คือ นายวิจิตร วุฒิอำพล ซึ่งขณะนั้น ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการช่อง 11 กับ นายชูศักดิ์ ร่องสวัสดิ์ หัวหน้าฝ่ายผลิตรายการ ได้เข้าไปมีส่วนในการพิจารณาคัดเลือกคำถามด้วย แต่ก็ เข้าไปเป็นบางครั้ง และในระยะเวลาสั้น สุดท้ายก็เลิกไป ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ ว่าบุคคลทั้งสองต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อตรวจสอบและระมัด ระวังเกี่ยวกับคำถามที่จะนำออกอากาศ ให้ดูเหมาะสมและไม่ผิดวัตถุประสงค์

แต่ในขณะเดียวกัน กรมประชาสัมพันธ์และช่อง 11 ก็เป็นหน่วยงาน ของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ต้องตอบสนองนโยบายของรัฐบาลเป็นหลัก ฉะนั้น การเข้าไป ร่วมคัดเลือกคำถาม ก็เหมือนกับเป็นหน้าที่อย่างหนึ่ง ที่ช่อง 11 จะต้องกระทำ โดยเข้าไปดูแลและกลั่นกรองคำถาม เพื่อให้กระทบรัฐบาลน้อยที่สุด

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ผู้บริหารจะได้ลงมาดูแลและกำกับด้วยตนเอง ร่วมกับคณะทำงานของมูลนิธิแล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่า ได้เกิดเหตุการณ์ที่ต้องปิด รายการมองต่างมุมไปชั่วระยะหนึ่ง โดยถูกมองว่า เป็นคำสั่งของ รสช. เรื่อง นี้ได้เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อประมาณปลายเดือน พฤศจิกายน 2534 สาเหตุที่ถูกปิด ทราบไม่แน่ชัด แต่ออกมาในลักษณะว่า รายการมองต่างมุม มีคำถามที่กระทบ รสช. มาโดยตลอดในระยะนั้น ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถวิเคราะห์ไปถึงได้ว่าเป็น คำสั่งของใคร แต่ด้วยความตั้งใจและความพยายามของรัฐบาลในยุคนั้น ประกอบ กับการที่จะรักษาภาพพจน์ของ รสช. จึงทำให้รายการมองต่างมุม สามารถเปิด ต่อมาได้อีก รวมระยะเวลาที่ปิดไปประมาณ 2 สัปดาห์ ซึ่งนายวิจิตร วุฒิอำพล ได้ออกมาชี้แจงต่อสื่อมวลชนในขณะนั้นว่า "ปิดเพื่อปรับปรุงรายการ"

ในช่วงนั้นได้มีการลงข่าวในหนังสือพิมพ์ว่า ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ได้เข้าพบนายวิจิตร วุฒิอำพล ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2534 และก็ได้รับคำบอกกล่าวว่ารายการมองต่างมุมภาคแรกออกอากาศเป็นครั้งสุดท้ายในรายการวันอาทิตย์ที่ 24 พฤศจิกายน 2534 ซึ่งหมายความว่า จะไม่มีมองต่างมุมในสัปดาห์ต่อไปนั่นเอง รวมทั้งคำบอกกล่าวดังกล่าวไม่อ้างอิงคำสั่งหรือเหตุผลที่นำไปของการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันนี้ทั้งสิ้น "เอาเป็นว่าผมรับเองก็แล้วกันผมจำเป็นต้องปกป้องเจ้านาย" นายวิจิตรชี้แจง

กระแสการตัดสินใจปิด "มองต่างมุม" เริ่มปรากฏชัดขึ้นตั้งแต่บ่ายวันที่ 25 พฤศจิกายน 2534 เมื่อนายมีชัย วีระไวทยะ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเรียกผู้อำนวยการ ช่อง 11 เข้าพบพร้อมด้วยเทปบันทึกรายการที่ออกอากาศครั้งสุดท้าย "เท่าที่ผมทราบมา ผอ.ช่อง 11 คงถูกบีบมาพอสมควร แต่จะมาจากไหนผมไม่ทราบ" นายเจิมศักดิ์ย้ำพร้อมกับกล่าวว่ารู้สึกงง เพราะไม่ทราบต้นสายปลายเหตุของการถูกปิดรายการนี้เลย แต่ในความเห็นคิดว่าน่าจะมาจากการที่ในรายการเมื่อครั้งที่ 19 ซึ่งมีนางสุพัตรา มาศดิตถ์ และศ.บุญชนะ อัดถากร มาร่วมสนทนาด้วยนั้น ได้มีคำถามที่เกี่ยวพันถึงรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำลังถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก รวมทั้งในคราวถัดมาซึ่งเป็นตอนสุดท้ายก็มีการถามขึ้นมาอีก

นอกจากนี้แล้วในรายการที่กำลังเตรียมกันอยู่จะมีผู้ร่วม อาทิ นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ นายโคทม อาริยา แกนนำต่อต้านร่างรัฐธรรมนูญ นายจาตุรนต์ ฉายแสง สัปดาห์ถัดไป ได้แก่ นางเย็นจิตต์ รพีพัฒน์ ณ อยุธยา นายทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์ พล.ต.ต. เสรี เตมีย์เวส ถัดไปอีกอาทิตย์หนึ่งได้ทราบตามอดีตประธาน

รัฐสภามาร่วมได้แก่ พล.ต.ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน
นายชวน หลีกภัย นายอุทัย พิมพ์ใจชน เป็นต้น

(ฐานเศรษฐกิจ : ประจำวันที่ 2 ธันวาคม 2534, หน้า 27, 35)

นายวิจิตร วุฒิอำพล ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย
ช่อง 11 ในขณะนั้น ได้แถลงเกี่ยวกับเหตุผลที่มีการหยุดออกอากาศรายการทาง
หนังสือพิมพ์ว่า

"รายการมองต่างมุมเป็นรายการที่ประชาชนสนใจ เดิมที การปรับปรุง
ต้องใช้เวลามากกว่านี้ แต่เมื่อเห็นถึงความต้องการของประชาชน ได้มีการ
ประสานงานเพราะรอไม่ได้ คงต้องใช้เวลา 2 สัปดาห์ ไม่ได้มีการยกเลิก ไม่ได้
แบน (Ban) เราหยุดเพื่อทำการปรับปรุงในการนำเสนอ เพื่อสนองตอบความต้องการ
ของประชาชน จะเริ่มออกอากาศในวันอาทิตย์ที่ 15 ธันวาคม เวลาเดิม"
นายวิจิตรได้กล่าวเน้นอีกว่า "หยุดเพื่อทำการปรับปรุง"

... สำหรับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงนั้น ผอ.สทท.ช่อง 11 อธิบายว่า "จะมี
การจัด out door (นอกสถานที่) เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น จะพยายาม
จัดให้อยู่ในวันปฏิบัตินิติราชการ การจัดรายการในห้องส่งมีข้อจำกัด ซึ่งสถานีเราเป็น
สถานีเพื่อการศึกษา อุปกรณ์มีจำกัด มีขอบเขตจำกัดในการให้ประชาชนเข้ามา
ในห้องส่งมาก ๆ และผู้จัดรายการจะเป็นผู้จัดรายการสมัครเล่น จะต้องมีการ
ปรับปรุงประสานงาน ส่วนรูปแบบรายการยังคงเหมือนเดิมเพียงแต่ให้ประชาชนมี
ส่วนร่วมมากขึ้นและมีการปรับปรุงการประสานงานภายในบ้าง"

(สยามรัฐ : ประจำวันที่ 4 ธันวาคม 2534, หน้า 13)

นายมีชัย วีระไวทยะ อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี สมัย
รัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน ได้กล่าวว่า

"...ผมว่าไม่ควรเลิกรายการมองต่างมุม เพราะมันเป็นเรื่องที่น่าจะ
ได้มีต่อไป และรัฐบาลอานันท์ฯ ก็ยกเลิก censorship (ระบบตรวจสอบรายการ)
เยอะแยะแล้ว และนี่ก็เป็นนโยบายเดียวกัน ผมก็ไม่ให้ยกเลิก..."
(มีชัย วีระไวทยะ . สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2539)

พันเอก (พิเศษ) มัชฌม ชวาลศิลป์ รองเลขาธิการกองทัพบกได้
ให้สัมภาษณ์ว่า

"...เรื่องสั่งให้ปิด ใครสั่งให้ปิดผมไม่ทราบ แต่ว่าประสบการณ์ส่วนตัว
ของผมมี ทันทิที่ผมรู้ข่าวเรื่องมองต่างมุมถูกปิด ผมจำไม่ได้ว่าผมถามทิวจิตรหรือ
ถาม อ.เจิมศักดิ์ รีเปล่าจำไม่ได้ ว่าสิ่งที่ผมเห็นว่ามันเป็นการตัดสินใจส่วนตัว
ก็คือเข้าไปพบพลเอกสุจินดา แล้วเรียนถามท่านตรง ๆ ว่าท่านมีนโยบายหรือสั่ง
ให้ปิดรายการหรือเปล่า ท่านก็บอกว่าท่านไม่ได้สั่งแล้วก็ไม่ได้มีนโยบายในจุดนี้
ผมก็เสนอท่านว่าถ้าฉันผมขออนุญาตไปดำเนินการตามความจำเป็น เพื่อให้ราย
การนี้กลับมาเปิดอีกจะดีไหม ท่านก็บอกเอา ถ้าชอบก็ไปทำ..."

ผมก็ไปพบทิวจิตร แล้วก็พบกับ อ.เจิมศักดิ์ ให้คำปรึกษาว่าเรื่องมัน
เป็นยังไง ซึ่งบางเรื่องก็ไม่มีใครรู้ว่าใครสั่งปิด ที่สุดแล้วก็ไม่มีใครรู้ว่าใครสั่งปิด
ก็เมื่อไม่รู้ว่าใครสั่งปิด ผมก็ถือว่าผมรับแนวทางมาจาก พล.อ.สุจินดาแล้ว และก็
จะมาช่วยกันหาทาง ตอนต้นว่าจะเปิดพอมิข่าวว่าจะปิดอาทิตย์นี้ เราก็อ่าจะเปิด
อาทิตย์นี้ แต่ว่ารู้สึกทางสถานียังไม่พร้อม ก็ขอเลื่อนไปประมาณอาทิตย์หรือสอง

อาทิตย์ผมจำไม่ได้ แต่สุดท้ายรายการก็กลับมาเปิด ก็มีส่วนร่วมอยู่บ้าง"
 [บัญชา ชวาลศิลป์, พันเอก (พิเศษ) สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2539]

อย่างไรก็ตาม รายการมองต่างมุม ก็ได้กลับมาเสนออีกครั้งหนึ่ง
 เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2534

ในกรณีนี้ อาจารย์วิเคราะห์ได้ว่า ถึงแม้ผู้บริหารของสถานี ได้ลงมามีบทบาทในการดูแล และรับผิดชอบในการนำเสนอรายการมองต่างมุมออกอากาศ แต่
 ก็ไม่สามารถดำเนินการในลักษณะที่สนองนโยบายของผู้มีอำนาจได้ จึงต้องหยุด
 ออกอากาศไปชั่วคราว

แต่ถ้ามองไปยังนโยบายของรัฐบาลในสมัยนั้น ก็ย่อมเห็นว่ารัฐบาลให้
 เสรีภาพถึงการนำเสนอเรื่องราวข่าวสารได้มาก โดยเฉพาะนายมีชัย วีระไวทยะ
 ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า บุคั้น รัฐบาลได้ยกเลิกการเซ็นเซอร์ไป รวมทั้ง การยกเลิก
 ระเบียบ กบว. ต่าง ๆ

ต่อมาในปี 2537 ก็ได้มีการเสนอข่าวว่า รายการนี้ถูกช่อง 11
 ตรวจสอบห้ามไม่ให้ออกอากาศเนื้อหาบางส่วน ซึ่งมาจากคำถามว่า

"เจ้าหน้าที่ของรัฐกระตือรือร้นที่ป่าใหญ่" และแพร่ภาพออกอากาศ
 เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2537

(สยามโพสต์ : ประจำวันที่ 10 มีนาคม 2537 หน้า 2)

จากตัวอย่างที่สอง ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม พอที่จะอธิบายได้ว่า ช่วงนั้น เป็นช่วงที่มูลนิธิฯ ได้นำรายการมอต่างมูม ไปผลิตเองแล้ว และส่งเทปโทรทัศน์มาให้ทางช่อง 11 ตรวจสอบ เพื่อพิจารณาออกอากาศ และในช่วงนี้เองทำให้ช่อง 11 ได้เปลี่ยนบทบาทจากผู้ผลิตร่วมมาทำหน้าที่ตรวจสอบรายการเท่านั้น

สำหรับสาเหตุที่มีการตรวจสอบเนื้อหาบางส่วนออกไปนั้น ได้ทราบจากการสัมภาษณ์คุณจันทิมา เชบสงวน หัวหน้าฝ่ายจัดและควบคุมรายการว่า เนื้อหาไม่เหมาะสม มีส่วนที่อาจนำไปสู่การกระทบกระทั่งที่จะก่อให้เกิดความแตกแยกของชนในชาติได้ เนื่องจากเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ในช่วงนั้นอยู่ในสภาวะที่ไม่ปกติ จึงอาจวิเคราะห์ได้ว่าช่อง 11 ได้ทำหน้าที่เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้น

3. วิทยาการที่มาร่วมรายการ

วัตถุประสงค์ของรายการจะเป็นการเชิญวิทยากร ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ และประสบการณ์จากสาขาอาชีพต่าง ๆ มาร่วมกันแสดงความคิดเห็น ได้แก่ นักการเมือง ผู้บริหารของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สื่อมวลชน นักแสดง นักวิชาการ เป็นต้น โดยในแต่ละครั้งจะเลือกเชิญบุคคลเหล่านั้นในลักษณะที่ว่า จะเป็นผู้ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในแต่ละมูมมอ เพื่อจะได้มามองต่างมูมกัน

วิทยาการที่มาร่วมรายการเป็นครั้งแรก คือ พลตรีจำลอง ศรีเมือง และสุลักษณ์ ศิวรักษ์ (ส. ศิวรักษ์) ซึ่งทั้งสองท่านได้ออกมาแสดงทัศนะในด้านการเมือง และอื่น ๆ อย่างเป็นอิสระ และค่อนข้างมีเสรีภาพ ในขณะที่

ช่วงนั้นเป็นช่วงของการปกครองประเทศโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ และเป็นช่วงที่กองงานคณะกรรมการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) ยังมีบทบาทในการพิจารณาเนื้อหารายการโทรทัศน์อยู่ เทปโทรทัศน์ตอนแรก จึงจำเป็นต้องพิจารณาตัดทอนทำให้ได้เนื้อหาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนั้น

การพิจารณาคัดเลือกวิทยากรที่เชิญมาร่วมรายการ เป็นการตกลงในคณะทำงาน ให้เป็นความรับชอบของคณะทำงานมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ ซึ่งเรียกว่า "คณะทำงานประสานและติดต่อวิทยากร" (ต่อไปนี้จะเรียกคณะทำงานประสานฯ) มีหน้าที่จัดตั้งวงสนทนาและติดต่อวิทยากรผู้ที่จะมาตอบกระทู้ล่วงหน้า โดยมองที่อาชีพ ประสบการณ์ และอื่น ๆ รวมทั้งด้านพัฒนาถึงมุมมองของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร ใครจะมองต่างมุมกับใครได้หรือไม่ เป็นต้น (ชุตักดิ์ รองสวัสดิ์ 2537 : 12)

ในช่วงแรกๆ คณะทำงานนี้ก็ได้มีการประชุมที่ ช่อง 11 เป็นบางครั้ง หลังจากบันทึกเทปรายการเสร็จแล้ว และมีคณะทำงานของ ช่อง 11 เข้าร่วมประชุมด้วย แต่เป็นการร่วมรับฟังมากกว่า การร่วมเสนอแนะนี้น้อยมาก ทำให้คณะทำงาน ช่อง 11 มีบทบาทน้อยลงในเรื่องนี้ เพราะไปเน้นรับผิดชอบด้านการผลิตรายการมากกว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การพิจารณาเชิญวิทยากรในช่วงปีแรก ๆ โดยเฉพาะที่มีการบันทึกเทปที่ ช่อง 11 หรือนอกสถานที่ในเขตกรุงเทพมหานคร วิทยากรส่วนใหญ่ มักเป็นผู้ที่มีหน้าที่การงาน หรือมีอาชีพที่เกี่ยวข้องอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครเป็นหลัก แต่ก็ เป็นวิทยากรที่มาจากความหลากหลายต่างสาขาอาชีพกัน เช่น มีนักการเมืองจากฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลฝ่ายละ 1 คน นอกนั้นประกอบด้วย นักวิชาการ

หรือตัวแทนสื่อมวลชน และบุคคลอาชีพอื่น มาครั้งละ 3-4 คน แต่บางครั้งก็ไม่
มีนักร้องเมืองเลย แต่เป็นบุคคลอื่นที่ต่างสาขาอาชีพทะเล่ล้ากันไป ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1 ตัวอย่างเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2535
(มีนักร้องเมือง 2 คน) ประกอบด้วย

- 1) นายพลตรีจำลอง ศรีเมือง (อดีตผู้ว่าราชการ กทม.
จากพรรคพลังธรรม)
- 2) ชัยวัฒน์ ศิริวัฒน์ (เลขาธิการพรรคราษฎร)
- 3) คุณหญิงจินตนา บศสุนทร (นักวิชาการ)
- 4) นายชัยศิริ สมุทรวาณิช (ประธานอนุกรรมการประชา
สัมพันธ์องค์กรกลาง)

ตัวอย่างที่ 2 ตัวอย่างเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2535
(มีนักร้องเมือง 2 คน) ประกอบด้วย

- 1) นายไชยยศ สะสมทรัพย์ (รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
พาณิชย์ จากพรรคเอกภาพ)
- 2) นายจองชัย เทียงธรรม (ส.ส.สุพรรณบุรี พรรคชาติไทย)
- 3) ดร.อุทัย คุลเกษม (นักวิชาการ)
- 4) นายสมบัติ ภู่กาญจน์ (บรรณาธิการบริหาร น.ส.พ. แนวหน้า)

ตัวอย่างที่ 3 ตัวอย่างเทปโทรทัศน์เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2535
(ไม่มีนักร้องเมือง) ประกอบด้วย

- 1) นายประมวล รุจนเสรี (ข้าราชการมหาดไทย)
- 2) นายสำราญ ถาวรบุคัมภ์ (ข้าราชการ ก.พ.)
- 3) ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (รองคณบดีคณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
- 4) นายพงษ์ศักดิ์ พัทย์คมวิเชียร (บรรณาธิการบริหาร น.ส.พ.)

ตัวอย่างที่ 4 ตัวอย่างเทปโทรทัศน์เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2536
(ไม่มีนักร้องเมือง) ประกอบด้วย

- 1) พระพยอม กัลยาโณ (เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว จ.นนทบุรี)
- 2) บาทหลวงบุญเลิศ ชาราดิตร (ผู้อำนวยการสำนักงานแคทอลิก
สังเคราะห์ผู้ประสภภัยและ
สู้ภัย กรุงเทพฯ)
- 3) อีหม่ามวินัย สะมะฮูน (เลขาธิการสำนักจุฬาราชมนตรี)
- 4) นายประเสริฐ ศรีครุวาฬ (ผู้แทนศาสนาซิกข์)

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสถานที่บันที่รายการ จากกรุงเทพมหานคร ไปยังต่างจังหวัดทุกภาค การคัดเลือกวิทยากรก็ปรับเปลี่ยนบ้างกล่าวคือ คณะทำงานประสานงานจะเปิดโอกาสให้เจ้าของงานหรือผู้จัดงาน ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ได้เลือกวิทยากรเองได้ โดยขอให้เป็นผู้ที่ทรงคุณวุฒิและมีชื่อเสียงอยู่ในพื้นที่นั้นๆ และที่สำคัญก็คือมีความสามารถในการพูด มาร่วมรายการได้น้อย 1-2 คน หรือไม่เชิญเองเลยก็ได้ โดยปล่อยให้คณะทำงานประสานงานรับผิดชอบเอง แต่แจ้งให้เจ้าของงานรับทราบและร่วมพิจารณาให้ความเห็นชอบด้วย (สุขุม อิตวาวุฒิชัย. สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2539)

บุคคลในพื้นที่นี้ อาจเป็นนักการเมือง นักธุรกิจ ผู้นำท้องถิ่น หรือบุคคลใดก็ได้ และอาจเป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงก็ได้เช่นกัน ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มความหลากหลายของวิทยากรให้มีการขยายออกไปเป็นวงกว้างมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์บุคคลเหล่านั้น ให้เป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศอีกด้วย ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1 ตัวอย่างเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2536 จัดที่จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย

- 1) นายสายสิทธิ์ พรแก้ว (ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี)
- 2) นายเกียรติชัย ชัยเชาวรัตน์ (รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม พรรคความหวังใหม่)
- 3) นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์ (ส.ส.อุดรธานี พรรคชาติไทย)
- 4) ดร.สุนทร คำโตนด (นักวิชาการ)

ตัวอย่างที่ 2 ตัวอย่างเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2537 จัด ณ จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย

- 1) ดร.เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา (ประธานมูลนิธิพนหยาดเดียว)
- 2) นายประสาธ คงศิริ (รองประธานหอการค้า จ.สกลนคร)
- 3) นายจิรมิตร อุดมธรรมภักดี (ส.ส.สกลนคร พรรคชาติพัฒนา)
- 4) นายเอกพร รักความสุข (ส.ส.สกลนคร พรรคเอกภาพ)

ตัวอย่างที่ 3 ตัวอย่างเทปโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2538 จัดที่จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย

- 1) นายสมพงษ์ สุนทรวัฒน์ (ส.ส.สระบุรี พรรคประชาธิปัตย์)
- 2) นายวัชรินทร์ ฉันทะกุล (ส.ส.บุรีรัมย์ พรรคชาติไทย)
- 3) นายบุญเลิศ ช่างใหญ่ (บรรณาธิการข่าว น.ส.พ.มติชน)
- 4) นายพงษ์เทพ กระโดนชำนาญ (ศิลปินนักร้อง)

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ก็ได้มีผู้ให้ทัศนะและวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับตัววิทยากร ดังนี้

นายถวิล ไพรสมนต์ รองหัวหน้าพรรคพลังธรรม ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของวิทยากร ว่า

"...วิทยากรไม่จำเป็นต้องมีความรู้หรือประสบการณ์ในทุก ๆ ด้านแต่ขอให้มีความรู้ในหัวข้อ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องบ้าง แต่ผมคิดว่า ในประเด็นจริง ๆ เราไม่สามารถกำหนดได้ ผมเชื่อว่าวิทยากรที่เขาเชิญมา มีความเหมาะสมกว่า 90%..." (ถวิล ไพรสมนต์. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2539)

นางจรรภพ เพ็ญแข เจ้าหน้าที่การทูต และพิธีกรรายการ "เหตุการณ์บ้านเมือง" ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเชิญวิทยากรว่า

"...โดยภาพรวม ผมมองว่า ผู้จัดก็พยายามเชิญวิทยากรโดยเลือกคนที่มีมุมมองที่ต่างกัน แต่หลายครั้งรายการจะออกมาในรูปแบบที่ว่าเชิญบุคคลมาสองฝ่าย คือ ฝ่ายผู้กล่าวหา กับฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา หรือบางทีก็มียุทธศาสตร์ที่มากกว่านั้น ตัวอย่าง

เช่น เกิดเรื่องอื้อฉาวว่ารัฐมนตรีคนนี้อาจไม่สื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อ.เจิมศักดิ์ก็จะเอาคนที่กล่าวหา มาจะเป็นนักการเมืองฝ่ายค้าน หรือสื่อมวลชนก็ตาม อีกทั้งก็จะเอารัฐมนตรีคนนั้นมา โดยพยายามที่จะเอามาให้ได้ หรืออาจจะเอานักการเมืองที่อยู่ซีกเดียวกัน ซึ่งอาจไม่ได้อยู่พรรคเดียวกัน สมมติว่ารายการเป็นแบบนี้ ผมก็ต้องชมว่ารายการนี้เป็นกลางในแง่ของการจัดการ แต่อาจยังไม่เป็นประโยชน์สูงสุดในแง่ของการมองปัญหานั้นในมุมกว้าง...

...ผมยังนึกว่า ทุกครั้งน่าจะจะมีอีกคนหนึ่งมาพูด มามองภาพรวมในสังคมไทยได้ ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตรงนั้นมีความหมายอย่างไร หรือจะสะท้อนอะไรในสังคมไทย เช่น เป็นเรื่องเกี่ยวกับการโกงภาษี อ.เจิมศักดิ์ อาจเชิญคนอย่าง ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ มาบอกว่าภาษีนี้นั้นหมายความว่าอย่างไรในสังคมไทย การโกงภาษีมันแรงแค่ไหน เป็นต้น...

...ฉะนั้นหมายความว่า การเชิญมีความหลากหลายดี ในฝ่ายของผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา แต่ยังไม่หลากหลายพอในแง่โครงสร้างของสังคมไทย รายการนี้เปิดโอกาสให้คนมาร่วมถึง 4 คน เพราะฉะนั้นทั้ง 4 ฝ่ายในรายการ อ.เจิมศักดิ์ ก็คือ 1. ผู้ที่เป็นผู้ถูกกล่าวหา 2. ผู้ที่แก้ข้อกล่าวหา 3. ผู้ที่เป็นกลาง โดยอาชีพ คือ นักวิชาการ หรือสื่อมวลชน และ 4. คือ คนที่น่าจะเป็นผู้ที่สามารถมองภาพรวมในวงกว้างโดยไม่ยึดติดกับอะไร..."

(จักรภพ เพ็ญแข. สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2539)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายอนันต์ อนันตกุล ประธานกรรมการบริษัท เงินทุนหลักทรัพย์ ชิก้า จำกัด ได้มองในเรื่องของความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของวิทยากรว่า

"...วิทยากรควรจะต้องมีทั้งความรู้และประสบการณ์ผสมผสานกัน แต่ที่สำคัญก็คือ อย่างน้อยจะต้องมีวิทยากรคนหนึ่ง หรือหลายคนที่สามารถพูดในเรื่องที่

ถูกต้องได้ เช่น การประชุมอาเซียน ต้องมีคนหนึ่งที่รู้เรื่องนี้จริง และสามารถมอง
ในมุมที่เอาความจริงมาพูดได้..."

(อนันต์ อนันตกุล. สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2539)

ดร.มนตรี เจนวิทย์การ ประธานกรรมการ สถาบันฝึกอบรม บริษัท
เงินทุนหลักทรัพย์ จำกัด ให้ความเห็นว่า

"...วิทยากรที่เชิญมาจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ และประสบการณ์หลายๆ
ด้าน ถ้าให้เขาพูดในสิ่งที่เขาไม่รู้มันก็เป็นปัญหา เพราะไม่ได้กำหนดหัวเรื่องให้
ชัดเจนว่าวันนี้จะพูดเรื่องอะไร ผมก็เคยไปออกรายการนี้ พูดง่าย ๆ ว่าคนที่ไป
ออกรายการเหมือนถูกบังคับให้ต้องพูด พูดในเรื่องที่ตนไม่รู้ ทำให้มีจุดอ่อนเมื่อ
พูดไป คนฟังก็จะเห็นว่าไม่มีน้ำหนัก หรือ อาจพูดผิดข้อมูล หรือความเห็นไม่ลึก
ไม่แน่นอน และถ้าผมดู ผมจะดูว่าใครมาพูด ถ้าวิทยากรไม่เหมาะสมกับเรื่องที่จะ
พูด ผมก็จะไม่ดูเลย ซึ่งจริง ๆ แล้วผมก็เคยเตือนให้เปลี่ยนรูปแบบ เพราะถ้าจัด
อยู่ต่อไป ก็จะไม่มีการดูถ้ายังมีลักษณะนี้..."

(ดร.มนตรี เจนวิทย์การ. สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2539)

รศ.ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ รองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แสดงความเห็นในเรื่องวิทยากรว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"...ผมเคยได้รับเชิญไปครั้งหนึ่ง แต่ผมปฏิเสธ เพราะผมได้สังเกตดู
ว่าการที่เราจะไป เราต้องเป็นผู้รู้ในเรื่องนั้นพอสมควร ท้ายรายการหรือระหว่าง
รายการมักจะมีการโยนลูกถาม แล้วจะมีการถามนอกประเด็นอยู่เหมือนกัน ซึ่งผม

ไม่ฉลาดพอที่จะตอบคำถามนั้น เพราะฉะนั้นผมจึงปฏิเสธไม่ไป ไม่ใช่รังเกียจ หรือหวาดกลัวอะไร แต่เพราะบางประเด็น ถ้าเรารู้บ้างไม่รู้บ้าง จะตอบไปก็มี แต่เสีย หรือทำให้เขวเปล่า ๆ...

...การตั้งประเด็น โดยธรรมชาติของรายการแบบนี้ มันตั้งประเด็น เดี่ยวไม่ได้ ต้องมีความหลากหลาย เพราะผู้ที่เข้ามาฟังหรือมาร่วมกั๊ตี้ จะมีความ ในใจในมุมมองต่าง ๆ ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องไปทั่ว คุณจะบอกว่าอันนี้มันนอกประ เด็นก็ไม่ถูก แต่เป็นประเด็นใกล้ ประเด็นไกลมากกว่า...

...แต่ข้อสังเกตประการหนึ่ง การได้คนมาสนทนา อาจตั้งข้อสังเกตได้ เลยว่า นักการเมืองหลายคน อาจปฏิเสธรายการนี้ จะด้วยอคติ หรือด้วยมุมมอง ต่างมุมมองกัน ก็เลยไม่อยากมาปรากฏตัวโต้เถียง มีความรู้สึกเหมือนถูกชักฟอกโดย ไม่จำเป็นบางรายการ พุดไปพุดมา ความเผ็ดร้อน ความอย่างรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้นของผู้ซัก ก็ทำให้ลวงเลยเข้าไปในเรื่องอื่นๆ บางทีก็พาดพิงไป เรื่องส่วนตัว หรือโยงมาเรื่องนั้นเรื่องนี้ ปนเปกันไปหมด หรือนักการเมือง หลายคน ซึ่งควรจะออกแต่ไม่ได้ออก หรือไม่อยากออกก็มี...

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

...วิทยากรที่มีความรู้ และประสบการณ์รอบด้านหาได้ยาก พออายุ มากขึ้น บางเรื่องก็ไม่รู้ บางเรื่องรู้เพียงผิวเผิน อันตรายอันหนึ่งสำหรับรายการ อย่างนี้ คือ ความเห็น ความเห็นมันไม่ใช่ความจริง มันเป็นความเห็น บางทีมัน เป็นเรื่องของความรู้สึก ถ้ามว่าความรู้สึกมาจากอะไร ก็มาจากการอ่านหนังสือ ฟิมพ์ การคุยกันบนโต๊ะกาแฟ มาจากพื้นเพความชอบ ไม่ชอบของตัวเองบ้าง แล้วเอามาระบายในรายการอย่างนี้ ปัญหาหนึ่งก็คือคนฟัง ต้องมีวิจารณญาณสูง รู้ว่าเขาให้ความเห็นไม่ใช่ข้อเท็จจริง

...รายการนี้ไม่ใช่ศาล ไม่ใช่โต๊ะสอบสวนที่โรงพัก ตรงนี้ที่ผมว่า เกิดความไม่ถูกต้อง ไม่ตรงกันในหลาย ๆ ฝ่าย แต่เป็นสภากาแฟทางหนังสือพิมพ์ ใครใคร่จะมีความเห็นอะไรก็ได้ มีแล้วฟังหูไว้หู และควรจะต้องมีความยับยั้งชั่งใจ หรือยังปากไว้บ้างว่าอะไรไม่ควรจะพูด พูดแล้วทำให้เขาเสียหายโดยไม่จำเป็นก็ควรจะยั้งเอาไว้ ไม่ใช่กัดกันเล่นสนุก ๆ มันทำอย่างนั้นไม่ได้ มันไม่มีจรรยาบรรณ..."

(สุรพล วิรุฬห์รักษ์. สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2539)

นายชัย ราชวัตร นักเขียนการ์ตูนล้อการเมือง หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ได้ให้สัมภาษณ์ในกรณีที่วิทยากรเป็นนักการเมืองว่า

"...นักการเมืองที่มีความรู้หรือภูมิแน่นจริง ๆ เขาจะไม่กลัวที่จะมาออกรายการนี้ และเขามีหลักการในการตอบ การที่จะถูกต้อนให้จนมุม จึงทำไม่ได้ เพราะเขามีภูมิ และมีความจริงใจในการตอบปัญหา แต่ถ้าเป็นนักการเมืองที่ไม่มีภูมิ ไม่มีความรู้ ก็จะตอบแบบเลียงไปเลียงมา พูดไม่เข้าประเด็น เพราะฉะนั้นจะต้องมีพิธีกรที่รู้เรื่อง จับได้ไล่ทันคอยต้อนให้เขาตอบคำถามให้ตรงประเด็น เมื่อเป็นเช่นนี้ พิธีกรก็จะถูกกล่าวหาว่ามาต้อนเขาให้จนมุม ซึ่งจริง ๆ แล้วนักการเมืองแบบนี้ ถูกซัก ดักซ้าย ดักขวา 2-3 ที ก็จนมุมอยู่แล้ว..."

(ชัย ราชวัตร. สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2539)

นายจักรพันธ์ ขมจินดา ผู้ประกาศข่าว สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ได้ให้ความเห็นว่า

"ในเรื่องความหลากหลายของวิทยาการ ในบางครั้งก็ค่อนข้างจะ มุมเดียว ทราบจากทีมงานว่า ติดต่ออีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ ไม่ยอมมา ไม่กล้าพูด สาเหตุก็คือ อาจจะกลัว โดยจะถามว่าวิทยาการที่มาร่วมมีใครบ้าง อีกคนบอกว่า ไม่ไหว คนนี้สู้ไม่ได้ ก็เลยถอย บางทีก็เกิดความคิดว่า อาจโดน อ.เจิมศักดิ์สับ แน่ นั่นก็คือประเภทว่าสันหลังหว่า เป็นพวกมีแผล สำหรับผมไม่กลัวตรงนี้ เพราะ ผมไม่มีอะไร" (จักรพันธ์ บมจินดา. สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2539)

นายจาตุรนต์ ฉายแสง โฆษกพรรคความหวังใหม่ ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

"... วิทยาการไม่จำเป็นต้องรอบรู้ทุกด้าน อาจเป็นเรื่องที่เน้นไปด้านใด ด้านหนึ่ง เพราะประเด็นที่คนสนใจ มักจะเป็นเฉพาะด้านเฉพาะเรื่อง ซึ่งคนที่ เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านนี้อาจแสดงความเห็นได้ดี แต่คนทั่ว ๆ ไป ที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ อาจแสดงความคิดเห็นได้เช่นกัน เพราะรายการนี้ เป็นเวทีที่เปิดให้คนมา วิพากษ์วิจารณ์และโต้ตอบทางความคิด จึงไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญที่รอบรู้ไป ทุกด้าน...

...ถ้ามองในวงการเมือง อาจเป็นได้ว่า นักการเมืองที่เกรงว่าจะ เสียเปรียบ ไปพูดแล้วสู้เขาไม่ได้ หรืออยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เช่น ในช่วงที่มี การต่อต้านเผด็จการที่กำลังแรง ๆ นักการเมืองที่หนุนหลัง รสช. อาจไม่อยาก มา เพราะผู้ที่เข้าไปร่วมหรือไปตั้งคำถาม ในตอนนั้นค่อนข้างไปในทางชนกับ รสช. หรือผู้ที่หนุน รสช. ทำให้นักการเมืองบางกลุ่มไม่มา หรือเขาเชิญหรือเปล่า ไม่ทราบ หลาย ๆ ครั้ง เห็นเชิญผู้ที่มีความรู้บางประเภท บางด้านซึ่งถ้าเราไม่ อยู่ในวงการ เราก็ไม่รู้จัก...

...แต่ที่มึความรู้สึกมาก ๆ ในช่วงที่การเมืองกำลังเข้มข้นการแข่งขันทางการเมืองระหว่างการเลือกตั้ง ผมมึความรู้สึกว่า เชิญคนของพรรคประชาธิปัตย์มากกว่าคนพรรคอื่น โดยเฉพาะในช่วงจังหวะที่สำคัญ ๆ ในเรื่องทีคนกำลังสนใจมาก ๆ เช่นช่วงกำลังหาเสียงเลือกตั้ง ก่อนข้างจะให้ความสำคัญกับคนในพรรคประชาธิปัตย์ เท่าทีดู เหมือนกับเชื่อมโยงกับมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ ซึ่งอันนี้รู้สึกว่ามีมึความเอื้อประโยชน์ให้พรรคนี้มากเกินไป ซึ่งดูแล้วเห็นชัด...

...วิทยากรควรมึความหลากหลายในอาชีพ เพราะรายการไมใช่รายการการเมืองอย่างเดียว" (จาตุรนต์ ฉายแสง. สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2539)

ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาจากเทปโทรทัศน์ และรายการสัมภาษณ์บุคคลพบว่า ผู้จัดก็ได้พยายามคิดเลือกวิทยากรทีมาร่วมรายการ ให้มึความหลากหลายต่างสาขาอาชีพกัน รวมทั้งพยายามหาผู้ทีมีแนวความคิดหรือมุมมองทีต่างกัน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ทีตั้งไว้

อย่างไรก็ตาม การทีจะหาบุคคลทีมีคุณสมบัติดังกล่าวก็ เป็นเรื่องทีไม่ง่ายนัก ผู้ทีทำหน้าที่ในการคัดเลือก จะต้องเป็นผู้ทีมีความสามารถในการสรรหา และรู้จักบุคคลต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่การงาน ภูมิหลัง อุปนิสัย หรือแนวความคิด และอื่น ๆ เพราะในการจัดแต่ละครั้ง จะต้องใช้วิทยากรถึง 4 คน ซึ่งถือว่ามีมาก และต้องจัดทุกสัปดาห์ ฉะนั้นการหาวิทยากรทีมีคุณสมบัติดังกล่าวมาแล้ว จึงเป็นสิ่งที่หายาก ทำให้หลายครั้งทีผู้จัดต้องหันไปเชิญวิทยากรคนเดิมมาร่วมรายการอีก

สิ่งทีพัฒนาอย่างเห็นชัดประการหนึ่งก็คือ การทีผู้จัดได้มีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ผลิตรายการ จากกรุงเทพฯไปยังต่างจังหวัด ทำให้เกิดความหลากหลายของวิทยากรเพิ่มมากขึ้นเพราะแต่เดิม วิทยากรส่วนใหญ่จะจำกัดอยู่ที่บุคคลซึ่งพำนักหรือมีภาระกิจ หน้าที่การงานอยู่ในกรุงเทพมหานคร แต่เมื่อมีการโยกย้าย

ไปท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ก็ได้วิทยากรซึ่งเป็นผู้นำท้องถิ่น หรือบุคคลอื่นที่มีชื่อเสียง และเป็นที่รู้จักในถิ่นนั้น ๆ เพิ่มขึ้น ถือเป็นการพัฒนารูปแบบรายการอย่างหนึ่ง ด้วย และที่สำคัญก็คือเป็นการส่งเสริมบุคคลในท้องถิ่น ให้เป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศ แต่จากที่ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ เกี่ยวกับการเชิญวิทยากร ปรากฏว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ชื่นชอบและเห็นด้วยกับการคัดเลือกวิทยากรค่อนข้างมาก ว่าเชิญมาได้อย่างหลากหลายดีและที่สำคัญก็คือ การย้ายสถานที่ไปจัดในจังหวัดต่าง ๆ ทำให้วิทยากรมีความหลากหลายเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกัน ทำให้มีวิทยากรคัดเลือกได้มากขึ้นและกว้างขวางขึ้น ไม่จำกัดอยู่ในวงแคบ

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถสรุปข้อสังเกต ได้ดังนี้

- 1) กรณีที่เชิญนักการเมืองมาร่วมรายการ นอกเหนือจากการที่วิทยากรนี้อยู่คนละฝ่าย หรือเป็นพรรคฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาลแล้วผู้จัดควรพิจารณาถึงความได้เปรียบเสียเปรียบของนักการเมืองด้วย เพราะเป็นเรื่องของการแข่งขัน
- 2) วิทยากรที่มาร่วมรายการ ควรจะมีอย่างน้อย 1 คนที่เป็นผู้รู้ในข้อเท็จจริงหรือเป็นผู้รู้จริงในเรื่องพูดคุยกัน หรือเป็นผู้ที่สามารถมองหรือวิจารณ์ในภาพรวมได้ โดยปราศจากอคติใด ๆ หรือไม่ยึดอยู่กับสิ่งใด สามารถมองได้ทุกด้าน
- 3) ในเรื่องของความรู้และประสบการณ์ของวิทยากรมีความเห็นแยกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ

ฝ่ายแรก มองว่า วิทยากรไม่จำเป็นต้องมีความรู้หรือประสบการณ์รอบด้าน แต่ควรมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องที่จะพูดถึงพอสมควร เพราะรายการนี้เป็นเรื่องของความคิดเห็น จึงไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์

เฉพาะด้าน

ฝ่ายที่สอง มองว่า วิทยากรที่เชิญมา จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์มากพอสมควร และควรรอบรู้หลายๆ ด้านเพราะรายการนี้ไม่มีการทราบดีล่วงหน้า ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมข้อมูลมาสนับสนุน ถ้าหากไม่มีความรู้หรือเตรียมการมาไม่ดี ก็อาจตอบคำถามนั้นไม่ได้ หรือถ้าได้ก็รู้เพียงผิวเผิน ซึ่งมีผลทำให้ภาพพจน์ของวิทยากรออกมาไม่ดี และการแสดงความคิดเห็นนั้น ถ้าขาดความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง แต่ไปพูดในสิ่งที่ไม่รู้ อาจเป็นอันตรายหรือผลเสียได้

4) วิทยากรควรจะต้องมีความรับผิดชอบในคำพูดของตัวเองการแสดงความคิดเห็นต้องมีความระมัดระวัง มีการไตร่ตรองอย่างรอบคอบรู้จักยับยั้งชั่งใจ และไม่ควรพูดกระทบบุคคลอื่นที่ก่อให้เกิดความเสียหาย

5) วิทยากรที่เชิญไม่ควรเน้นเฉพาะนักการเมืองเป็นหลัก แต่ควรให้ความสนใจของสาขาอาชีพให้มาก เพราะเราไม่ได้พูดเรื่องการเมืองอย่างเดียว ด้านอื่น ๆ ก็สำคัญ

6) วิทยากรควรได้รับเกียรติจากพิธีกรพอสมควร เพื่อเป็นที่เชื่อถือและยอมรับของผู้ชม

ศูนย์วิทยทรัพยากร

สรุปได้ว่า การเชิญวิทยากรในบางครั้ง มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่กลุ่มบุคคลในสายอาชีพเดียวกันหรือเกี่ยวข้องกันกับประเด็นที่ระบุแต่อาจจะต่างกันในแนวความคิดหรืออุดมการณ์ หรือแนวการปฏิบัติ เช่น การเป็นผู้นำศาสนาแต่ละศาสนา หรือการเชิญวิทยากรที่เกี่ยวข้องกับงานที่ต้องร่วมมือกัน ซึ่งได้ยกตัวอย่างมาก่อนหน้านี้แล้ว เป็นต้น

นอกจากนี้ สิ่งที่ถูกวิจัย ได้ประเมินจากเทปโทรทัศน์พบว่า การเชิญวิทยากรเกือบแทบทุกครั้ง มักมีนักการเมืองร่วมด้วยอย่างน้อย 1-2 คน ทำให้อาจมองไปว่าผู้จัดมีเจตนาให้รายการนี้ มีเนื้อหาเป็นไปทางการเมืองโดยคิดว่าผู้ชมคงมีความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองมากกว่าด้านอื่น และอาจมองว่าเรื่องของการเมืองเป็นเรื่องที่สามารถพูดได้เรื่อย ๆ ไม่รู้จบ หรืออาจมองว่าเรื่องของการเมืองคือเรื่องของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยโดยตรง

4. พิธีกรดำเนินรายการ

ช่วงที่เริ่มรายการใหม่ ๆ มีพิธีกร 3 คน คือ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และนายปีเตอร์ ไมตรี อังภากร สลับกันดำเนินรายการ

- ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง เป็นอาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นพิธีกรดำเนินรายการซึ่งออกอากาศทางช่อง 11 ชื่อรายการ "เกษตรสนทนา" ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นชื่อรายการ "เวทีชาวบ้าน" ซึ่งเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับด้านการเกษตร

- นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นอาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพิ่งมาดำเนินรายการเป็นครั้งแรก

- นายปีเตอร์ ไมตรี อังภากร เป็นบรรณาธิการ ประจำหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ และเป็นพิธีกรรายการโทรทัศน์เป็นครั้งแรกเช่นกัน

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ได้ถูกกำหนด

จากผู้บริหารสถานีวิทยุโทรทัศนแห่งประเทศไทย ช่อง 11 คือ นายวิจิตร วุฒิอำพล ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการในขณะนั้นว่า เป็นผู้เหมาะสมที่จะเป็นพิธีกรดำเนินรายการนี้ เพราะเล็งเห็นว่า ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง เป็นผู้ที่ให้ความสนใจเรื่องการเมืองมาโดยตลอด และเป็นผู้ที่มีความคิดแปลก ๆ แต่ทันสมัย มีการพูดจาที่น่าเชื่อถือ และน่าสนใจ ซึ่งน่าจะสร้างความตื่นเต้น ความแปลกใหม่ให้กับรายการ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชม และเป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ได้ดี

เมื่อบุคคลทั้งสาม ได้ทำหน้าที่ดำเนินรายการสลับกันไป ปรากฏว่า ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ได้รับความสนใจ และเป็นที่ยอมรับมากที่สุด และประกอบกับ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้หันไปเล่นการเมือง และนายปีเตอร์ ไมตรี อังภากรณ์ มีภารกิจในหน้าที่มาก จึงได้ถอนตัวออกไป จึงเหลือแต่ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง เพียงคนเดียว และได้ทำหน้าที่ดำเนินรายการโดยตลอด ยกเว้นเมื่อภารกิจจริงๆ ก็ให้มอบหมายได้ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ทำหน้าที่แทน

การดำเนินรายการของ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ในระยะต้น ๆ ได้รับความนิยมนอก ทำให้รายการมองต่างมุมซึ่งเสนอทาง ช่อง 11 ได้รับการกล่าวขวัญและเป็นที่สนใจติดตามจากผู้ชม ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล นักการเมือง นักวิชาการ สื่อมวลชน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่ารายการนี้นำไปสู่การเกิดรายการใหม่ ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน หรือเรียกว่ารายการ "ทอล์คโชว์" เพิ่มมากขึ้นในช่องอื่นๆ และคำว่า "มองต่างมุม" หรือ "มุมมอง" ถูกนำมาใช้ทางรายการหรือในสื่อมวลชนมากมาย

จากลักษณะการดำเนินรายการของ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ซึ่งศึกษาจากเทปโทรทัศน์พบว่า การซักถามของพิธีกรดูแล้วตื่นเต้น เร้าใจและเป็นที่ยินยอมของผู้ชม เพราะมีเทคนิคในการป้อนคำถาม การตัดบทและการชักแทนผู้ชม เพื่อให้ได้คำตอบมากที่สุด

ต่อมา เมื่อรายการได้ดำเนินมาระยะเวลาหนึ่ง ประกอบกับในช่วงนั้น เหตุการณ์บ้านเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยๆ และมีแนวโน้มไปในทางที่ค่อนข้างรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เช่น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนพฤษภาคม 2535 ซึ่งเรียกว่า "บุคพฤษภาทมิฬ" เป็นต้น เป็นช่วงที่มีการปรับเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยมาก ฉะนั้น เหตุการณ์เหล่านี้ จึงอาจมีส่วนทำให้รายการมองต่างมุม เริ่มมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาไปในลักษณะที่มีความรุนแรงตามสถานการณ์บ้านเมือง โดยเฉพาะการตั้งคำถามหรือเนื้อหาของรายการ ก็เน้นหนักไปในเรื่องของการเมือง อย่างเห็นได้ชัด ประกอบกับความคุ้นเคยของรายการที่มีการจัดมานาน จึงทำให้การดำเนินรายการของพิธีกร คือ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง มีความเข้มข้นตามไปด้วย

ยิ่งมาในระยะหลัง เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามระบอบประชาธิปไตยโดยเสรีเรียบร้อยแล้ว โดยรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งนั้น คือ รัฐบาลซึ่งมีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี เข้ามาบริหารประเทศ ทำให้สถานการณ์บ้านเมืองเริ่มเข้าสู่สภาวะปกติ เพราะเพิ่งหลุดพ้นมาจากอำนาจเผด็จการ สื่อมวลชนเองก็มีความรู้สึกว่ามีเสรีภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการนำเสนอข่าวสาร หรือการแสดงความคิดเห็นต่างๆ เริ่มมีอิสระเต็มที่ ซึ่งมีผลมาถึงการจัดรายการมองต่างมุมนี้ด้วย

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้เหตุการณ์บ้านเมืองจะอยู่ในสภาวะที่ค่อนข้างปกติ แต่สิ่งที่แตกต่างจากเดิมสำหรับรายการนี้ ก็คือการบริหารประเทศได้มีแบ่งเป็น

ฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาล ที่เห็นได้อย่างชัดเจน ฉะนั้น วิทยากรที่มาร่วมรายการ ซึ่งแทบทุกครั้งจะมีนักการเมืองมาร่วมด้วย อย่างน้อย 1-2 คน ก็มีความเด่นชัดขึ้น ในลักษณะที่แยกเป็นฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล จึงทำให้มีการโต้ตอบระหว่างกัน โดยเฉพาะความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปตามนโยบายของแต่ละพรรค ทำให้การดำเนินรายการของพิธีกรยิ่งเพิ่มบทบาทมากขึ้น ในการควบคุมรายการ เพราะจะต้องระมัดระวังในเรื่องของการวางตัวในการทำเป็นรายการให้ดีที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดความได้เปรียบระหว่างนักการเมืองที่ต้องมาออกรายการในลักษณะ เผชิญหน้ากัน

แต่ปรากฏว่า ในระยะหลัง ผู้ดำเนินรายการ คือ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสื่อมวลชน รวมทั้งบุคคลที่ให้สัมภาษณ์หลายท่านว่า ดำเนินรายการในลักษณะที่ไม่ค่อยเป็นกลางนัก เกิดภาพลบมากกว่าภาพบวก เช่น มีการตั้งคำถามหรือพุดจาในลักษณะที่มีการชี้แนะหรือชี้หน้าวิทยากร หรือรุกเร้าวิทยากรมากเกินไป บางครั้งมีคำถามในเชิงบังคับว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือให้โอกาสแก่วิทยากรในการตอบคำถามไม่เท่าเทียมกัน เป็นต้น

ผู้วิจัยจึงขอนำตัวอย่างที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ รวมทั้งข่าวสารที่มีการนำเสนอทางหนังสือพิมพ์ มาประกอบการวิเคราะห์ ซึ่งสามารถแยกความเห็นออกได้เป็น 2 ฝ่าย คือ

ฝ่ายแรก มีความเห็นว่า พิธีกรดำเนินรายการดีอยู่แล้ว ไม่มีการชี้หน้าหรือถ้าหากมีการชี้หน้า ก็ถือว่าไม่เกิดผลเสียหาย เพราะบางครั้งก็มีความจำเป็นที่ต้องกระทำ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด เช่น

นายธวัช วิชัยดิษฐ อธิบดีเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย กล่าวว่

"...ผมไม่เคยว่ารายการนี้ หรืออาจารย์เจิมศักดิ์ ขึ้น่าคน หลัก psychology (จิตวิทยา) มีคนอยู่ 2 ประเภท และในเรื่องที่มีในรายการมองต่างมุม ไม่ได้บอกเราว่าดอกไม้มี 12 สี แต่รายการนี้จะถามว่า เราชอบสีอะไร เมื่อเราบอกว่า เราชอบสีชมพู จะให้เราบอกได้อย่างไรว่าเราชอบสีเหลือง ซึ่งมันเป็น agreement (ข้อตกลง) ทันที เมื่อเป็น agreement ปัญงาก็เกิด ถ้าหากเราคิดว่า เขาไม่เป็นธรรม เขาชักจูงให้เราไปสู่ในสิ่งที่เขาปราถนาจะให้เกิดขึ้น มันคิดได้ว่าคุณชอบทั้งสีชมพูและชอบสีเหลือง คิดได้ทั้งสองทาง คนที่ชอบสีชมพู ก็เห็นว่า อาจารย์เจิมศักดิ์ ชอบด้วยคนที่ชอบสีเหลือง อาจเกลียดหนักเข้าไปอีก ว่าเราชอบสีเหลือง จะให้ชอบสีชมพูได้อย่างไร นี่คืองสิ่งที่จะต้องยอมรับเป็นพื้นฐาน เพราะเรื่องทีพุดกันใรายการมองต่างมุม เป็นรายการการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ของพรรคนี้ทุกฝ่ายมี position มีจุดยืนของตนเอง การที่ทุกฝ่ายมีจุดยืนของตนเอง เราต้องให้ความเคารพหรือไม่ ถ้าไม่ เราก็ต้องให้ความเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างกัน...

ศูนย์วิทยุทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

...ถ้าเราเข้าใจว่า อาจารย์เจิมศักดิ์ มีอคติ หรือชักจูงนำไปตามความคิดของตัวเอง เชื่อว่าคนที่มีความเห็นตรงกันข้ามกับแนวทางที่เสนอใรายการมองต่างมุม เขาต้องมีความสามารถมากพอด้วยความรู้สึกของเขาเอง ที่จะหาเหตุผลมาบอกว่า สิ่งที่เขาพูดนั้นไม่เป็นความจริง ตรงนี้ก็สำคัญ ถ้าคนนั้นสามารถหาเหตุผลเหล่านั้นมาได้ คนนั้นก็คืองคนที่สร้างปัญหาใเรื่องทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งต้องยอมรับกโลกตัวนี้...

...เท่าที่รู้จักอาจารย์เจิมศักดิ์ คิดว่า อาจารย์เจิมศักดิ์ ไม่เคยมีคำตอบตั้งไว้ในใจมาก่อน ท่านปล่อยให้มีการพูดจาซึ่งแย้งกันไป และในการแสดงความคิดเห็นลักษณะ เช่นนี้ มีขึ้นอยู่กับศาสตร์ 2 ตัว คือ ความสามารถของผู้ตอบ และความสามารถในการแสดงออก เอามา 10 คน ก็แสดงความสามารถย่อมไม่เท่ากัน ถ้าเอาคน 2 คน ซึ่งมีความสามารถในการตอบ ในการหาข้อมูลมาซึ่งแย้งต่างกัน จะหาว่า อาจารย์เจิมศักดิ์ เข้าอีกข้าง ไม่เข้าอีกข้าง นั้นไม่ได้ อย่างคำถามที่ตั้งเมื่อเดือนมิถุนายน เรื่องการเตรียมการตั้งรัฐมนตรี ตรงนี้ถ้าสามารถให้คำอธิบายได้อย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา ก็จบ อาจารย์ไม่ได้ตั้งเป้าอะไรไว้เลย แต่เมื่อถามอีกท่านหนึ่งท่านสามารถตอบได้เต็มที่ มันขึ้นอยู่กับความสามารถในการตอบอย่างเดียว มันขึ้นอยู่กับ การหาข้อมูลด้วย...

...เราจะวิเคราะห์อะไรก็ตาม เราต้องจับหลักให้ได้ หลักของผมก็คือ

1) อาจารย์เจิมศักดิ์ ไม่เคยตั้งเป็นว่าจะตั้งไปทางนั้นทางนี้ 2) ผมไม่เชื่อว่า อาจารย์เจิมศักดิ์ให้โทษกับใคร ในช่วงที่ผมทำงานอยู่ ยืนยันได้ว่า ไม่มีเด็ดขาด และผมไม่เคยพูดโกหก หรือพูดเท็จ คนบางคนอาจพูดได้ตลอด แต่ไวยากรณ์ผิดหมด คนฟังไม่รู้เรื่องถึงจะเป็นผู้นำแล้วไวยากรณ์ใช้ไม่ได้เลย ฟังไม่รู้เรื่องไม่ใช่ภาษาไทย ถ้าเป็นบ้านเมืองอื่นเขาอายุ...

(ธวัช วิชัยดิษฐ. สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2539)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายถวิล ไพรสณฑ์ รองหัวหน้าพรรคพลังธรรม ได้กล่าวว่า

"...ผมคิดว่าอาจารย์เจิมศักดิ์ไม่มีการขึ้นนำ คนที่ถูกอ้างว่าถูกกระแทกกระแทก มองว่าไม่เป็นกลาง คนที่ถูกสรรเสริญเขาบอกว่า เป็นกลาง อันนี้ผมคิดว่าแล้วแต่จะมอง แต่ถ้าเป็นรัฐบาลที่ไม่มีเบื้องหน้าเบื้องหลัง ไม่มีสันหลังทวะไม่เห็นจะน่ากลัวอะไร..." (ถวิล ไพรสณฑ์ สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2539)

ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ หัวหน้าพรรคเสรีธรรม ให้ความเห็นว่

"...คนเราต้องมีความคิด มีความเป็นตัวของตัวเองต้องมีสติปัญญา จะให้ไม่มีความคิด ความอ่านเลยเหมือนตุ๊กตาคงเป็นไปไม่ได้ หรือเขาเขียนบทให้อ่านอย่างไรก็อ่านอย่างนั้นก็ไม่ถูกแล้ว เคื่ยวันนี้เราต้องแสดงจุดยืนของตนเอง ต้องไว จะมีการขึ้นมาประเด็น บั่วยุ หรือตัดบท ก็อยู่ที่วิทยากร ถ้าเพื่อเราฉลาดพอก็อย่าไปตามเขาสิ เขาอาจจะบั่วยุก็อยู่ที่วิธีการหรือเทคนิคของเขา และบั่วยุก็ไม่ได้แปลว่าเขาจะต้องเห็นอย่างนั้น แต่เขาแกล้งบั่วยุให้เราพูดออกมามากกว่า ซึ่งผมถือว่าไม่เป็นไร และผมก็ชอบ..."

...ไปคุยในต่างประเทศสิครับ จะพูดจะจา แ่่งกันพูด ทะเลาะกัน ขึ้น่าถามรุนแรง ชนิดที่เรียกว่า ให้เห็นเป็นสังคัมเปิด ผมไม่เห็นว่าเป็นอะไร ก็ต้องขึ้นมา หรือบั่วยุบ้าง...พิธีกรเขาก็รุนแรงกว่า ดร.เจิมศักดิ์เขอะ ดร.เจิมศักดิ์ยังเกรงใจกันบ้าง แต่เวลาที่โน่น เขาซ้กันตรงไปตรงมาเลย เขาไม่ขอมเว้นว่างอะไรไว้หรอก..."

(อาทิตย์ อุไรรัตน์. สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2539)

ศูนย์วิทยพัทยากร

รศ.ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์. รองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่

"...ซ้แนะโน้มเอียงอะไร ผมไม่เห็นซ้แนะอะไรผมได้เลย ผมไม่เห็นว่รายการนี้มาซ้แนะโน้มเอียงผมได้เลย..."

...ในเรื่องของความเอนเอียง ผมไม่รู้ บังเอิญผมไม่ได้จับผิดอะไร คุณเจิมศักดิ์ในเรื่องนี้ บางครั้งอาจจะเลยเถิดไปบ้าง จาบจ้วงไปบ้าง ซ่อนั้น

ธรรมดา เพราะมันต้องล้วงลูกลงลึก มันต้องมีบ้าง มันเป็นธรรมชาติของรายการ
อย่างเวลาคุณเจิมศักดิ์ไปทำรายการเวทีชาวบ้าน มันก็อีกเรื่องหนึ่ง ไปในเรื่อง
เกี่ยวกับพืชผักผลไม้ ก็เป็นความรู้อีกแบบ เขาก็เปลี่ยนสไตล์ไป แต่นี่เป็นเนื้อหาใน
เรื่องสังคม เศรษฐกิจ การเมือง มันก็พริกไทย เกลือธรรมดา ถ้าไม่เป็นอย่างนี้
ใครจะติดตามดู มันไม่เข้าใจพระเดชพระคุณ..."

(สุรพล วิรุฬห์รักษ์. สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2539)

นายไชยศ สะสมทรัพย์ หัวหน้าพรรคเอกภาพ ได้กล่าวว่า

"...การที่จะมองว่าอาจารย์เจิมศักดิ์ไม่เป็นกลางชั้นนำหรือชอบดื้อนหรือ
ไม่นั้นเราอย่าไปมองแบบนั้น บางทีมันอาจจะ เป็นเหมือนที่เขาพูดกันว่า ว่าไม่
โทษปีโทษกลอง ความจริงถ้าอาจารย์เจิมศักดิ์ถาม วิทยากรมีสิทธิที่จะไม่ตอบซึ่ง
มันก็เป็นสิทธิอยู่แล้ว ก็พูดไม่ใช่ แต่ผมไม่ตอบละ แต่ที่เป็นก็คือ ตัวตอบไปแล้วกลับ
มานึกได้ว่า รุ่งนี้เช้าจะตอบอีกอย่างหนึ่ง เหมือนกับพลาดไปแล้ว แต่มาโกรธคนถาม
มันก็ไม่ fair (ดี)... และถ้ามีการเอียงเป็นบางครั้งจริง มันก็น่าจะรับได้
มนุษย์อะไรจะมาตรงทุกครั้ง..."

...ถ้าตัวเองไม่มั่นใจว่าจะถูกต้อนถูกอะไร ก็อย่าเข้ามา ถ้าเข้ามา
แล้วก็ต้องพร้อมแล้ว คือ ถ้าคิดว่าตัวเองถูกต้อน ทำไมตัวเองไม่แสดงคำพูดอะไร
ออกไปให้เห็นว่า นี่คุณไม่เป็นกลางนะ คือระหว่างออกรายการสามารถแย้งได้
แม้แต่ขั้นตอนของรายการก็พูดถ้าเรื่องนี้ไว้อย่างต่อเนื่อง หรือพลาดทำอะไรได้สิทธิ
ให้หมด ถ้าหากคิดว่าตัวเองถูกต้อน ก็ทำให้มันปรากฏออกมาเลยว่า อย่างนี้คุณไม่
เป็นกลาง..."

(ไชยศ สะสมทรัพย์. สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2539)

พล เอกอาทิตย์ กำลัง เอก ที่ปรึกษาพรรคชาติพัฒนา กล่าวในเรื่องเดียวกันว่า

"อาจารย์เจิมศักดิ์ไม่ใช่พิธีกรรายการธรรมคา . เขาเป็นพิธีกรรายการมอต่างมุม บางทีตอบมันคนละมุมกัน เขาก็ช่วยชักให้ อะไร หรือประชาชนชักยังไม่ถึงแก่น เขาก็ช่วยชักให้ มันคนละแบบกัน ถ้าเป็นพิธีกรรายการอื่นอย่างนี้มันก็ไม่เป็นปัญหา เพราะว่าเขามีขอบเขตอยู่ รายการมอต่างมุมนั้นมันมีอิสระทางความคิด คำถามต่างๆ หรือคนพูดก็ต้องมีความรอบรู้พอสมควร ก็เหมือนคุณสิทธิชัย หยุ่น เขาก็เหมือนกัน... อย่างอาจารย์เจิมศักดิ์ อาจจะว่าเป็นนักวิจารณ์ มีเอียงทางโน้นเอียงทางนี้ แต่ผมก็ยังไม่ถึงขนาดนั้น ประชาชนเขาอยู่ ถ้าหากอาจารย์เจิมศักดิ์ไม่เป็นกลาง หรือเอียงทางโน้นที่ทางนี้ที่ รายการก็จะอยู่ไม่ได้ แล้วทำไมไม่ให้มันลืมนไปเอง..."

(อาทิตย์ กำลัง เอก, พลเอก. สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2539)

พันเอก (พิเศษ) บัญชร ชวาลศิลป์. รองเลขาธิการ กองทัพบก.
กล่าวว่า

"...เรื่องการพิธีกรดำเนินรายการ ผมขอพูดไม่วิจารณ์ดีกว่า มันเป็นเรื่องที่ผมอาจเข้าใจผิดก็ได้... ส่วนจะมองว่าพิธีกรดำเนินรายการแบบขึ้นๆหรือต้อนผู้ร่วมรายการหรือไม่นั้น คงไม่มีใครตอบได้ นอกจากอาจารย์เจิมศักดิ์ ไม่มีใครตอบแทนเขาได้ ส่วนในเรื่องของการต้อน ผมไม่เชื่อว่าใครจะมาต้อน ถ้าหากว่าผู้ตอบมีสรุปง่ายๆ ถ้าไม่มีแปลเชื่อว่าต้อนก็ไม่ได้ และคนฟังก็ฟังออกว่าการจํานนนั้นจํานวนด้วยเหตุผลหรือจํานนเพราะพูดไม่เก่ง คนฟังๆออกว่าคนนี้ถูกต้อนจนจํานน เขาไม่ได้ผิดหรอก แต่เพราะเขาพูดไม่เก่ง พูดสู้ อาจารย์เจิมศักดิ์

ไม่ได้ ผมว่าคนฟังเขาเข้าใจ แต่ถ้าหากว่าตอบคำถามไม่ได้เพราะว่าจำนน
เพราะเหตุผล ผมว่าคนฟังเค้าฟังออก...

...ผมเองมันจะตอบคำถามได้ยังไง เอาประสบการณ์ของตัวเองดีกว่า
ผมเคยได้รับเชิญครั้งแรกออกรายการมองต่างมุมจำได้ เจอคุณปิยะณัฐ ระหว่างที่
เชิญมา ผมก็ปรึกษาผู้บังคับบัญชาเรียบร้อยว่าผมพร้อม พร้อมเพราะผมทำการบ้าน
และผมมั่นใจว่าถ้าสิ่งทีอะไรเราทำเราสามารถตอบได้ผมเชื่อในสิ่งนั้น และผมอาจ
จะมีข้อแลกเปลี่ยนกับที่ผมจับสาเหตุข้อใดก็ตาม ผมไม่ค่อยมีอาการโกรธ ผม
ไม่เจอสถานการณ์นี้ คำถามอาจจะมีการรุกเข้ามีการบีบ แต่ว่าบังเอิญเรื่องของ
ผมเป็นเรื่องของหลักการเป็นส่วนใหญ่ ไม่ใช่ที่ผมไม่ทำชั่วอะไรมาแล้วจะมาบีบว่า
คุณทำยังงั้นใช้ไหม บังเอิญผมไม่เจอปัญหานี้ แต่คนอื่นเขาจะมีปัญหา..."

(บัญชา ชวาลศิลป์, พันเอก (พิเศษ). สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2539)

ร.ท. กุเทพ ไสกระจ่าง. กรรมการบริหารพรรคหน้าไทย ได้กล่าวถึง
การดำเนินรายการของพิธีกรว่า

"...อาจารย์เจิมศักดิ์ เป็นพิธีกรนำ ซึ่งเป็นตัวสำคัญในการเชื่อมโยง
รายการกระชับ หรือมีประสิทธิภาพ มีจุดเด่นยังไง ผมก็คิดว่าอาจารย์เจิมศักดิ์
เค้าเชื่อมั่นในจุดนี้ ถ้าเป็นประธานในที่ประชุมแล้ว สามารถควบคุมบรรยากาศใน
ที่ประชุม สามารถควบคุมให้ทุกคนพูดสั้น พูดยาวได้ก็ประสบความสำเร็จแล้ว
ตรงนั้น เพราะฉะนั้นเค้ามองในแง่ของวิธีการนำเสนอ ถือว่าในส่วนหนึ่งมีเผด็จการ
เผด็จการก็คือว่าตัวอาจารย์เจิมศักดิ์เอง เป็นเหมือนตัวเผด็จการที่จะควบคุมว่า
คุณพูดเท่านั้น คุณพูดเท่านั้น แต่ในขณะที่เดียวกันรูปแบบที่นำเสนอ ทำให้มองเห็นว่า
เหมือนเป็นประชาธิปไตย แต่จริงๆแล้วผมคิดว่ารูปแบบยังงั้นมันก็เป็นการควบคุมกัน

โดยเผด็จการนั่นเอง เผด็จการตรงนี้ก็ถือว่าเป็นคนกำหนดประเด็น เป็นคนกำหนดให้คนพูดอย่างไร เพราะฉะนั้นถ้ามีคนมากล่าวหาอาจารย์เจิมศักดิ์ว่าไม่เป็นกลาง อาจารย์เจิมศักดิ์ก็ต้องยอมรับตรงนี้ เพราะว่ารายการแบบนี้ถ้าพิธีกรไม่ดังไปตรงไหนมันก็ไม่ไป แต่ถ้าพิธีกรดังไปตรงไหนมันก็ไปได้หมด เพราะว่าเค้าเป็นคนตัดบทได้...

...อย่างที่ผมบอกตอนต้นว่า อาจารย์เจิมศักดิ์ ที่เป็นพิธีกรต้องยอมรับว่าค่อนข้างเผด็จการในการควบคุมรายการ ซึ่งจำเป็นนะ ถ้าปล่อยๆให้พูดอะไรก็ได้มันไม่มีทางที่จะได้รายการ เพราะงั้นหรือชั่วโมงเนี่ย ถ้าคนนี้จะพูดสับนาที่ถ้าไม่ตัดบทก็ไม่ได้ เพราะงั้นตรงนี้แหละก็คือจุดที่จะทำให้เห็นว่าถ้าอาจารย์เจิมศักดิ์อยากจะให้เอียงไปทางไหนมันก็ทำได้ มันดังประเด็นได้ แต่อย่างไรก็ตามผมก็ได้ติดตามดูอาจารย์เจิมศักดิ์ เค้าก็ทำหน้าที่ในจุดนี้พยายามให้เห็นว่าเป็นกลางที่สุดนะ แต่ว่ามันก็ขึ้นอยู่กับมุมมอง ว่าประเด็นนั้นความถูกต้องมันอยู่ตรงไหน อย่างที่เค้าดังไปตรงนี้เพราะ เค้าเชื่อว่าความถูกต้องอยู่ตรงนั้น เพราะงั้นในบางกรณี ถ้าสองคนมามองคนละมุมกันทำไม เค้าอาจจะต้องมาแสดงท่านี้เหมือนกับว่าให้ฝ่ายนี้แสดงท่าที่มากกว่าหรือว่าเห็นด้วยกับฝ่ายนี้ เค้าอาจจะเชื่อว่าตรงนี้มันถูกต้องก็ได้ เพราะงั้นผมคิดว่าประเด็นความเป็นกลางมันคงไม่มีเต็ม 100% มันคงไม่มี เพราะว่าตัวพิธีกรเป็นผู้จัดถาม อะไรอย่างนี้ เค้าก็คงที่จะเป็นผู้ควบคุมรายการ เค้าไม่ใช่ผู้ดำเนินการอภิปราย เพราะว่ามีคนอภิปราย 4 คน และผู้ดำเนินการอภิปรายเป็นคนที่ 5 เพียงแต่ว่าเชิญคนนั้นพูด คนนี้พูด ก็ว่ากัน แต่นี้เป็นลักษณะของดำเนินรายการที่เค้าเองจะต้องควบคุมว่า คุณพูดประเด็นไหน อะไรอย่างงี้ มันก็เป็นการยาก ...

... ตรงนี้ ผมต้องมองว่าเอาคนมาต้อนรับอะไรคงจะว่าเขาไม่ได้ มันไม่ถูก เพราะว่าคนที่ได้รับเชิญก็ยินดีทั้งนั้นแหละ เพราะเป็นนักการเมือง อย่างเช่นวันนี้ไปออกรายการมองต่างมุมเพราะคิดว่าถ้าไปออกแล้วตัวเองทำได้ดีจะได้คะแนนเสียงก็อยากไป เมื่อไปตัวเองต้องเตรียมพร้อมในทุกเรื่อง ต้องควบคุมอารมณ์ให้ได้ ต้องตอบคำถามที่มันมีประเด็นอะไรอย่างนี้ มันเป็นเรื่องของเขา เพราะมันแน่นอน เมื่อไปถูกต้องหรือไปให้ข้อความที่ผูกมัดตัวเองมันก็เป็นเรื่องของคนที่รับเชิญเข้าไป เพราะมันตรงนี้ผมว่าจะไปว่าเขาไม่ได้ ส่วนรายการนี้ทำให้คนเห็นขัดแย้ง ผมก็คิดว่าคงไม่ใช่อย่างนั้น เพราะว่า ความเห็นขัดแย้งมันมีอยู่ก่อนแล้ว ในสังคมเรามันมีความขัดแย้งอย่างนี้แหละที่เป็นประเด็นอยู่ เพียงแต่ว่ารายการนี้มีการจับคนที่มีความเห็นขัดแย้งกันมานั่งให้เห็นเป็นตัวๆ ว่าคนที่มีความเห็นขัดแย้งมีตัวแทนที่ไหน อย่งไรบ้าง แล้วเหตุผลเป็นอย่างไร ผมคิดว่าเป็นการดีเสียอีก ที่ทำให้ความหลากหลายทางความคิดมันปรากฏที่ชัดเจนขึ้นมา..."

(กฤเทพ ไสภระจ่าง, ร้อยโท. สัมภาษณ์. 7 กุมภาพันธ์ 2539)

นายกมล สันธิ เกษตริน กรรมการร่างกฎหมาย และอดีตรองประธานคณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ ได้ให้ทัศนะของความเป็นผู้ดำเนินรายการว่า

"...ผู้ดำเนินรายการควรมีหน้าที่เพื่อเป็นศูนย์กลางของ การรับข่าวสาร ข้อมูลและความคิดเห็นของเขาเท่านั้น ถ้าหากเห็นว่า ความคิดเห็นของคนที่จะถามหรือที่พูดยังไม่กระจ่าง ก็มีสิทธิ์ที่จะซักถามเพื่อความกระจ่างได้ แต่ไม่ถึงขนาดไปพูดจาในลักษณะถาม เพื่อให้เขาตอบอย่างที่คุณอยากจะได้ยิน หรือไปถามลักษณะคาดคั้น จนทำให้เขารู้สึกว่าถูกกดดันว่า จะต้องตอบอย่างนั้นอย่างนี้ และสิ่งที่ถามก็ควรเพื่อประโยชน์ของผู้ชม ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของผู้จัดรายการเองหรือไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของพรรคพวก..."

(กมล สันธิ เกษตริน สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2539)

นายอายุช ประทีป ณ ถลาง บรรณาธิการหนังสือพิมพ์สยามโพลส์
ได้กล่าวว่า

"...อาจารย์เจิมศักดิ์ ทำหน้าที่คล้าย ๆ พิธีกรในลักษณะที่เป็นผู้สื่อข่าว
มากกว่าเพื่อจะหาคำตอบที่แท้จริงให้กับสังคมให้ได้ ก็พอจะเข้าใจว่าอะไรเป็น
เป้าหมายที่จะสอดแทรกเข้าไปเพื่อให้ได้ความจริงแท้มากที่สุด..."

(อายุช ประทีป ณ ถลาง สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2539)

จากความเห็นในส่วนนี้ สรุปได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านมองว่า ดร.
เจิมศักดิ์ ไม่ได้ดำเนินรายการในลักษณะชั้นนำ หรือต้อนผู้ชม แต่เป็นลักษณะของ
รายการที่ต้องมีการชักใช้เพื่อให้ได้รายละเอียดข้อเท็จจริงมากที่สุด ถ้าจะมีบ้างก็
ไม่ใช่เรื่องเสียหาย และที่สำคัญวิทยากรก็สามารถที่จะไม่ตอบ หรือโต้แย้งพิธีกร
ได้ ถ้าเห็นว่าดำเนินรายการไม่เหมาะสม

ฝ่ายที่สอง มองว่า การดำเนินรายการของพิธีกรมีลักษณะชั้นนำ หรือตั้ง
คำถามในลักษณะดวนหรือบีบบังคับวิทยากร เช่น

พอเอก นฤกุล เศษประดิษฐ์. ประธานคณะที่ปรึกษา บก.ทหาร
สูงสุด ได้กล่าวว่า

"...ทุกๆไปก็ให้ความสนใจและติดตาม แต่หลังจากที่ติดตามมาระยะ
หลังๆนี้ คือการออกโทรทัศน์เป็นการออกทางสื่อได้ชั้นนำได้ง่ายเพราะออกทั้งภาพ
ทั้งเสียง ทั้งนี้ถ้าเกิดผู้จัดรายการเองถ้าวางตัวเป็นกลางจริงๆ ก็จะเป็นไปเรื่อยๆ
ด้วยความเรียบร้อย ไม่ไปชั้นนำไม่อคติ หรืออะไรต่างๆ ระยะเวลาหลังนี้รู้สึกว่าจะไม่

ค่อยเป็นกลางคือจะเอาความคิดของตัวเองเป็นใหญ่ แล้วก็ทำตามจะเป็นลักษณะชั้นนำ มันก็ทำให้เราฟังแล้วมีความรู้สึกว่ามันมองในมุมเดียวไม่ใช่หลายมุมแล้ว..."

(นฤตล เดชประดิษฐ์, พลเอก. สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2539)

นายจาตุรนต์ ฉายแสง โฆษกพรรคความหวังใหม่ ได้กล่าวว่า

"...อาจารย์เจิมศักดิ์ ทำหน้าที่ได้อย่างมีรสนิยม คือมีเทคนิค และมีศิลปะในการตั้งคำถาม แต่บางทีก็มีการตั้งคำถาม ในลักษณะว่า ใช่หรือไม่ใช่ อย่างนั้นใช่ไหม อย่างนี้ใช่ไหม หรือให้ตอบว่า เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย ซึ่งมันค่อนข้างแคบไป และวิเคราะห์วิจารณ์ลำบาก เพราะไม่รู้ความเป็นมา และลึกขึ้น หนาบางแล้วมาควมสรุป ทำให้ผิดทิศผิดทางได้..."

...การตั้งคำถามบางครั้งก็เป็นการตั้งคำถามนำ เพื่อต้องการให้พูด อย่างใดอย่างหนึ่งหรือเป็นคำถามนำที่เป็นการบีบคนตอบมากไป ถ้าคนไม่คิดอะไร ก็ตอบไปตามนั้น อาจทำให้คนฟังเข้าใจผิดไปเลย ฉะนั้น ถ้าคนเขาไม่อยากจะตอบ เขาก็ควรจะได้อิสระในการไม่ตอบคำถามนั้น ๆ ตามที่ผู้ดำเนินรายการ ต้องการให้ตอบ..."

(จาตุรนต์ ฉายแสง สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2539)

นายทองแถม นาถจำนง บรรณาธิการบริหารสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ และหัวหน้ากองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์สยามรัฐ กล่าวว่า

"...การตั้งคำถามของอาจารย์เจิมศักดิ์ มักมี concept (แนวคิด) อยู่ในใจอยู่แล้วว่า จะต้องต้อนให้ไปถึงจุดเป้าที่ประสงค์ ไม่เฉพาะนักการเมือง อย่างคุณบรรหาร หรือเรื่องอะไรก็ตาม ซึ่งผมดูอยู่หลายครั้ง บางทีก็จับเรื่อง

ศาสนาทางบักซ์ได้ ซึ่งมีวิทยากรมาพูดและให้ความเห็น หรือแสดงทัศนคติอะไรต่าง ๆ ปรากฏว่าเขาตอบไปหมด มีแก่งอยู่คนเดียวคือคุณ เจิมศักดิ์ ผมคุณแล้วผมง่วงและรับไม่ค่อยได้..."

(ทองแถม นาถจำนง สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2539)

พศ. สุขุม เฉลยทรัพย์ รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต ได้ให้ความเห็นว่า

"...ลักษณะดำเนินรายการของ อาจารย์เจิมศักดิ์ จะคล้าย ๆ กับคุณ สุทธิชัย หยุ่น สมัยแรกๆ คือนึกถึงความมัน ความสะใจเป็นหลัก แต่ด้วยความสะใจนั้น ในบางครั้งค่อนข้างที่จะมีขอบเขตจำกัด และเมื่อถึงจุดหนึ่งมันจะทนไม่ได้..."

(สุขุม เฉลยทรัพย์ สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2539)

นายพินิจ จารุสมบัติ เลขาธิการพรรคเสรีธรรม ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการดำเนินรายการของอาจารย์เจิมศักดิ์ว่า

"...ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมรายการ หรือผู้ชมรายการแสดงอย่างเต็มที่ ชอบไปสอดแทรก หรือตัดประเด็นต่างๆ ที่เขายังอภิปราย หรือชี้แจงยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งบางทีก็ไปตั้งคำถามว่าใช่หรือไม่ใช่ เพราะบางครั้งมันไม่ใช่เรื่องว่าใช่หรือไม่ใช่ มันต้องอภิปรายกระบวนการความเป็นมาก่อน หลายครั้งก็ยึดเชื่ออะไรโดยที่ไม่ยอมฟังข้อมูล หรือฟังความคิดเห็นจากภายนอก..."

...พิธีกรค่อนข้างจะมีมุมมองมุมเดียว เขาตั้งชื่อรายการว่ามองต่างมุม แต่อาจารย์ก็มองอยู่มุมเดียวเหมือนกัน ทำให้ไม่ค่อยเป็นกลาง บางที่เหมือนจนอยู่ในมุมอับ ทำให้ระยะหลังมีคนปฏิเสธที่จะไปออกรายการ บางที่ผมเองก็ไม่ค่อยอยากไป เพราะอะไรไม่รู้ แต่ตอนหลังมันคุและ ๆ ไปเหมือนกัน...

...ผมว่าพิธีกรต้องใจกว้างจริงๆ การตั้งคำถามต้องมาจากความบริสุทธิ์ใจ ว่าผมคิดอย่างไร เข้าใจอย่างไร และจะถามแบบนี้ อาจารย์เจิมศักดิ์ อาจจะสุดขั้วมากเกินไป ด้านเดียวมากเกินไปและบางที่ ท่านก็เป็นคนเก่งอยู่คนเดียว ซึ่งก็ไม่ว่าถูกหรือผิด..."

(พินิจ จารุสมบัติ สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2539)

นายอลงกรณ์ พลบุตร กรรมการบริหารพรรคประชาธิปัตย์ ได้ให้ความเห็นว่า

"...การซักประเด็นของพิธีกร บางทีก็รุนแรงมากเกินไป จนเหมือนกับละเมิดสิทธิในการที่จะไม่ตอบ ภายใต้บรรยากาศที่ไม่ถูกกดดัน และบางครั้งการซักประเด็นเป็นเหมือนการต้อนให้จนมุม ทำให้ผู้ที่ถูกซัก ซึ่งเป็นวิทยากรนี้ ตกอยู่ในฐานะคล้ายประหนึ่งเป็นจริงเลย ตรงนี้เป็นทางเลือกที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะทุกคนมีสิทธิที่จะไม่ตอบ และการไม่ตอบนั้น จะต้องไม่อยู่ในสถานการณ์ที่ถูกบีบบังคับ..."

...ตรงนั้นต้องการเข้าใจ ต่อหน้ากล้องต่อหน้ามวลชน ทุกคนจะต้องตอบ ไม่มีใครที่จะให้คนเกิดความรู้สึกว่า ไม่มีภูมิความรู้หรือตอบไม่ได้ โดยเฉพาะนักการเมือง เพราะฉะนั้น บางครั้งจะต้องเข้าใจสถานการณ์ และเคารพสิทธิต่อผู้ถูกถามเหมือนกัน เพราะมันไปรอนสิทธิคนอื่น..."

(อลงกรณ์ พลบุตร สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2539)

รศ. ประณต นันทิกุล อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ได้กล่าวว่่า

"...มีอยู่ช่วงหนึ่งที่มีการรณรงค์เรื่องเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ผมมี
ความรู้สึกว่าผู้ดำเนินรายการเริ่มเปลี่ยนจุดยืนของตัวเอง จากผู้ control
(ควบคุม) มามีจุดยืนในเรื่องของการเลือกตั้งผู้ว่าฯ ในจุดหนึ่งของผู้ดำเนินการ
อภิปรายเวทีครั้งใด ก็ต้องหยิบยกประเด็นนี้มาพูดเป็นเดือนเลย ตั้งแต่ประเด็นนี้
ทุกครั้ง..."

...เมื่อจัด ๆ ไป พอเขาว่าคุณเจิมศักดิ์ มีจุดยืนอะไรตรงไหน คนที่มี
จุดยืนต่างไปจากคุณเจิมศักดิ์ เขาเลยไม่กล้ามา และบางครั้งคุณเจิมศักดิ์เชิญคนที่
สมควรจะมา แต่เขาไม่กล้ามา เนื่องจากพิธีกรไม่ให้ความสำคัญเป็นธรรมแก่วิทยากร
เท่าเทียมกัน เช่น ถ้าเห็นว่าคนไหนพูดตรงกับใจพิธีกร พิธีกรก็จะพูดให้ เสริมให้
แต่ถ้าไม่ตรงกับใจก็จะขวาง หรือไม่ก็หยุดให้พูด แล้วชี้ให้คนอื่นพูดต่อ แต่ถ้าถามว่า
คุณเจิมศักดิ์เก่งไหม ก็บอกว่าเขาเก่ง..."

(ประณต นันทิกุล สัมภาษณ์, 29 กุมภาพันธ์ 2539)

ศูนย์วิทยทรัพยากร

นายพอลใจ ชัยะ เวที บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา หนังสือพิมพ์หลักไท
ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเป็นพิธีกรว่า

"...ผู้ดำเนินรายการไม่ใช่เชิญผู้ร่วมรายการมาแล้ว แต่ต้องช่วยเขาให้
โอกาสเขา ไม่ใช่ชักเขาเสียจนแต้ม มันไม่ถูกต้อง พิธีกรต้องไม่ก่อบมด้อย
ให้กับวิทยากร เวลาสนทนากัน จะต้องเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดเห็นใน
แง่มุมมองของเขา ซึ่งอาจมาจากความรู้และประสบการณ์ของเขา ถ้าผู้ดำเนินราย

การล้มตัว คิดว่าตัวเองประสบความสำเร็จ ปัญหาที่จะเกิด..."

(พอใจ ชัยะเวฬุสัมภรณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2539)

คุณศิริพันธ์ (นามแฝง) เจ้าหน้าที่ค่านประชาสัมพันธ์ฝ่ายผู้บริหาร
สถานีวิทย์โทรทัศนังกองทัพบก ช่อง 5 ได้กล่าวว่า

"...การดำเนินรายการแบบนี้ อาจให้ความสนุก ความสะใจ มีอรรถ
รส แต่ถ้าอยากให้เพลากการชี้แนะแก่เยาวชนยุคใหม่ การสร้างอรรถรส ก็ต้องมีเหตุ
ผลด้วย ไม่ใช่กระตุ้นแต่ปัญหาแล้วเกิดมีอบเกิดอะไรขึ้นมา..."

...อย่างช่องทหาร ก็ไม่ยอมมีรายการแบบนี้ เพราะรู้สึกล่อแหลม
และเราก็มีความเป็นกลาง รายการเราจะไม่มีรสชาติ หรือว่า ไม่ทำร้ายใคร
รวมทั้งบุคคลที่สาม ซึ่งเขาไม่มีโอกาสตอบโต้..."

[ศิริพันธ์ (นามแฝง) สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2539]

นายเสนาะ เทียนทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ได้ให้
สัมภาษณ์ทางหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการดำเนินรายการของพิธีกรว่า

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

"...ขอพูดตรงไปตรงมาว่า รายการมองต่างมุมในระยะแรกๆ ก็
เป็นรายการที่ดีแต่มาภายหลังกลายเป็นการตั้งประเด็น เพื่อที่จะทำลายบุคคลใด
บุคคลหนึ่ง มีการถ่มน้ำ พูดกระแทะกระแทนที่มตำความรู้สึกของผู้อื่น แม้แต่การ
เป็นสมาชิกรัฐสภา หากมีการอภิปรายพาดพิงถึงบุคคลที่สาม ก็ยังไม่มีความหมายคัม
ครองอาจถูกฟ้องร้องได้ แต่รายการมองต่างมุม เมื่อมีการพุดพาดพิงถึงบุคคลที่สาม
ด้วยการกล่าวหา หรือที่มตำความรู้สึกของเขา คิดว่าเรื่องนี้ไม่ธรรมดา..."

... เป็นรายการที่ดี ถ้าออกมาพูดเรื่องบ้านเรื่องเมืองการ บริหาร ประเทศชาติ แต่ลักษณะการถามว่า แล้วไปขุดคุ้ยเรื่องส่วนตัว แล้วบุคคลนั้นไม่มีสิทธิโต้ตอบหรือชี้แจงได้ อย่าลืมว่าเป็นการออกรายการไปทั่วประเทศ สมัยที่เป็นฝ่ายค้าน โคนรายการนี้เข้ามาตลอด พอมาเป็นรัฐบาล ก็ไม่อยากจะไปขำใคร ผมไม่ค่อยขำขำ แต่มาเล่นกันมากเกินไป ถ้าหากมาถามผม ผมก็ตอบอย่าง เป็นกลางว่า เป็นเรื่องวิครอนสิทธิเสรีภาพผู้อื่นโดยไม่ชอบธรรม..."

(ไทยไฟแนนเชียล : ประจำวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2539, หน้า 11)

พล เอกวิโรจน์ แสงสนิท ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ได้แสดงความเห็น ทางหนังสือพิมพ์ต่อรายการมองต่างมุมว่า

"... เป็นรายการที่มองแต่มุมโจมตีเท่านั้น ผู้จัดรายการคงไม่คิดจะ เปลี่ยนรูปแบบ"

... ถ้ามีการทะเลาะกันของคนสองฝ่าย คนที่เป็นกรรมการตรงกลาง จะต้องไม่มีอคติ ไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง ไม่ขึ้นำ หากเป็นการขึ้นำอย่างที่เป็นอยู่ จะไม่ดีประชาชนไม่ได้ประโยชน์

... แต่เขาเล่นไปขึ้นำให้ค่าคนนั้นคนนี้ คนอื่นเขาก็แยะ คนที่เป็นข้าราชการ เราต้องเห็นใจ เพราะมีวินัยบังคับอยู่..."

(สยามโพสต์ และข่าวสด : ประจำวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2539 หน้า 14)

นายวิทยา เศรษฐวงษ์ ได้เขียนบทความในคอลัมน์ หน้าต่างความคิด ทางหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ โดยให้ความเห็นว่า

"...ถึงแม้อาจารย์ เจิมศักดิ์ จะออกลูกสำเอียงบ้าง บางครั้งก็ไล่ต้อนผู้ร่วมรายการให้เข้ามาที่ตัวเองต้องการมากไป หลากๆ ครั้งก็คล้ายกับไม่ให้เกียรติผู้เข้าให้ร่วมรายการด้วยวิธีต่าง ๆ นานา เช่น พุดตัดบทเฉย ๆ เป็นต้น..."

(กรุงเทพฯ : ประจำวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2539, หน้า 2)

ทหารเก่า (นามแฝง) ได้เขียนบทความในคอลัมน์ "ที่เล่นที่จริง" ทางหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทองที่เป็นพิธีกรว่า

"...เพราะท่านอาจารย์ ท่านแสดงบทบาทของการเป็นอาจารย์ นักวิชาการมากเกินไปคือ แสดงตัวให้ปรากฏ เป็นความหมายว่า มีความรู้สูงและลึกซึ้งยิ่งกว่าผู้ที่ได้รับเชิญมาออกรายการ ซึ่งการแสดงออกนั้น แสดงออกทั้งกิริยาด้วยสีหน้าท่าทีกิริยา และด้วยสายตา ประกอบวาจาที่พูดออกมา ในลักษณะเยาะเย้ยถากถาง กระแนะกระแหน..."

(สยามรัฐ : ประจำวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2539, หน้า 7)

ปรีช ชเลบุญ ได้เขียนบทความในคอลัมน์ "วงนอกวงใน" ทางหนังสือพิมพ์มติชน ได้ให้ทัศนะการดำเนินรายการของดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทองว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"...ผมติดตามรายการของ อ.เจิมศักดิ์ ในมองต่างมุม แบบสบาย ๆ ไม่ใช่เรียสหรือขาดไม่ได้ เพราะต้องยอมรับความจริงว่า เป็นรายการที่ส่วนใหญ่เน้นแต่ "เกิด" จน "ดับ" วันนี้ออกจะเป็นรายการ "นักสู้ปากกล้า" เพราะมักวิพากษ์วิจารณ์ประณาม ฯลฯ รัฐบาลอย่างหนักแทบทุกรัฐบาล..."

อาจารย์เจิมศักดิ์ ตกที่นั่งลำบากตรงที่แก่เป็นคนตรง ชอบใช้ปากจัด
 จ้านจีจนคน "ฉลาดน้อย" ไม่มีทางถอย หรือถอยก็ตกลงคลองแต่คน "ฉลาดใช้"
 กลับใช้จุดจีตรงของ อ.เจิมศักดิ์ เป็นเกมส์เสริมบารมีความสามารถไปได้หลายคน
 ทั้งที่บางคนไม่รู้เรื่องที่ถูกถาม แต่ตอบแบบ "ผู้รู้"...

...ตรงนี้เป็นจุดอ่อน จึงทำให้รายการ "มองต่างมุม" กลายเป็นเวที
 ระบายความในใจ ตำหนิดำทอย่ายผู้บริหาร หรือรัฐบาลกันอยากสนุกสนาน จึงด้อย
 ลงในแง่เสนอทางออกในเชิงสร้างสรรค์..."

(มติชน : ประจำวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2539, หน้า 21)

จากความเห็นของฝ่ายที่สอง สรุปได้ว่า พิธีกรดำเนินรายการขึ้นมา
 เกินไป บางครั้งพยายามซักถามในลักษณะที่ล้วงลึก หรือบีบบังคับ เพื่อให้วิทยากร
 ตอบ จนถึงการที่จะให้ได้คำตอบว่า เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย เป็นต้น และ
 บางครั้งเมื่อวิทยากรตอบคำถามไม่ได้ หรือไม่คืนก็ทำให้ภาพพจน์ของวิท
 ทยากรออกมาไม่ดีในสายตาประชาชน มีผลทำให้วิทยากรไม่ยอมมาออกรายการอีก

จากตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้นำมาจากการสัมภาษณ์เป็นบุคคล และการเสนอ
 ข่าวดังหนังสือพิมพ์ แสดงให้เห็นว่า พิธีกรดำเนินรายการ คือ ดร.เจิมศักดิ์
 ปิ่นทอง ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงการดำเนินรายการไปค่อนข้างมาก ซึ่งจากการ
 ให้สัมภาษณ์ทางหนังสือพิมพ์ของนายเสนาะ เทียนทอง ว่า ในระยะแรก ๆ เป็น
 รายการที่ดี แต่ภายหลังได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่น่าชื่นชมนัก ซึ่งสามารถสรุป
 ได้ดังนี้

1) ชอบตั้งคำถามแบบขึ้นำ เพื่อนำไปสู่คำตอบที่ตัวเองต้องการ ซึ่ง
 ได้มีการตั้งไว้อยู่ในใจแล้ว

2) มีการชักประเด็นที่มีลักษณะรุนแรงเกินไป จนบางครั้งเหมือนกับเป็นการไม่ให้เกียรติวิทยากรที่มาร่วมรายการ รวมทั้งการรวบรัด ตัดประเด็น เพื่อให้ได้คำตอบว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย และใช่หรือไม่ใช่

3) มักจะมีการดำเนินรายการ ให้มีการแสดงออกอย่างมีรสนชาติ คู้เตีอด เผ็ดมัน และบางครั้งก็มีลักษณะล้อแหลม ที่ค่อนข้างจะพาดพิงไปยังบุคคล ที่สาม ซึ่งเขาไม่มีโอกาสตอบโต้

4) มีการซักถามในลักษณะที่พยายามต้อนเข้ามุม หรือเปรียบเสมือน วิทยากรตกเป็นจำเลยของพิธีกร จนทำให้ถูกมองว่าพิธีกรเด่นอยู่คนเดียวเหล่านี้ เป็นต้น

นอกจากนี้ จากการศึกษารายการมองต่างมุม ผู้วิจัยพบว่า ในเรื่องของ ความเป็นกลางนี้ ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์และมุ่งความสำคัญไปที่พิธีกร เช่นเดียวกัน ฉะนั้นเมื่อพูดถึงความเป็นกลางแล้ว ก็ต้องมองย้อนไปถึงสาเหตุและที่มาว่า ลักษณะ ของความไม่เป็นกลางนั้นเป็นอย่างไร ซึ่งในที่นี้สามารถประมวลได้ว่า มีสาเหตุ มาจาก การพูดซ้ำๆ การไม่ให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็น การรุกเร้าจับประเด็น หรือตัดบทวิทยากรในเวลาที่ไม่สมควร เป็นต้น ซึ่งได้มีการ กล่าวและยกตัวอย่างมาก่อนหน้านี้บ้างแล้ว

แต่อย่างไรก็ตาม ในเรื่องของความเป็นกลางนี้ ได้มีผู้แสดงความคิดเห็น แตกต่างออกเป็น 2 ฝ่าย ผู้วิจัยจึงได้นำมาแยกเสนอ เพื่อให้มองเห็นภาพได้ ชัดเจนยิ่งขึ้น ว่าแต่ละฝ่ายมีความเห็นเรื่องความเป็นกลางของ ดร. เจิมศักดิ์ อย่างไร มีความจำเป็นหรือไม่ที่พิธีกรดำเนินรายการจะต้องวางตัวเป็นกลาง ถ้า ไม่วางตัวเป็นกลางจะมีอะไรที่กระทบหรือก่อให้เกิดผลเสียหาย ต่อการนำเสนอ รายการนี้หรือไม่

ฝ่ายที่มองว่า ความเป็นกลางเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น แต่ในขณะที่เดียวกัน ก็เห็นว่า ดร.เจิมศักดิ์ วางตัวเป็นกลางคืออยู่แล้วนั้น โดยมองว่าดร.เจิมศักดิ์ เป็นผู้มีความสามารถและรอบรู้ในเรื่องต่างๆ ดี รู้ว่าอะไรควรไม่ควร มีไหวพริบ ปฏิภาณดี ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่ดี และมีส่วนที่จะส่งให้การดำเนินรายการของ ดร.เจิมศักดิ์ ดีไปด้วย จึงมองว่าเรื่องเหล่านี้สำคัญกว่าจึงทำให้คนกลุ่มนี้ไม่ให้ความสำคัญในเรื่องของความเป็นกลางมากนัก และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ คนกลุ่มนี้มองว่า พื้นฐานจิตใจของมนุษย์ทั่วไป ไม่มีใครที่จะวางตัวเป็นกลางได้อย่างแท้จริง เพราะมนุษย์ยังมีกิเลส มีความโลภ โกรธ หลง

ฉะนั้น ทุกคนมีสิทธิที่จะชอบหรือไม่ชอบใครก็ได้ และไม่สนใจด้วยว่าใครจะเป็นอะไร ขอให้ทำให้หน้าที่ตรงนั้นให้ดีที่สุด เหมาะสมที่สุดก็เพียงพอแล้ว ความเป็นกลางไม่สำคัญ และยังเป็นการแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องการเมืองด้วยแล้ว การวางตัวเป็นกลางย่อมเป็นไปได้ยาก เพราะจิตสำนึกของมนุษย์รู้ดี อะไรดี อะไรเลว อะไรถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง เหล่านี้เป็นต้น

ตัวอย่างของผู้มีความเห็นดังกล่าวเช่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร

นายชวน หลีกภัย อธิการบดีมหาวิทยาลัย ได้ให้ความเห็นว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"ผมคิดว่าในส่วนตัว อ.เจิมศักดิ์ ก็ดี ถ้าพูดถึงว่าเป็นกลางหรือไม่ เป็นกลางเท่าที่ได้สัมผัส ก็ไม่ได้มีปัญหาเรื่องความเป็นกลาง แต่ว่าท่านก็เป็นผู้รู้ คนหนึ่ง ฉะนั้น จึงอดไม่ได้ที่จะแสดงความคิดเห็นหรือแสดงความรู้เห็น คำถามอาจจะ เป็นไปตามที่ท่านมีความรู้สึกได้ แต่ไม่ใช่เจตนาที่จะไม่เป็นกลาง..."

... เรื่องของเจตนาที่จะให้วิทยากรหรือผู้พูดอับอายขายหน้า ผมเข้าใจว่า คงไม่มี แต่อาจต้องการให้ผู้พูด ตอบคำถามให้ชัดเจนเพื่อจะได้ผูกมัดผู้ฟังไปเลย (ชวน หลีกภัย สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2539)

นายอนันต์ อนันตกุล ประธานกรรมการ บริษัท ชีส์ก้า จำกัด
กล่าวเรื่องความเป็นกลางว่า

"... อาจารย์เจิมศักดิ์ เป็นคนมีความรู้ มีความตั้งใจสูง เป็นคนหาได้ยาก เป็นคนมีความพยายามพากเพียรจัด ผมเคยไปร่วมรายการกับอาจารย์ fair (ดี) ฉะนั้น เท่าที่ผมดูรายการผมยังไม่พบว่า อาจารย์เจิมศักดิ์ไปแสดงความไม่เป็นกลางที่ใด..."

... ใครจะพูดอะไรก็พูดไปเขาไม่ว่า บางทีพูดไปถึงจุดหนึ่ง พิธีกรเขาก็ตัดบทไปด้วยซ้ำ เปลี่ยนเป็นเรื่องอื่นไป... แต่คนอาจจะขังใจอาจารย์เจิมศักดิ์นิดหนึ่ง ก็คือ อาจารย์เจิมศักดิ์อาจมีท่าทีเป็นครูไปหน่อย...
(อนันต์ อนันตกุล. สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2539)

นายจาตุรนต์ ฉายแสง โฆษกพรรคความหวังใหม่ กล่าวว่า

"... เรื่องความเป็นกลาง สำหรับผมไม่ได้แสวงหาความเป็นกลางมากมาย อาจารย์เจิมศักดิ์ฯ จะมีความคิดอะไร ก็อยากจะเอาความคิดนั้นมาให้คนได้พูดออกมา หรือต้องการให้คนได้ความคิดเห็นที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งอาจารย์อาจใช้ความเป็นผู้ดำเนินรายการ ต้องการให้วิทยากรที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยตอบโต้กัน เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจน และรายการนี้ก็ต้องการความชัดเจนและตรงประเด็นมาก ๆ..."
(จาตุรนต์ ฉายแสง สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2539)

นายวันชัย วงศ์มีชัย บรรณาธิการ หนังสือพิมพ์แนวหน้า กล่าวว่า

"...มันเป็นเรื่องที่น่าพิศวงกว่า การที่วัดความเป็นกลาง เราจะใช้อะไรเป็นตัววัดเพราะ บางครั้งพิธีกรในลักษณะนี้หลาย ๆ คน เขาก็มักตั้งคำถามกับคนที่มาร่วมรายการ ว่าจะ เป็นฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด โดยพยายามที่จะชวนให้เข้าไปในจุด ที่คนสนใจอยาก จะ รื้อออกมาให้ได้ อย่างเช่น กรณีคุณชวน สิ่งที่จะพูดแน่นอนคงไม่เหมือนกับที่จะถาม คุณบรรหาร เพราะว่าสองคนนี้มีเงื่อนไขที่ประชาชนสนใจแตกต่างกัน คนที่ทำสื่อ ไม่ว่าจะ เป็นสื่อหนังสือพิมพ์ หรือสื่ออะไรก็ตาม ต้องการความหลากหลาย และทุก มุมมอง แต่บางครั้งเราไม่สามารถทำอะไรกับสื่อมันได้ เพราะมีข้อจำกัดหลายๆ อย่าง เช่น ข้อจำกัดเรื่องเวลา เป็นต้น อย่างกรณีที่ผมทำหนังสือพิมพ์ ผมก็ อยากได้ความเห็นในมุมมองของนักการเมืองทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน..."

(วันชัย วงศ์มีชัย สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2539)

นายอัชฌา สุวรรณปากแพรง หัวหน้าฝ่ายข่าว สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. กล่าวว่า

"...บางครั้งที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า พิธีกรขึ้นำ ซึ่งมองว่า บางครั้ง เราจำเป็นต้องขึ้นำ จำเป็นต้องตะล่อมเข้ามาให้อยู่ในแนวของรายการถ้าหากเปิด ประเด็นกว้างไปมาก รายการก็ไม่ได้ซึ่งสรุป และไม่รู้ว่าจะมาพูดกันเรื่องอะไร มันกว้างเกินไป พิธีกรอาจต้องมีความเด็ดขาด และบางครั้งก็คงมีการตัดบทบ้าง ผมเห็นว่าอาจารย์เจิมศักดิ์ จัดรายการได้ดีในบางส่วน แต่การตั้งคำถามมันอาจจะ เป็นการขึ้นำ แต่จริง ๆ แล้ว ผมว่าอาจารย์ไม่ต้องการอย่างนั้นเพียงแต่ต้องการ control (ควบคุม) รายการมากกว่า..."

(อัชฌา สุวรรณปากแพรง สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2539)

สำหรับฝ่ายที่ให้ความสำคัญกับความเป็นกลาง ก็มีความเห็นและทัศนคติแตกต่างไปอีกแบบหนึ่ง กลุ่มคนเหล่านี้มองว่า การวางตัวเป็นกลางของพิธีกรผู้ดำเนินรายการเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะรายการประเภทสนทนา และยิ่งเป็นการสนทนาที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองด้วยแล้ว พิธีกรจะต้องทำหน้าที่ด้านความเป็นกลางให้มากที่สุด เพราะผลที่ออกม่อมก่อกำให้เกิดผลได้เปรียบเสียเปรียบได้ จึงต้องให้ความสำคัญเท่าเทียมกันทั้งสองฝ่าย และถ้าจะพูดถึงจรรยาบรรณของความเป็นสื่อมวลชนด้วยแล้ว ยิ่งจะต้องวางตัวเป็นกลางให้มากที่สุด เพราะหากการแสดงความคิดเห็นที่ออกมา มีผลมาจากการขาดความบริสุทธิ์ ยุติธรรมแล้ว ผลร้ายก็อาจไปตกกับประชาชนผู้รับข่าวสาร

นายปิยะธู วัชรภรณ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์กล่าวว่า

"... เราจะต้องรู้ว่า สื่อนั้นเป็นของใคร แล้วใครมีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับตัว ถ้าสามารถทำให้ประชาชนได้เข้าใจว่า สื่อนี้มีความเกี่ยวข้องกับใครแล้ว จะทำให้น้ำหนักของการตัดสินใจของผู้ชม สามารถจะเข้าใจเหตุผลได้ ในฐานะที่เป็นสื่อของรัฐ ย่อมมีน้ำหนักกว่าสื่อของเอกชน เพราะว่ารัฐนี้เป็นเรื่องของคนที่เป็กลาง และก็มีคุณสมบัติในแง่ของความน่าเชื่อถือ ได้มากกว่าสื่อเอกชน ถ้าหากว่าคนที่มาอาศัยความเป็นกลางในเครื่องมือเครื่องใช้ของรัฐ แต่ที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่เป็นกลางแล้ว ก็จะทำให้คุลย์ดวงที่สื่อของรัฐจะทำหน้าที่เบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริง ฉะนั้น ไม่ว่าจะอะไรก็ตามพิธีกรจะต้องเป็นกลาง การแข่งขันกีฬาใดถ้ากรรมการไม่เป็นกลาง ก็เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบ แล้วผลแพ้ชนะที่ออกมาจะถือได้อย่างไรว่าเป็นชัยชนะที่สะอาดบริสุทธิ์และถูกต้อง..."

(ปิยะธู วัชรภรณ์ สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2539)

รศ.นภาพร อัจฉริยกุล อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช กล่าวว่

"...พิธีกรในความเห็นของตัวเอง ควรจะต้องมีจริยธรรมของความเป็น
พิธีกรรู้มารยาทในการดำเนินรายการ พิธีกรของรายการต้องไม่ทำเป็นตัวเด่น
วิทยากรที่รับเชิญต่างหากที่เราต้องยกให้เขาเป็นคาราชของรายการ อาจารย์
เจิมศักดิ์ มีความมั่นใจในตัวเองมากเกินไป และอาจจะหลงตัวเอง จนลืมนึกถึง
จรรยาบรรณของผู้ดำเนินรายการ ทำให้รายการแรงแรงมากเกินไปในที่สุดแทนที่จะเป็น
เพียงตัวเชื่อมกลับเป็นตัวนำ ชี้นำ เพราะพิธีกรไม่ควรถามคำถามหรือซักใช้ในลักษณะ
ชี้นำ ซึ่งจะทำให้เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไปหรือจูงความคิดเห็นของคนให้มีความรู้สึก
ในทางลบ...วิธีการนำเสนอของอาจารย์เจิมศักดิ์ วิธีการตั้งกระทู้ ชี้นำในประเด็น
นั้นประเด็นนี้มีส่วนทำให้รายการดัง ที่นี้เราต้องแยกเป็น 2 อย่าง คือ เราจะดูแบบ
ผู้ชมธรรมดา แล้ววิจารณ์กันดูเพื่อให้เกิดความสะใจ แล้วถามว่าดีมั๊ย สะใจมั๊ย...

...ในกรณีถ้าจะถามในเชิงวิชาการว่า การที่รายการนี้ออกมาในรูปแบบ
นี้เราจะเอาความดังหรือความถูกต้องในทางวิชาชีพ สำหรับตัวเองตอบได้เลยว่า
ไม่ยอมรับการดำเนินรายการแบบนี้ และคงจะไปบอกลูกศิษย์ว่า ไม่ให้ทำรายการ
แบบอาจารย์เจิมศักดิ์ เพราะทำตัวเองเหมือนเป็นคาราชของรายการ และบาง
ครั้งก็ไม่ยกย่องให้เกียรติวิทยากรที่เชิญมา ให้เหมือนกับเขาเป็นคาราชของรายการ"
(นภาพร อัจฉริยกุล สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2539)

คุณประทีป อึ้งทรงธรรม ฮาตะ ประธานมูลนิธิดวงประทีป
กล่าวถึงอาจารย์เจิมศักดิ์ และการดำเนินรายการว่า

"...อาจารย์เจิมศักดิ์ เป็นคนฉลาด และเป็นคนที่ ใช้คำพูดที่สรุปใจความง่ายและจี๋ประเด็น รู้สึกชื่นชอบในเรื่องไหวพริบปฏิภาณและการใช้ภาษา แต่บางครั้งอาจารย์เอียงกระเท่เร่งจนน่าเกลียดช่วงคุณอำนวย และคุณชวนก็ดี ก่อนข้างจะไม่เอียงกระเท่เร็วมาก ในยุคคุณบรรหาร เอียงมากไป ตรงที่ว่า ก่อนข้างจะเป็นการเปรียบเทียบให้ดูว่าทางฝ่ายรัฐบาลแย่มากๆ ก่อนข้างชัดเจน ซึ่งเห็นได้จากหลายกรณี...เดี๋ยวนี้สังคมมันเปลี่ยนไปแล้ว บางทีไอ้คำว่า กลางมันไม่มี แต่มันจะทำให้เรารู้สึกว่าคุณอย่าไปเอียงจนกระทั่งคุณขาดจริยธรรม สังคมเขาจับได้ว่าคุณเข้าข้างอีกฝ่ายหนึ่ง จนคุณลืมมองของฝ่ายที่คุณไปอยู่ตรงนั้น ซึ่งสังคมเขาจับไม่ได้ ตรงนี้หากว่าพิธีกรพูดทั้งส่วนดีส่วนเสียอย่างเท่า ๆ กัน ก็ไม่มีคนเชื่อว่า..."

(ประทีป อึ้งทรงธรรม ฮาตะ. สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2539)

นายจักรภพ เทัญแจ พิธีกรรายการ "เหตุบ้านการเมือง" ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินรายการของทั้ง 3 พิธีกร ไว้ว่า

"ดร. เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง เป็นคนที่มีพื้นฐานด้านเศรษฐศาสตร์ชาวบ้าน เพราะฉะนั้น อาจารย์จะมีความรู้สึกในใจว่าตนเองเป็นปากเสียงของคนกลุ่มใหญ่ที่สุดในสังคม คำว่าเศรษฐศาสตร์ชาวบ้าน ไม่ใช่เฉพาะเศรษฐศาสตร์จุลภาค แต่หมายถึงเศรษฐศาสตร์ที่ปกป้องผลประโยชน์ของคนระดับที่ปกป้องตัวเองไม่ได้..."

...ผมเคยสังเกตจากข้อเขียนของ อาจารย์เจิมศักดิ์ กิติ หรือจากประสบการณ์ส่วนตัว อาจารย์เจิมศักดิ์ เป็นคนที่มีอุดมการณ์ เป็นคนที่มีข้อมูล และมีความเชื่อมั่นว่าโครงสร้างของสังคมไทยในชนบทเอาเปรียบชนชั้นล่าง และอาจารย์ไม่มีผลประโยชน์หนุนหลัง ซึ่งมองเห็นว่าอาจารย์มีความจริงใจ ขณะ

เดียวกันความจริงใจของนักวิชาการ ไม่ได้ให้ทัศนคติที่ถูกต้องเสมอไป...

...ผมว่าสไตล์ ของอาจารย์เจิมศักดิ์ เป็นคนที่มีอคติอยู่ในใจ แต่เป็นอคติที่บริสุทธิ์ คืออคติที่เชื่อว่าคนในระดับชั้นปกครอง เป็นชั้นปกครองที่แสวงหาความมั่นคงของตัวเองด้วยการทำให้ตัวเองร่ำรวยอยู่เรื่อย ๆ...

...เมื่ออาจารย์กระโดดเข้ามาทำงานด้านสื่อ อาจารย์จะพกอคติตรงนี้เข้ามาด้วย อาจารย์รู้สึกว่ามันต้องปล่อยให้คนกลุ่มใหญ่ที่สุดที่ถูกเอาเปรียบมีเวที แต่แน่นอนไม่มีใครเป็นกลาง 100% ถ้า อาจารย์เจิมศักดิ์ มีอย่างนั้นอยู่ในใจ แต่ผมเชื่อว่า มี อาจารย์ก็ต้องปล่อยคำถามให้กับคนละกลุ่มใหญ่มากกว่าคนอื่น และชนชั้นปกครองจะเป็นในรูปของนักการเมือง ซึ่งเป็นชนชั้นปกครองกลุ่มใหญ่ อาจารย์จึงรู้สึกว่าเป็นจำเลยของอาจารย์ แต่ตัวอาจารย์ในที่นี้ คือตัวแทนของคนกลุ่มใหญ่ฉะนั้น อาจารย์จะให้ความเห็นในเชิงที่ว่าทำไมรัฐบาลถึงทำอย่างนั้น ทำไมรัฐบาลถึงทำอย่างนี้...

...รูปแบบคำถามก็คือ ใครก็ตามที่เป็นชนชั้นปกครอง จะถูกถามแบบจำเลยทั้งนั้น โดยมีอาจารย์ทำหน้าที่ซักค้านในนามชาวบ้าน แต่ผมเชื่อว่าอาจารย์จริงใจ...

...ผมไม่เชื่อเลยว่า อาจารย์มีความเป็นกลางตั้งแต่ต้น แต่เป็นกลางตรงนั้นมันเพื่อใคร ถ้าจะเอียงจะเอียงเพื่อใคร ผมเองอยู่ในวงการนี้เหมือนกัน อย่างรายการตาคุณหญิง ของช่อง 11 ซึ่งผมทำอยู่ ผมยอมรับว่าบางครั้งมันเป็นกลางลำบาก คำว่าเป็นกลางของผม ก็คือ เอาคนมากกลุ่มที่สุ่มมานั่งในรายการของผม สมมติว่าเกิดมีหัวข้อเรื่องการค้าเสรี ผมก็ต้องมีคนที่จะเห็นด้วยและไม่

เห็นด้วยกับการค้าเสรีมา แล้วมีนักวิชาการที่เคยทำการวิจัยเรื่องนี้มาด้วยใน
ฐานะกลุ่มที่ 3 ที่ถือว่าเป็นกลาง นั่นคือความเป็นกลางที่สุดเท่าที่ผมทำได้ และผม
จะป้อนคำถามเท่า ๆ กัน ให้แต่ละคนมีโอกาสตอบเท่าเทียมกัน บางคำถามเป็น
กลางมีประโยชน์ในแง่จัดรายการ แต่ไม่มีประโยชน์ในการแก้ปัญหาสังคม...

... จุดบกพร่องที่เห็นชัดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ก่อนที่จะสรุปความอคติของ
ตัวเองหรือจรรยาที่ตัวเองเชื่อ อาจารย์บางครั้งไม่ให้โอกาสคนที่ตอบจากแง่มุมที่ตัวเอง
ไม่เห็นด้วยมากเพียงพอ การออกรายการมองต่างมุมไม่ใช่ไปเที่ยวหรือไปดูหนัง
มันมีความตื่นเต้น มีความเครียด หรือไม่ก็ประหม่า ทำให้ไม่เป็นตัวของตัวเอง
ข้างนอกอาจพูดดี พอเข้ารายการแล้วนั่งนิ่ง ยิงมาเจอความกดดันที่พิธีกรคาดคั้น
เอาคำตอบ ก็ยิ่งแย่ ซึ่งผมเห็นว่าไม่ยุติธรรมต่อแขกของรายการ ฉะนั้นข้อบกพร่อง
หนึ่งของอาจารย์ก็คือ อาจารย์ยังมีความอคติทนน้อยเกินไป เมื่อฟังความเห็นที่
แตกต่างจากอาจารย์..."

นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ "อาจารย์จะเน้นเรื่องอุดมการณ์มากกว่า
บางครั้งอาจารย์อภิสิทธิ์ ไม่ได้เน้นข้อมูลว่าถูกหรือไม่ถูก อาจารย์จะบอกว่าแล้ว
มันเหมาะหรือเปล่าที่จะไปทำอย่างนั้น และควรทำหรือเปล่า ซึ่งคำถามเหล่านี้
ควรหรือไม่ ดีหรือไม่เหมาะสมหรือเปล่า มันย้อนกันไปถึงอุดมการณ์ ถึง
สปิริต และถึงความนึกคิดในใจ..."

นายไมตรี อังภากรณ์ "เป็นคนเน้นข้อมูลเป็นหลัก เวลาสัมภาษณ์ หรือ
ว่าคาดคั้นก็ตาม ต้องการจะได้ข้อมูล และขณะเดียวกัน เมื่อข้อมูลนั้นเกิดความ
ขัดแย้งกัน คุณไมตรีก็จะโยนกลับมาให้ผู้ชมตัดสินใจว่า ข้อมูลผมเป็นอย่างไร ข้อมูล
ท่านรัฐมนตรีเป็นอย่างไร แล้วผู้ชมจะว่าอย่างไร ซึ่งพอมาถึงอายุขนาดอาจารย์
ไมตรี คงไม่ถามว่าที่พูดมามีอคติ หรือจริงใจหรือเปล่า เพราะอาจทักท้วงว่าไม่

จริงใจ แต่คนต้องตอบมาให้ตรงข้อมูลก็แล้วกัน"

(จักรภพ เพ็ญแข สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2539)

ผลจากการวิเคราะห์ เนื้อหาจากเทปโทรทัศน์และจากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า การดำเนินรายการของ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ในช่วงระยะแรก ๆ ยังวางตัวได้เหมาะสม ไม่มีลักษณะเอนเอียง ให้ความสำคัญแก่ทุกฝ่ายเท่าเทียมกัน การชี้แนะ หรือจี้ประเด็นยังไม่เด่นชัด คุณเป็นเทคนิคเฉพาะตัวมากกว่า แต่เมื่อเนื้อหาเริ่มเข้มข้นขึ้น การวิพากษ์วิจารณ์และการแสดงความคิดเห็นหลาย ๆ ครั้งที่มองคุณแล้วมีความรุนแรงขึ้น รวมทั้งการตั้งคำถามต่าง ๆ เริ่มดุเดือดและมีการคาดคั้นเพื่อให้ได้คำตอบ มีการหยั่งคำถามหรือชักใช้เงาะลึกมากยิ่งขึ้น จนบางครั้งวิทยากรปฏิเสธที่จะตอบ หรือมีการตอบโต้กัน การเปิดโอกาสให้วิทยากรแสดงความคิดเห็นหรือตอบไม่ค่อยเท่าเทียมกัน มากบ้างน้อยบ้าง บางครั้งวิทยากรมีความรู้สึกเหมือนถูกต้อนหรือถูกชักมากจนเสียน้ำ ทำให้มีผลต่อการเชิญวิทยากรในเวลาต่อมา

สำหรับในเรื่องของการวางตัวเป็นกลางของพิธีกรดำเนินรายการนั้นก็ได้อธิบายไปแล้วว่า มีผู้ให้ความเห็นแยกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่มองว่า ดร.เจิมศักดิ์ วางตัวเป็นกลางดีอยู่แล้ว แต่ขณะเดียวกัน ก็มองว่าเรื่องของความเป็นกลางเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เพราะเห็นว่า พิธีกรเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษ กล่าวคือเป็นผู้มีบุคลิกส่วนตัว ความรู้สูง มีปัญญาเฉลียวฉลาดและเป็นคนเก่ง เป็นผู้ที่มีไหวพริบ ปฏิภาณดีมาก ซึ่งหาได้ยากจากพิธีกรทั่วไป นอกจากนี้ ก็ยังเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม กล้าแสดงออก อีกทั้ง ยังมีเทคนิค และวาทศิลป์ในการดำเนินรายการเป็นที่น่าสนใจยิ่ง เหล่านี้ เป็นต้น

สำหรับตัวพิธีกร คือ ดร. เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง นั้น เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถจะขอสัมภาษณ์ได้ แต่ผู้วิจัย ก็ได้้นำคำชี้แจงของอาจารย์ ซึ่งได้มาจากการไปร่วมงานของคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2539 ซึ่งได้เปิดประชาพิจารณ์ เรื่อง การปฏิรูปสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 และตอนหนึ่ง อ. เจิมศักดิ์ ได้พูดถึงการดำเนินรายการมองต่างมุมว่า

"...ผมไม่เคยบังอาจบอกให้ใครพูดอะไร หรือไม่เคยบอกว่าไม่ให้เขาพูดอะไร ถ้าเขามีความเห็นเหมือนกัน หรือต่างกัน ผมคิดว่าขึ้นอยู่กับตัวเขาเอง ผมเคารพในวิจารณญาณของผู้ที่มาร่วมรายการ รายการนี้ไม่ใช่รายการเกมส์โชว์ ที่เมื่อมีคนพูดบอก แล้วเราจะต้องหาใครที่มาค้าน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ถ้าสถานการณ์นั้นเป็นรัฐบาลที่ทำได้มาก ๆ คนเขาก็ชมเชยเหมือนกันหมด แต่ถ้าทำเลว คนเขาก็มองต่างกับรัฐบาลทั้งหมด ผมจึงไม่สามารถเลือกให้ใครมาพูดเหมือนกันหรือต่างมุมกันได้ ..."

การตอนเข้ามาชม ก็อยู่ที่ฝีมือคนตอบ ถ้ามีคนถามคำถามที่ประชาชนสนใจ แต่คนตอบ ตอบไม่ได้ มันก็คือตอบไม่ได้ คำถามที่ดีไม่ใช่อยู่ที่ที่เป็นคำถามซึ่งคนต้องตอบได้ แต่ควรดูว่าคำถามนั้นเป็นธรรม เป็นคำถามที่คนอยากรู้ หรือประชาชนได้ประโยชน์หรือเปล่าต่างหาก และคนถามและคนตอบควรมีอิสระจากกัน..."

ฉะนั้น จากการวิเคราะห์การดำเนินรายการของพิธีกรโดยภาพรวมพบว่า การดำเนินรายการของพิธีกรนั้น มีลักษณะที่ออกมาทั้งในภาพบวกและภาพลบ แต่ปรากฏว่า ลักษณะที่เป็นภาพลบจะเด่นชัดกว่า ทำให้มองดูว่าการดำเนินรายการขาดการสร้างสรรค์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินรายการของพิธีกรควรจะ

ต้องมีการปรับเปลี่ยนท่าที หรือวิธีการเสียใหม่เพื่อความเหมาะสม และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับวิทยาการ และผู้ชมรายการต่อไปด้วย

5. ผู้ชมที่มาร่วมรายการ

ผู้เข้าร่วมรายการจะมีส่วนร่วมในรายการได้หลายวิธี อาทิ.-

- ตั้งกระทู้ตามปัญหาที่ตนสนใจ
- แสดงความคิดเห็นในกระทู้ต่างๆ ในระหว่างรายการ
- แสดงความรู้สึกเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นของ

วิทยาการหรือผู้ร่วมรายการด้วยการปรบมือและแสดงสีหน้าอากัปกิริยา ตามลำดับ

การเตรียมบันทึกรายการแต่ละครั้ง ผู้จัดและทีมงานจะต้องเตรียมความพร้อมของผู้เข้าร่วมรายการในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้.-

- ทำความเข้าใจกับผู้ร่วมรายการเกี่ยวกับรูปแบบของรายการ
- การมีส่วนร่วมและการแสดงความคิดเห็น
- การกำหนดที่นั่งเจ้าของกระทู้ 1-9
- เตรียมการใช้อุปกรณ์เสียงและไมโครโฟน
- การละลายพฤติกรรมด้วยการพูดคุยกับวิทยากรก่อนเริ่มรายการ

(ชูศักดิ์ ร่องสวัสดิ์ : 2537, หน้า 14-15)

ในหนึ่งปีแรก รายการนี้ได้จัดขึ้นที่ช่อง 11 และได้เชิญผู้ที่สนใจเข้าร่วมรายการได้ ทั้งการตั้งคำถามหรือร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างเดี่ยวหรือนั่งชมอย่างเดียวก็น่าได้ ซึ่งในช่วงนั้นผู้ที่มาร่วมรายการส่วนใหญ่จะมีสื่อมวลชนมาร่วม

มากเป็นพิเศษทั้งวิทยุ ทวี และหนังสือพิมพ์ แต่มากที่สุดคือ หนังสือพิมพ์ นอกนั้นก็จะเป็นบุคคลทั่วไปและผู้ติดตามวิทยากรมาก

ในช่วงนี้ผู้ที่ตั้งคำถามจึงมักเป็นผู้สื่อข่าวเป็นส่วนมาก รวมทั้งการร่วมแสดงความคิดเห็นด้วย แต่ก็มีบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไปต่างสาขา อาชีพนิยมรายการนี้มากพอสมควร ได้เดินทางมาร่วมรายการบ่อยหรือเกือบทุกครั้ง และมักมีโอกาสดำเนินการแสดงความเห็นอยู่เรื่อย ๆ ทำให้ผู้จัดรายการถูกมองว่า มีการจัดฉากในเรื่องของการตั้งคำถามและการแสดงความคิดเห็น

ในช่วงประมาณปลายเดือนพฤศจิกายน ปี 2534 ได้มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดรายการ คือ มีเนื้อหาไปกระทบกับ รสช. ทางสถานี จึงได้หยุดการเสนอรายการไปชั่วคราวแต่ก็ได้รับการติดต่อจาก รสช. ให้จัดรายการต่อไป เพราะเกรงว่าประชาชนเข้าใจผิดว่าการหยุดเสนอในครั้งนั้นเกิดจาก รสช. ซึ่งทำให้ภาพพจน์ของ รสช. เสียหาย อย่างไรก็ตามทางสถานีออกมารับว่าการหยุดครั้งนั้น เป็นการหยุดปรับปรุงรายการเมื่อเปิดรายการใหม่จึงได้มีความคิดที่จะเปลี่ยนสถานที่จัดรายการไปที่อื่นบ้าง ในช่วงแรก ๆ นั้นก็ได้ออกไปจัดยังสถานศึกษา หรือหน่วยงานบางแห่งในกรุงเทพฯ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง สลับกับการจัดที่ช่อง 11 เพื่อเปลี่ยนกลุ่มผู้ชมรายการซึ่งก็ได้รับผลดีพอสมควร แต่ก็ยังมีบุคคลเดิมที่ติดตามรายการอยู่เป็นประจำตามไปร่วมบ่อย ๆ

ในระยะต่อไปก็เริ่มขยายการจัดรายการไปต่างจังหวัด โดยร่วมกับหน่วยงานในต่างจังหวัดทั้งภาครัฐ และเอกชน มหาวิทยาลัยและสถานศึกษาอื่น ๆ จัดขึ้นทั้งที่หน่วยงานนั้น ๆ และที่โรงแรม ซึ่งเป็นการจับจองของหน่วยงานเอง โดยจัดเนื่องในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มผู้ชมได้มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ก็มีกลุ่มคนที่เป็นผู้ชมประจำติดตามไปจังหวัดนั้น ๆ บ้างเหมือนกัน ซึ่งถือได้ว่า ในเรื่องกลุ่มผู้ชมที่ไปร่วมในรายการมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก เพราะไปจัดแทบทุกจังหวัด แต่ก็ยังปรากฏว่ามีผู้ชมจำนวนหนึ่งที่ชื่นชอบรายการนี้ติดตามไปอีก ส่วนใหญ่แต่ละครั้งมีผู้ชมเข้าร่วมในรายการแต่ละครั้งไม่น้อยกว่า 100-300 คน จึงเป็นเรื่องที่ชวนให้ศึกษาว่า สิ่งเหล่านี้จะมีผลที่แสดงให้เห็นว่าการตั้งคำถามที่ดี คนแสดงความคิดเห็นที่ดี ในแต่ละแห่ง แต่ละสถานที่ มีลักษณะอย่างไร

ดร.ชวลิต หมิ่นนุช รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
ได้พูดถึงผู้ชมที่มาร่วมรายการว่า

"... เมื่อครั้งที่ ABAC จัดรายการมองต่างมุม ได้มีคนจากมูลนิธิฯ มาถึง 30-40 คน และกลุ่มนี้จะตามกันไปแทบทุกครั้ง ซึ่งถ้าจะดูว่าเป็นทีมงานก็ไม่น่าจะใช่ เพราะไปเป็นกลุ่ม มีความรู้สึกว่าคุณกลุ่มนี้ไปเป็นฝ่ายสนับสนุน เหมือนกับเป็นหน้าม้า ที่คอยเรียกเสียงเชียร์ และที่สังเกตเห็นอีกอย่างหนึ่งก็คือ เวลาที่วิทยากรหรือพิธีกรพูดถูกใจหรือไม่ถูกใจ ก็ปรบมือหัวเราะหมด บางทีก็ไม่ได้สาระมากนัก หรือมีการพูดเสียดสีแดกดันกับอีกฝ่าย คนไทยก็ชอบ..."

(ชวลิต หมิ่นนุช. สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2539)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดร.มนตรี เจนวิทย์การ ประธานกรรมการสถาบันฝึกอบรม บริษัท
เงินทุนหลักทรัพย์ จำกัด และนายมีชัย วีระไวทยะ อธิการมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวว่

"อาจารย์เจิมศักดิ์ จะมีผู้ที่ชอบติดตามไปด้วย 3-4 คน เป็นที่รู้กันว่า คนเหล่านี้จะมาเล่นบทไท่หนอ ผมคิดว่าเรื่อง Audience (กลุ่มผู้ชม) อาจเป็นจุดสำคัญของรายการนี้ก็ได้ ในแง่ที่ว่ารายการนี้มันมีบทบาทที่ตื้นหนึ่ง คือ ปล่อยให้คนที่มีความคิดแปลก ๆ ได้มาแสดงออก ผมมองในแง่จิตวิทยาว่า ในสังคมเราจะมีคนอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งมีความคิด ความอ่าน หรือพฤติกรรมแปลก ๆ ไม่เหมือนคนอื่น บางคนก็ประเภทชอบ และพวกนี้อาจเป็นอันตรายถ้าเขาไม่มีทางออก... แต่ถ้าออกบ่ยอกก็ทำให้รายการดูเสียไปเยอะ และจุดนี้เป็นจุดอ่อนที่ต้องแก้ไข"

(ดร.มนตรี เจนวิทย์การ. สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2539

และนายมีชัย วีระไวทยะ. สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2539)

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์กลุ่มผู้ชมทั้งจากเทปโทรทัศน์ประกอบกับคำสัมภาษณ์ของบุคคลต่าง ๆ ก็สามารถสรุปได้ว่า ผู้ชมที่มาร่วมรายการก็มีความหลากหลายของอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นประชาชนต่างสาขาอาชีพ สื่อมวลชน นักการเมือง และนิสิต นักศึกษา และโดยเฉพาะ ความหลากหลายของคนต่างถิ่นต่างภาษา เพราะเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสถานที่การผลิตรายการไปต่างจังหวัดทุกภาค ทำให้กลุ่มผู้ชมมีความหลากหลายแตกต่างกันไปเช่นกัน ซึ่งก็ถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. กระบวนการผลิตรายการ

การจัดรายการมองต่างมุมเป็นความร่วมมือระหว่างสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 มูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ และคณะทำงานของครูเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานร่วมกันรับผิดชอบการจัดรายการ ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง

ของช่อง 11 คณะทำงานของ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, นายปีเตอร์ ไมตรีอังกากร และผู้แทนของมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ มาร่วมประชุมหารือกันทุกครั้งก่อนจัดรายการ

การกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบ เพื่อเตรียมการจัดและผลิต
รายการ ได้แบ่งไว้ดังนี้

1) ทีมข้อมูล เป็นเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ ร่วมกับอาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ และนักศึกษากิจกรรม รับผิดชอบในการเตรียมข้อมูลเรื่องราวที่เป็นข่าว ที่อยู่ในความสนใจของประชาชนในช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมา แล้วสรุปเป็นประเด็นข่าว โดยจัดให้มีการประชุมหารือและสรุปข้อมูลร่วมกับผู้ดำเนินรายการ (อ.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง)

2) ทีมงานประสานและติดต่อ วิทยุวิทยากร มีหน้าที่จัดตั้งวงสนทนาโดยคิดชื่อวิทยุวิทยากร ผู้ที่จะตอบกระทู้ล่วงหน้าโดยมองอาชีพ ประสบการณ์ และอื่น ๆ รวมทั้งจะต้องพิจารณาถึงมุมมองของแต่ละท่านว่าเป็นอย่างไร ใครจะมองต่างมุมกับใคร หรือไม่ เป็นต้น

3) ทีมงานผลิตรายการ ซึ่งจะ เป็นทีมงานฝ่ายผลิตรายการของช่อง 11 ประกอบด้วยทีมงานผลิตรายการและทีมงานด้านเทคนิค
(ชูศักดิ์ รองสวัสดิ์ 2537 : 12)

การประชุมร่วมกันแต่ละครั้ง จะนำปัญหาที่ประสบมาพูดคุยกันไม่ว่าจะเรื่องวิทยุวิทยากร ผู้ชมรายการ ปัญหาการผลิต หรือการติดต่อ เพื่อให้ได้แนว

ทางหรือผลสรุปที่จะนำไปแก้ไขส่วนที่บกพร่องได้

รายการนี้ จะเป็นการบันทึกเทปล่วงหน้า 1-2 วัน เพื่อให้รายการดูสดมากที่สุด โดยจะทำการบันทึกเทปในวันศุกร์หรือเสาร์ และนำออกอากาศเผยแพร่ในวันอาทิตย์ เวลา 20.30 - 21.30 น. ความยาว 1 ชั่วโมง (ในช่วงแรกเสนอเวลา 21.00 น.) แต่บางครั้งมีการทำเป็นรายการสด ส่วนมากจะเป็นเนื่องในโอกาสพิเศษ เช่น ครบรอบของรายการมองต่างมุม ครบรอบ 60 ปี ของรัฐสภาไทย เป็นต้น และความยาวรายการมากกว่า 1 ชั่วโมง การทำรายการสดนี้โดยทั่วไปมักไม่ค่อยตรงกับวัน เวลาเดิม เพราะจะเป็นการจัดตามวัน เวลาที่เจ้าของงานกำหนดไว้ และจะนำมาตัดต่อออกอากาศอีกครั้งในวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นเวลาปกติ โดยตัดต่อให้เหลือความยาว 1 ชั่วโมง โดยดึงประเด็นคำถามที่น่าสนใจมาเผยแพร่ แต่บางครั้งก็จัดในวันเวลาเดิม และอาจขยายเวลาด้วย เช่น คอนพิเศษ "ว่าที่นายกฯ" เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2535 ณ โรงแรมอิมพีเรียล ควีนส์ปาร์ค เป็นต้น

การผลิตรายการมองต่างมุมนี้ อาจนับได้ว่าเป็นรายการแรกที่ช่อง 11 ได้ทำงานร่วมกับคณะทำงานบุคคลภายนอก ซึ่งมีกระบวนการที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันเกือบทั้งรายการ และมีคณะทำงานชุดใหญ่ ที่ต้องร่วมมือกันหลายฝ่าย ซึ่งก่อนหน้านี้ช่อง 11 ได้ให้ความร่วมมือในการผลิตรายการกับมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์มาแล้วเหมือนกันคือรายการ "เกษตรสนทนา" แต่รายการนั้น ช่อง 11 เพียงแต่มีส่วนเฉพาะการไปผลิตรายการให้เท่านั้น ได้แก่ การส่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายผลิตรายการ และฝ่ายช่างเทคนิค ไปทำหน้าที่กำกับรายการ กำกับเวที จัดแสง เสียง และเสริมเรื่องเครื่องมืออุปกรณ์ให้เท่านั้น เพราะรายการนี้ถือเป็นรายการของมูลนิธิฯ เอง ที่ต้องการผลิตมาเพื่อช่วยเสริมรายการให้ช่อง 11 จึงต่างกันกับการทำงานในรายการ

มองต่างมุม เพราะจากทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะระดับผู้บริหารของช่อง 11 ได้ลงมาช่วยกันคิด และวางแผนการจัดรายการ ตั้งแต่การกำหนดรูปแบบ เนื้อหา วิธีการนำเสนอ ฯลฯ เพื่อให้ได้รายการที่สมบูรณ์แบบ และบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

อย่างไรก็ตาม การกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของทั้ง 2 ฝ่าย ข้อตกลงต่าง ๆ ของทั้งสองฝ่าย ก็ไม่ได้ทำเป็นสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นทางการแต่อย่างใด แต่เป็นการร่วมมือกันแบบบุคคลที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน หรือช่วยเหลือกันแบบฉันท์มิตร เพราะต่างก็มีความเข้าใจตรงกันว่า หากเกิดปัญหาอะไร ก็สามารถพูดคุย ปรึกษาหารือ และตกลงกันได้ เพราะต่างก็เป็นเจ้าของรายการร่วมกัน

หลังจากที่มีการจัดรายการไปชั่วระยะหนึ่ง การประชุมร่วมกันก็มักจะเหลือเฉพาะคณะกรรมการมูลนิธิ ซึ่งมี ดร. เจิมศักดิ์ เป็นแกนนำ ทางฝ่ายช่อง 11 ก็เหลือเพียงผู้บริหารบางคน และคณะกรรมการที่เป็นระดับเจ้าหน้าที่ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ผู้บริหารบางคนติดภารกิจอื่นที่ต้องดำเนินการ อาจเข้าประชุมบ้างในบางครั้ง เมื่อว่างจากภาระหน้าที่ หรือมีเรื่องสำคัญที่ต้องปรึกษาหารือ

ในเรื่องนี้อาจมองได้ว่า รายการนี้ได้มีการจัดมาระยะหนึ่งแล้ว ฉะนั้น ปัญหาต่าง ๆ อาจน้อยลง จะมีก็คงเป็นเรื่องของกระบวนการผลิต ที่เจ้าหน้าที่ช่อง 11 รับผิดชอบ และก็ได้มอบหมายหน้าที่ให้ผู้บริหารบางรายรับผิดชอบโดยตรงไปแล้ว และบุคคลผู้นั้นก็สามารถใช้อำนาจตัดสินใจได้ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ยังมีการผลิตรายการอยู่ในช่อง 11 หรือในเขตกรุงเทพมหานคร ก็ยังมีผู้บริหารบางคน ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแล

เรื่องนี้ รวมทั้งคณะทำงาน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ช่อง 11 ยังคงไปทำงานร่วมกันอยู่ แต่ในการประชุมที่มีผู้บริหารร่วมด้วย เริ่มขาดช่วงไป เหลือเฉพาะระดับเจ้าหน้าที่ของช่อง 11 เพียงไม่กี่คนทำให้ภารกิจดังกล่าวค่อย ๆ เริ่มกลายเป็นความรับผิดชอบของคณะทำงาน ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ทางสถานีฯ จะรับผิดชอบเฉพาะเรื่องของการผลิตรายการเพียงอย่างเดียว รวมทั้งการตัดต่อรายการด้วย

ต่อมา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงด้านสถานที่ไปยังต่างจังหวัด ทำให้ช่อง 11 เริ่มประสบปัญหาในการผลิตรายการ เพราะการเดินทางไปผลิตรายการที่จังหวัดต่าง ๆ สถานีฯ จะต้องแบ่งบุคลากร และเครื่องมืออุปกรณ์บางส่วน ไปช่วยในการผลิต และการเดินทางนี้ต้องมีค่าใช้จ่ายเรื่องของเบี้ยเลี้ยง ที่พัก และอื่นๆ กับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานการเดินทาง บางครั้ง ก็ต้องค้างแรมอยู่หลายวัน บุคลากรและเครื่องมือก็มีจำกัด เพราะช่อง 11 ยังอยู่ในช่วงกำลังก่อสร้างและสร้างเนื้อสร้างตัว งบประมาณก็มีจำกัด สิ่งเหล่านี้ได้มีผลกระทบต่อภารกิจอื่นด้วย (สำหรับการวิเคราะห์เรื่องนี้ ดูรายละเอียดในบทต่อไป)

ในบางครั้งถ้าการผลิตนั้น ไปจัดในจังหวัดที่มีหน่วยงานคือสถานีโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์ตั้งอยู่ ก็จะมอบหมายให้หน่วยงานนั้น รับผิดชอบในการผลิตรายการแทน โดยที่คณะทำงานช่อง 11 ที่กรุงเทพฯ ไม่จำเป็นต้องเดินทางไปก็ได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อช่อง 11 ประสบปัญหาขัดจำกัดต่าง ๆ ของสถานี ดังที่กล่าวมาแล้ว จึงมีผลทำให้คณะทำงาน ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง และมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ต้องหันไปเช่าเครื่องมือพร้อมอุปกรณ์รถไอบี. (รถถ่ายทอด) จากเอกชนมาผลิตรายการแทน จนในที่สุด ทางคณะทำงานก็ได้รับผิดชอบด้านการผลิตรายการทั้งหมด ตั้งแต่การคัดเลือกวิทยากร การเตรียมข้อมูล การคัดเลือกคำถาม การ

บันทึกเทป จนกระทั่งการตัดต่อรายการ เพื่อส่งมาออกอากาศ ส่วนทางสถานี
ทำหน้าที่เพียงตรวจสอบรายการตามระเบียบ และนำออกอากาศ เท่านั้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการผลิตรายการ และการตัดต่อ ได้มี
การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปเป็นอย่างมาก แม้แต่ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์
รายการ ซึ่งเคยมีลิขสิทธิ์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย คือช่อง 11 กับมูลนิธิน้ำ ก็ได้
เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจาก ได้มีการทำสัญญาเช่าเวลากันเป็นลายลักษณ์อักษร
เพราะเห็นว่า มูลนิธิน้ำ มีรายได้จากการหาผู้สนับสนุนรายการมาใช้เป็นค่าใช้จ่าย
จ่ายในการผลิตรายการได้ โดยที่ช่อง 11 ไม่ต้องไปร่วมรับผิดชอบอีกต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย